

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**'Actum in camera scriptorum oppidi de Buscoducis': De stedelijke
secretarie van 's-Hertogenbosch tot ca. 1450**

Vansynghel, G.A.M.

Citation

Vansynghel, G. A. M. (2006, September 7). *'Actum in camera scriptorum oppidi de Buscoducis': De stedelijke secretarie van 's-Hertogenbosch tot ca. 1450. Middeleeuwse studies en bronnen*. Uitgeverij Verloren, Hilversum. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4548>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4548>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/4548> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Vansynghel, G.A.M.

Title: 'Actum in camera scriptorum oppidi de Buscoducis': De stedelijke secretarie van 's-Hertogenbosch tot ca. 1450

Issue date: 2006-09-07

BIJLAGEN

Bijlage 1. Reconstructie en paleografische analyse van de schepenprotocollen, vanaf het dienstjaar 1366 tot en met het dienstjaar 1449

1. Periode 1366 tot en met 1429

1366 (fragmentarisch): geen uitspraak mogelijk over aantal registers, slechts enkele folia overgeleverd, geschreven door de handen 20, 26 en 31.¹⁵⁵⁰

1367 (fragmentarisch, chronologisch verstoord): geen uitspraak mogelijk over aantal registers, geschreven door de handen 20, 26 en 31.¹⁵⁵¹

1368 (fragmentarisch): geen uitspraak mogelijk over aantal registers, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁵⁵²

1369 (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 26, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁵⁵³

1370 (volledig, chronologisch verstoord): één register of reeks aangelegd, geen opgave schepenstoel, geschreven door de handen 26 en 31, elk een langere periode.¹⁵⁵⁴

1371 (fragmentarisch): geen uitspraak mogelijk over aantal registers, schepenstoel door hand 26, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁵⁵⁵

1372-1375: ontbreekt volledig

1376 (onvolledig): één register of reeks aangelegd, zwaar beschadigd, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁵⁵⁶

¹⁵⁵⁰ 's-Hertogenbosch, SA, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 21v, 23r-24v, 33r, 35r-39v, 53r tot en met 55v, 76r-v en 130r-v.

¹⁵⁵¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 1r-31v, 33v-34v, 48r-v, 56r-61r, 67r-74v, 92r-104v, 118r-120v, 125r-v en 161r-165r.

¹⁵⁵² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 166r-200v. De folia bevatten wel achtereenvolgens minuten uit eenzelfde schepenprotocol, maar zijn niet geheel chronologisch ingebonden. De eerste minuten zijn van juli 1369, daarna volgen minuten uit januari 1369 enz.

¹⁵⁵³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 201r-239v.

¹⁵⁵⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 240r-269v en 274r-282r. Hand 31 schrijft van 1 tot 13 december 1370 en van 26 december 1370 tot ca. 23 juni 1371.

¹⁵⁵⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 32r-v, o.m. d.d. 25 februari 1372 (gedateerd op basis van de schepennamen Rover, Stamelart, Heijm en Johannes); fol. 63r-v, door Spierings, *Het schepenprotocol*, 120, ten onrechte '1392 (?)' gedateerd, fol. 118r (er komen twee folia voor die als 118 gefolieerd zijn), fol. 270r-v, fol. 273r-v en 282v-295v.

¹⁵⁵⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1176, fol. 1-35r.

1377 (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 31, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, samen met hand 26.¹⁵⁵⁷

1378 (fragmentarisch): geen uitspraak mogelijk over aantal registers, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁵⁵⁸

1379 (onvolledig): geen uitspraak mogelijk over aantal registers, schepenstoel door hand 31, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe hand 26, twee minuten door een incidenteel voorkomende hand.¹⁵⁵⁹

1380 (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 31, achtereenvolgens geschreven door de handen 31 en 26.¹⁵⁶⁰

1381 (onvolledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 26, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁵⁶¹

1382 twee parallelle reeksen

1e reeks (volledig): schepenstoel door hand 26, geschreven door de handen 26 en 31, waarbij hand 26 het overwicht heeft.¹⁵⁶²

2e reeks (volledig): schepenstoel door hand 31, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, met incidenteel een optekening door hand 26.¹⁵⁶³

1383 twee parallelle reeksen

1^e reeks (volledig): schepenstoel door hand 26, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁵⁶⁴

¹⁵⁵⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1176, fol. 35v-80v, alsmede een verdwaalde folio in R 1175, fol. 75A. Deze folio ontbreekt bij Spierings, *Het schepenprotocol*, 120. Hand 26 schrijft (telkens samen met hand 31) op 6 december 1377, 22 januari 1378, tussen 10 en 13 maart 1378, op 4 april 1378, en op twee folia na 7 april 1378 waarvan de datering niet meer zichtbaar is. Alle andere concepten zijn opgetekend door hand 31.

¹⁵⁵⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 42r-44v, fol. 135r-v en Ibidem, ORA, inv. nr. R 1176, fol. 82r-89r, fol. 108r-122v. De minuut op fol. 42r betreft zeker het schepenjaar 1378, want als getuigen zijn genoemd Loniis, (dit is Jan van Erp zoon van Leonius), Coptiten, Berkel en Giselbertus (= van Vlokhoven). De minuut is d.d. 14 januari 1379. Spierings, *Het schepenprotocol*, 120, dateert deze folio ten onrechte ca. 1396.

¹⁵⁵⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 45r-v en Ibidem, ORA, inv. nr. R 1176, fol. 91r-107v en fol. 123r-149v. Voor de incidenteel voorkomende hand zie Ibidem, ORA, inv. nr. R 1176, fol. 96r, d.d. 29 december 1379.

¹⁵⁶⁰ Vanaf 1 oktober 1380 tot ca. 3 april 1381 hoofdzakelijk geschreven door hand 31, slechts bij hoge uitzondering hand 26, Ibidem, ORA, inv. nr. R 1176, fol. 149v-202v. Voor hand 26 in dit gedeelte zie fol. 151 en 202r-v. Van 4 april 1381 tot eind september 1381 overwegend door hand 26, af en toe hand 31, Ibidem, ORA, inv. nr. R 1176, fol. 203r-223v.

¹⁵⁶¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1176, fol. 224r-274v. Er zit een hiaat na fol. 246v, waar de minuten van 20 februari 1382 gevolgd worden door minuten van 12 maart 1382.

¹⁵⁶² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1176, fol. 276r-323v.

¹⁵⁶³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1177, fol. 1-77. De schepenstoel is ten gevolge van waterschade slechts partieel leesbaar.

¹⁵⁶⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1176, fol. 323v-374v.

2^e reeks (volledig): schepenstoel door hand 31, volledig geschreven door hand 31, met uitzondering van de laatste vier folia, die van hand 26 zijn.¹⁵⁶⁵

1384 twee parallelle reeksen

1^e reeks (volledig): schepenstoel door hand 26, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁵⁶⁶

2^e reeks (onvolledig): schepenstoel door hand 31, minuten van 6 juli 1385 tot eind september 1385,¹⁵⁶⁷ geschreven door hand 31, met uitzondering van optekeningen door hand 26 op twee folia.¹⁵⁶⁸

1385 twee parallelle reeksen

1^e reeks (volledig): schepenstoel door hand 26, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁵⁶⁹

2^e reeks (onvolledig):

a. van 21 oktober 1385 tot 13 april 1386, geschreven door hand 31.¹⁵⁷⁰ Slechts een enkele maal treffen we registraties door hand 26 aan.¹⁵⁷¹ De observatie van Spierings, die hier drie handen aan het werk ziet,¹⁵⁷² is dus niet juist.

b. een verdwaalde folio van 13 april 1386 tot 2 mei 1386, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁵⁷³

c. van 2 mei 1386 tot 21 september 1386, geschreven door hand 31.¹⁵⁷⁴ Hand 26 schrijft slechts incidenteel enkele registraties op twee folia.¹⁵⁷⁵

1386 twee parallelle reeksen

1^e reeks (volledig): schepenstoel door hand 31, geschreven door hand 31.¹⁵⁷⁶ Slechts enkele registraties zijn door hand 26 geschreven.¹⁵⁷⁷ Ook hier is geen sprake van drie scribenten, zoals Spierings in haar overzicht aangeeft.¹⁵⁷⁸

2^e reeks (onvolledig):

a. van 1 oktober 1386 tot 15 november 1386, schepenstoel door hand 26, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁵⁷⁹

b. een folio met minuten van 9 januari 1387 tot 12 januari 1387, geschreven door hand 31, en een folio d.d. 17 januari 1387, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁵⁸⁰

¹⁵⁶⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1177, fol. 78r-155r. Hand 26 schrijft vanaf fol. 151r halverwege.

¹⁵⁶⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1177, fol. 156r-207v.

¹⁵⁶⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1177, fol. 379r-394.

¹⁵⁶⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1177, fol. 387r-v en fol. 391r.

¹⁵⁶⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1177, fol. 208r-251v.

¹⁵⁷⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1177, fol. 254r tot fol. 295v.

¹⁵⁷¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1177, fol. 259r, 289r-v, 294r en 295v.

¹⁵⁷² Spierings, *Het schepenprotocol*, 123.

¹⁵⁷³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1177, (met potlood gefolieerd) fol. 296, zit na fol. 331.

¹⁵⁷⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1177, fol. 297r-323v.

¹⁵⁷⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1177, fol. 312v-313r.

¹⁵⁷⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1177, fol. 323v-378v.

¹⁵⁷⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1177, één op fol. 324v, enkele op fol. 326r en 328r, één op fol. 346r, twee op fol. 355v en één op fol. 378r.

¹⁵⁷⁸ Spierings, *Het schepenprotocol*, 123.

¹⁵⁷⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1177, fol. 251v-253r.

1387 (onvolledig): één register of reeks aangelegd, gereconstrueerd uit de volgende delen:

- a. van 28 oktober tot 1387 tot 2 mei 1388, geschreven door hand 31,¹⁵⁸¹ met uitzondering van een aantal registraties door hand 26.¹⁵⁸²
- b. van 30 mei 1388 tot 14 september 1388, geschreven door hand 31,¹⁵⁸³ met uitzondering van een aantal optekeningen door hand 26.¹⁵⁸⁴
- c. afgedwaalde folia uit december 1387 en mei 1388 in de oudste registerband, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁵⁸⁵

1388 twee parallelle reeksen

1^e reeks (volledig):

- a. van 1 oktober 1388 tot 4 juli 1389, schepenstoel door hand 31,¹⁵⁸⁶ geschreven door hand 31, bij uitzondering door hand 26.¹⁵⁸⁷
- b. van 22 februari 1389 tot 2 augustus 1389, geschreven door hand 31.¹⁵⁸⁸
- c. van 2 augustus 1389 tot 30 september 1389, geschreven door hand 31.¹⁵⁸⁹

2^e reeks (onvolledig): van 7 december 1388 tot 30 september 1389, hoofdzakelijk geschreven door hand 26, af en toe door hand 31.¹⁵⁹⁰ Hand 31 heeft in deze tweede reeks een groter aandeel dan hand 26 in de eerste.

1389 twee parallelle reeksen

1^e reeks (volledig):

- a. van 1 oktober 1389 tot 26 juni 1390, schepenstoel door hand 31, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe hand 26.¹⁵⁹¹
- b. van 16 juni 1390 tot 30 september 1390, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe hand 26.¹⁵⁹²
- c. 15 en 16 juni 1390, geschreven door hand 31.¹⁵⁹³

2^e reeks (onvolledig): van 2 oktober 1389 tot 24 augustus 1390, schepenstoel door hand 26, hoofdzakelijk geschreven door hand 26, af en toe hand 31.¹⁵⁹⁴

1390 drie parallelle reeksen

¹⁵⁸⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1177, fol. 296r-296v en inv. nr. R 1175, fol. 134r-v.

¹⁵⁸¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, fol. 1r-36.

¹⁵⁸² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, fol. 8r-v, 15v-16r, 18r, 26v-27r, 28r en 30r.

¹⁵⁸³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, fol. 37r-51r.

¹⁵⁸⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, fol. 37r en 50r-v.

¹⁵⁸⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 107r-v, d.d. 7 en 9 mei 1388, fol. 108v en 131r-v, d.d. 20 december 1387.

¹⁵⁸⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, fol. 51v-76v.

¹⁵⁸⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, onder meer op de folia 55v, 56v, 74r en 75r-v.

¹⁵⁸⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, fol. 213r-259v.

¹⁵⁸⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, fol. 306r-317v.

¹⁵⁹⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, fol. 77r-120r.

¹⁵⁹¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, fol. 318r-389.

¹⁵⁹² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, fol. 260r-304v.

¹⁵⁹³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 89r en 106v.

¹⁵⁹⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, fol. 120v-161v.

1^e reeks (nagenoeg volledig): van 3 oktober 1390 tot 15 september 1391, schepenstoel door hand 26, hoofdzakelijk geschreven door hand 26, samen met de handen 31 en 44.¹⁵⁹⁵ Van 1 maart tot 15 april 1391 schrijft hand 44 vrijwel ononderbroken in dit protocol.¹⁵⁹⁶

2^e reeks (onvolledig):

a. van 1 oktober 1390 tot 6 oktober 1390, schepenstoel door hand 31, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe hand 26.¹⁵⁹⁷

b. van begin oktober 1390 tot 21 september 1391, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, daarnaast de handen 26 en 44.¹⁵⁹⁸

3e reeks (onvolledig): van 4 januari 1391 tot 29 september 1391, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, daarnaast de handen 26 en 44.¹⁵⁹⁹

Uit één van deze drie reeksen is mogelijk op een bepaald ogenblik nog een deeltje uit het verband geraakt, want we hebben nog vijf folia aangetroffen met registraties tussen 16 februari 1391 en 23 februari 1391.¹⁶⁰⁰ Op deze folia zijn de handen 26, 31 en 44 actief. Tenslotte zijn er nog folia afkomstig uit de oudste registerband, die op basis van de genoemde schepenen afkomstig moeten zijn uit het schepenprotocol van 1390, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁶⁰¹

1391 hoogstwaarschijnlijk twee parallelle reeksen en extra bladen. De reconstructie van het oorspronkelijk protocolverband is problematisch. Er zijn diverse onderdelen overgeleverd, verspreid over een aantal registerbanden, met elkaar overlappende data. Naast de twee gereconstrueerde parallelle reeksen zijn nog twee gedeeltes met minuten overgeleverd, die chronologisch niet kunnen worden ingepast binnen deze twee reeksen. Aangezien deze registraties enerzijds aansluiten op de gefolieerde en anderzijds op de gepagineerde katernen uit een van de drie reeksen van het schepenjaar 1390, veronderstellen we dat er officieel slechts twee parallelle reeksen aangelegd zijn, maar dat men tussendoor gebruik gemaakt heeft van de nog voorhanden zijnde resterende bladen van het voorgaande dienstjaar.

1^e reeks (waarschijnlijk volledig):

a. van 6 oktober 1391 tot 3 augustus 1392, schepenstoel door hand 31, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe hand 26.¹⁶⁰² Mogelijk zijn hieruit twee folia verdwaald.¹⁶⁰³

¹⁵⁹⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, fol. 162r-196r.

¹⁵⁹⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, fol. 176v, 180r-v (vrijwel volledige folio), 181r-182r (volledige folio), 182v (alleen bovenaan, d.d. 15 april 1391) en verder registraties op fol. 184r, 186v, 188v, 190v, 191v, 192r en 193r.

¹⁵⁹⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, fol. 305r-v.

¹⁵⁹⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 1-98. In tegenstelling tot de andere protocollen die gefolieerd zijn, is dit register gepagineerd. Voor registraties door hand 44 zie p. 19-20, 23-27, 34, 37-39, 42, 44-46, 49-51, 53, 59-61, 65, 70-74, 77, 79, 83-84, 89, 91-92 en 97-98.

¹⁵⁹⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 195-301.

¹⁶⁰⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 333-342.

¹⁶⁰¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 64r-v en 87v. Spierings, *Het schepenprotocol*, 120, dateert folio 64r-v ten onrechte '1392 (?)'. De genoemde getuigen Uden, Steenwech en Aa zijn enkel in het schepenjaar 1390 samen schepenen van Den Bosch, zodat over de datering geen twijfel kan bestaan. Voor de schepenen zie Jacobs, *Justitie en politie*, 260-261.

¹⁶⁰² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 99-165.

b. van 20 juni 1392 tot 27 augustus 1392, geschreven door hand 31, af en toe hand 26.¹⁶⁰⁴ Mogelijk zijn uit dit stuk een aantal folia losgeraakt, waarvan er enkele zelfs in de oudste registerband met schepenprotocollen terecht zijn gekomen. Het betreft folia met registraties op 7, 8, 10, 21 en 24 augustus, geschreven door de handen 26 en 31,¹⁶⁰⁵ en twee folia met registraties van 1 augustus 1392 tot 5 augustus 1392, opgetekend door dezelfde scribenten.¹⁶⁰⁶

c. van 29 augustus 1392 tot 30 september 1392, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁶⁰⁷

2e reeks (onvolledig):

a. van 1 oktober 1391 tot 10 maart 1392, schepenstoel door hand 26, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁶⁰⁸

b. van 7 maart 1392 tot 9 mei 1392,¹⁶⁰⁹ geschreven door hand 31. Bij deze folia horen waarschijnlijk de verdwaalde folia die nu in de oudste registerband ondergebracht zijn.¹⁶¹⁰

extra (onvolledig):

a. van 5 november 1391 tot 1 februari 1392, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe hand 26.¹⁶¹¹

b. van 3 februari tot 18 februari 1392,¹⁶¹² geschreven door hand 31, met een optekening door hand 26.

1392 twee parallelle reeksen

1^e reeks (volledig):

a. van 9 oktober 1392 tot 22 januari 1393, schepenstoel door hand 26, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe hand 26.¹⁶¹³

b. van 6 februari 1393 tot 7 maart 1393, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁶¹⁴

c. van 10 maart 1393 tot eind september 1393, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁶¹⁵

¹⁶⁰³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 85r-86v met onder andere minuten d.d. 4 oktober 1391, geschreven door hand 31.

¹⁶⁰⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 451-486.

¹⁶⁰⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 80r, d.d. 8 augustus 1392, fol. 81r, d.d. 7 en 10 augustus 1392, fol. 151r, d.d. 21 augustus 1392 en fol. 151v, d.d. 24 augustus 1392.

¹⁶⁰⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 715-718.

¹⁶⁰⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 395-415.

¹⁶⁰⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 302-332.

¹⁶⁰⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 353-394.

¹⁶¹⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 90v-91v, onder meer d.d. 8 maart 1392, geschreven door hand 31.

¹⁶¹¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1178, fol. 196v-212v.

¹⁶¹² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 343-352. Vóór de minuut van 3 februari staat nog een later gedateerde optekening d.d. 2 juli 1392.

¹⁶¹³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 416-450.

¹⁶¹⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 771-774.

¹⁶¹⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 543-599.

2^e reeks (volledig):

a. van 7 oktober 1392 tot 20 maart 1393, schepenstoel door hand 31, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe hand 26.¹⁶¹⁶ Enkel in de periode 28 december 1392-9 februari 1393 schrijft hand 26 ononderbroken in dit protocol.

b. van eind maart tot eind augustus, sterk verstrooid, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁶¹⁷

c. van 21 augustus 1393 tot 30 september 1393, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe hand 26.¹⁶¹⁸

1393 twee parallelle reeksen

1^e reeks (volledig):

a. van 3 oktober 1393 tot 16 december 1393, schepenstoel door hand 26, geschreven door de handen 26 en 31.¹⁶¹⁹

b. van 7 januari 1394 tot 23 april 1394, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, met een minimale bijdrage van hand 26.¹⁶²⁰

c. van 12 maart 1394 tot 9 juli 1394,¹⁶²¹ hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe hand 26.¹⁶²²

d. van 11 juni 1394 tot 19 augustus 1394,¹⁶²³ geschreven door hand 31.

e. van 20 augustus 1394 tot 30 september 1394,¹⁶²⁴ hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe hand 26 en eenmaal hand 45.¹⁶²⁵

Dit laatste deel kan zowel het afsluitende stuk zijn van deze reeks als van de tweede, aangezien de laatste minuut van de overgeleverde tweede reeks dateert van 18 augustus.

2^e reeks (onvolledig):

a. van 2 oktober 1393 tot 18 augustus 1394,¹⁶²⁶ hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe hand 26.

Tenslotte zijn er nog een aantal losse folia uit dit schepenzaar teruggevonden in het oudste registergedeelte, geschreven door hand 31.¹⁶²⁷

¹⁶¹⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 486-542.

¹⁶¹⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 84r, d.d. 31 januari 1393, fol. 82r-v, d.d. 3 februari 1393, fol. 65v, d.d. 26 februari 1393 en fol. 66r, d.d. februari 1393 (gedateerd op basis van de schepennamen Simon, Veer en Aggere. Spierings, *Het schepenprotocol*, 120, dateert deze folio ten onrechte '1372(?)'), fol. 105r-106r, d.d. 20 maart 1393, fol. 83r, d.d. 27 maart 1393, fol. 78r, d.d. 17 april 1393, fol. 79r, d.d. 10 juli 1393, fol. 52r-v, d.d. 3 juli 1393 en fol. 106r (datering onleesbaar).

¹⁶¹⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1180, p. 1-26.

¹⁶¹⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 600-636.

¹⁶²⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1180, p. 93-176.

¹⁶²¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 637-714.

¹⁶²² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 637-714.

¹⁶²³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 719-769.

¹⁶²⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1180, p. 177-201.

¹⁶²⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1180, p. 181, d.d. 31 augustus 1394.

¹⁶²⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1180, p. 27-92. Er kan niet meer worden vastgesteld door wie de schepenstoel geschreven is, omdat de tekst is uitgewist door een vloeistofpreparaat.

¹⁶²⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 149v, d.d. 31 december 1393, fol. 150r, d.d. 27 april 1394, fol. 132r-v, d.d. 21 mei 1394 (gedateerd op basis van de schepennamen Berkel en Gemert; deze registratie is niet gedateerd door Spierings, *Het schepenprotocol*), fol. 109r, d.d. 23 mei 1394, fol. 111r-112v, d.d. 4 juni 1394 en fol. 136r, d.d. 11 juni 1394.

1394 twee parallelle reeksen

1^e reeks (onvolledig):

a. van 1 oktober 1394 tot 5 juni 1395, schepenstoel door hand 31, geschreven door hand 31, af en toe de handen 26 en 45.¹⁶²⁸

b. van 7 juni 1395 tot 9 augustus 1395,¹⁶²⁹ hoofdzakelijk geschreven door hand 31, hand 26 schrijft slechts enkele minuten, ook hand 45 is actief.¹⁶³⁰

c. van 17 juni 1395 tot 25 september 1395, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe hand 26.¹⁶³¹

2^e reeks (onvolledig):

a. schepenstoel door hand 31.¹⁶³²

b. van 13 januari 1395 tot 30 september 1395, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe de handen 26 en 45.¹⁶³³

c. optekeningen uit oktober, november, december, februari, april, mei en augustus, geschreven door de handen 26, 31 en 45.¹⁶³⁴

1395 twee parallelle reeksen

1^e reeks (onvolledig): van 1 oktober 1395 tot 29 juli 1396, schepenstoel door hand 26, geschreven door de handen 26 en 31, met een beperkte bijdrage door hand 45.¹⁶³⁵

2^e reeks (onvolledig):

a. van 1 oktober 1395 tot 20 juni 1396, schepenstoel door hand 31, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe hand 26, hand 45 schrijft een klein aantal minuten.¹⁶³⁶

b. van 1 juli 1396 tot 30 september 1396, geschreven door de handen 26, 31 en 45.¹⁶³⁷

¹⁶²⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1180, p. 201-280; voor registraties door hand 45, zie p. 203, 212-213, 218-219, 223, 225, 229-230, 235, 239-241, 250-251, 254, 269-271, 273 en 275-277.

¹⁶²⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 169-192.

¹⁶³⁰ Voor registraties door hand 45, zie Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 182, d.d. 4 juni 1395, 183 en 185, d.d. 21 juni 1395, 186, 189, 190 (hele folio), 191 en 192.

¹⁶³¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1180, p. 467-503.

¹⁶³² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1179, p. 770. Spierings, *Het schepenprotocol*, 132, ziet deze vermelding van de schepenstoel over het hoofd, want voor het schepenjaar 1394-1395 geeft ze aan dat een van beide schepenstoelen ontbreekt.

¹⁶³³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1180, p. 281-366.

¹⁶³⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 113r-116v, d.d. 22 oktober, 4 november en 21 december 1394, fol. 137r, d.d. 10 en 17 oktober 1394, fol. 133r, d.d. 13 februari 1395 (gedateerd op basis van de schepennamen Coptiten, Groij, Erp en her Dirc; Spierings, *Het schepenprotocol*, 121, dateert deze folio ca. 1394), fol. 88r-v, d.d. 1 april 1395, fol. 138v-140r, d.d. 2-8 april 1395, fol. 148r, d.d. 7 mei 1395, fol. 46r-47r, d.d. 9 mei 1395 (gedateerd op basis van de getuigen Erpe, Berwout, Coptiten en Groij; Spierings *Het schepenprotocol*, 120, dateert de folia 46-51- met uitzondering van fol. 48 - ten onrechte ca. 1392), fol. 148r, d.d. 7 mei 1395, fol. 147r, d.d. 11 augustus 1395 en fol 147v.

¹⁶³⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1180, p. 367-465. Voor registraties door hand 45, zie p. 392, 402, 414-415, 445-446 en 464.

¹⁶³⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1180, p. 504-566. Voor registraties door hand 45, zie p. 542, 555 en 562.

¹⁶³⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1180, p. 567-592.

Ook dit schepenprotocol uit 1395 is, blijkens de vondst van een aantal folia in het oudste registerdeel, ten prooi gevallen aan ernstige verstrooiing.¹⁶³⁸ Gezien het dispaaraat karakter van de folia is moeilijk te bepalen in welke reeks deze registraties door de handen 26, 31 en 45 thuishoren.

1396 (onvolledig): één register of reeks aangelegd. Hoewel het protocolgedeelte van 11 april tot 30 september 1397 een grote overlap kent met het eerste stuk, dat tot 14 juni 1397 loopt, zijn er verder geen aanwijzingen dat er nog een tweede, parallelle reeks zou zijn aangelegd in dit schepenjaar. Het register is overgeleverd in de volgende delen:

a. van 5 oktober 1396 tot 8 januari 1397 en van 12 januari tot 14 juni 1397, geen schepenstoel, maar cesuur aangebracht met het daaraan voorafgaande schepenjaar door middel van een horizontale streep; hoofdzakelijk geschreven door hand 31, samen met hand 45.¹⁶³⁹

b. enkele minuten uit periode 2 oktober 1396 tot 29 december 1396, geschreven door de handen 31 en 45.¹⁶⁴⁰

c. van 11 april 1397 tot 30 september 1397, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, daarnaast de handen 45 en 49, en een aan hand 49 verwante hand, genummerd BP1, die enkel in het dienstjaar 1396 voorkomt.¹⁶⁴¹ Hand BP1 schrijft slechts enkele concepten.

1397 (volledig): één register of reeks aangelegd, van 2 oktober 1397 tot 25 februari 1398 en van 8 februari 1398 tot 23 september 1398, schepenstoel door hand 31, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, af en toe de handen 45 en 49.¹⁶⁴²

1398 twee parallelle reeksen

1e reeks (volledig):

a. van 5 oktober 1398 tot 26 februari 1399, schepenstoel door hand 49, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, verder de handen 45 en 49.¹⁶⁴³

¹⁶³⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 124v, d.d. 30 september 1396, fol. 126r, d.d. 21 oktober 1395, fol. 127r-v, d.d. 25 november 1395, fol. 128v-129r, fol. 123v en 142r-v, d.d. 29 december 1395, fol. 140v-141v, d.d. 7 januari 1396, fol. 143r, d.d. 14 januari 1396, fol. 40r, d.d. 24 maart 1396, fol. 121r en 122r, d.d. 3 april 1396 (gedateerd op basis van de getuigen Rover, Spina, Martinus; Spierings, *Het schepenprotocol*, 121, dateert deze folio ten onrechte ca. 1392), fol. 122v, d.d. 22 april 1396, fol. 49r, d.d. 24 april 1396 (gedateerd op basis van de getuigen Erpe, Berwout, Coptiten en Groij; Spierings, *Het schepenprotocol*, 120, dateert de folia 46-51- met uitzondering van fol. 48 - ten onrechte ca. 1392), fol. 154r, d.d. 8 mei 1396, fol. 123r, ws. d.d. 13 mei 1396, fol. 156v, d.d. 4 juni 1396, fol. 144r, d.d. 29 juni 1396, fol. 144v, d.d. 6 juli 1396 en fol. 145r-146r, d.d. 2 en 6 juli 1396.

¹⁶³⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1180, p. 592-762.

¹⁶⁴⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 157r, d.d. 2 oktober 1396, fol. 158v, d.d. 27 oktober 1396, fol. 159r-v, d.d. 12 november 1396, fol. 123r, d.d. 5 december 1396 (gedateerd op basis van de getuigen Ywanus, Aa, Stierken en Heym; Spierings, *Het schepenprotocol*, 121, dateert deze folio ten onrechte ca. 1392), fol. 123v d.d. 13 december 1396 (Spierings, *Het schepenprotocol*, 121, dateert deze folio ten onrechte ca. 1392) en fol. 41r, d.d. 29 december 1396.

¹⁶⁴¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1181, p. 1-57. Voor registraties door hand BP1 zie p. 19, 21 en 28-31.

¹⁶⁴² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1181, p. 58-100 en 101-165.

¹⁶⁴³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1181, p. 165-190.

b. van 8 februari 1399 tot 17 mei/19 juli 1399, geschreven door de handen 31, 45 en 49.¹⁶⁴⁴

c. van 17 mei 1399 tot 7 augustus 1399, geschreven door de handen 31, 45 en 49.¹⁶⁴⁵

d. van 21 augustus 1399 tot 29 september 1399, geschreven door de handen 31, 45 en 49.¹⁶⁴⁶

2e reeks (onvolledig): van 4 oktober 1398 tot 30 mei 1399, schepenstoel door hand 31, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, verder de handen 45 en 49.¹⁶⁴⁷

1399 (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 45, hoofdzakelijk geschreven door hand 31, samen met de handen 45 en 49.¹⁶⁴⁸

1400 (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 49, geschreven door de handen 31 en 49, af en toe hand 45.¹⁶⁴⁹ Ook dit protocol, dat volledig is overgeleverd, is verstoord, aangezien er twee folia uit dit schepenprotocol, geschreven door de handen 31 en 49, aangetroffen zijn in de oudste registerband.¹⁶⁵⁰

1401 (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 45, geschreven door de handen 31, 45 en 49, vanaf 17 december 1401 ook hand 50 en vanaf 16 maart 1402 hand 51.¹⁶⁵¹

1402 twee parallelle reeksen

1e reeks (onvolledig): van 3 oktober 1402 tot 13 maart 1403, schepenstoel door hand 49, geschreven door de handen 31, 45, 49, 50, 51 en een niet geïdentificeerd handje van klein formaat, hand BP2.¹⁶⁵² De laatste werkzaamheden van hand 31 bestaan in dit deel uit de registratie van een minuut op 7 maart 1403, en de ondertekening door middel van zijn handtekening onder een niet gedateerde minuut op 9 maart 1403.¹⁶⁵³

2e reeks (volledig): schepenstoel door hand 49, geschreven door de handen 31, 45, 49, 50 en 51.¹⁶⁵⁴ Eenmaal, voor het eerst, komt hand 58 voor. Deze plaatst een notarieel bijschrift bij een minuut, voorzien van zijn handtekening.¹⁶⁵⁵ Hand 31 registreert in dit deel voor het laatst op 12 maart 1403.¹⁶⁵⁶

¹⁶⁴⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1181, p. 291-382. Op de laatste folio verspringen de aantekeningen sterk, van 17 mei tot 19 juli 1399.

¹⁶⁴⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1181, p. 383-474. De laatste achttien pagina's zijn zwaar beschadigd.

¹⁶⁴⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1181, p. 485-512. De eerste dertig pagina's zijn zwaar beschadigd.

¹⁶⁴⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1181, p. 190-290.

¹⁶⁴⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1181, p. 513-684 en Ibidem, inv. nr. R 1182, p. 1-209.

¹⁶⁴⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1182, p. 209-686.

¹⁶⁵⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1175, fol. 74v, d.d. 13 januari 1401 en fol. 75r-v, d.d. 1 en 3 maart 1401.

¹⁶⁵¹ Ibidem, inv. nr. R 1182, p. 687-1069.

¹⁶⁵² Ibidem, inv. nr. R 1183, fol. 1-50v.

¹⁶⁵³ Ibidem, inv. nr. R 1183, fol. 41v.

¹⁶⁵⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1183, fol. 52r-199.

¹⁶⁵⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1183, fol. 194r.

¹⁶⁵⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1183, fol. 103v.

1403 (volledig): één register of reeks aangelegd, geen schepenstoel, geschreven door de handen 45, 49, 50 en 51, met grootste aandeel door hand 49, met regelmaat door de handen 45 en 50, het kleinste aandeel door hand 51.¹⁶⁵⁷

1404 (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 49, hoofdzakelijk geschreven door hand 49, daarnaast de handen 45, 50 en 51, waarbij met name hand 50 een ruim aandeel in de optekening van de minuten heeft.¹⁶⁵⁸ Aan het eind van dit schepenprotocol duikt hand 58 op, met drie minuten en twee notariële bijschriften.¹⁶⁵⁹

1405 (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 49, hoofdzakelijk geschreven door hand 49, samen met hand 50, aanmerkelijk minder door de handen 58 en 59.¹⁶⁶⁰

1406 (onvolledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel ontbreekt. Dit kan het gevolg zijn van het ontbreken van één of meerdere folia, want dit protocol is op een verkeerde plaats ingebonden in de registerband en de eerste registratie dateert pas van 7 oktober 1406.¹⁶⁶¹ Wel schrijft hand 49 in dit schepenprotocol de schepenstoel op een geheel andere plaats, bij het begin van een katern dat begint op 13 januari 1407.¹⁶⁶² In dit schepenprotocol is hand 49 de meest productieve scriptor, daarna hand 50. De handen 58 en 59 schrijven aanmerkelijk minder.¹⁶⁶³

1407 (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 49.¹⁶⁶⁴ Er is nog een tweede vermelding van de schepenstoel, eveneens door hand 49,¹⁶⁶⁵ maar dit is geen bewijs voor een dubbele protocolvoering, aangezien deze schepenstoel niet bij het begin van het protocol staat. Blijkbaar heeft men dit als hulpmiddel bij het begin van een nieuw katern aangebracht ten behoeve van een juiste datering. Hand 49 is de meest productieve scriptor, daarna hand 50. De handen 58 en 59 schrijven weinig.¹⁶⁶⁶

1408 (volledig): één register of reeks aangelegd, ook dit schepenjaar is de schepenstoel tweemaal door hand 49 aangebracht, eenmaal bij het begin van de minuten in oktober, en eenmaal bij het begin van een nieuw katern, terwijl de akten gewoon doorlopen in aansluiting op de vorige.¹⁶⁶⁷ Hoofdzakelijk geschreven door

¹⁶⁵⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1183, fol. 201-384v.

¹⁶⁵⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1183, fol. 384v-401r en Ibidem, ORA, inv. nr. R 1184, fol. 1-196.

¹⁶⁵⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1184, fol. 172r twee minuten d.d. 4 augustus 1405, fol. 174 dwars in de marge een notarieel bijschrift, fol. 180v een notarieel bijschrift en fol. 195r een minuut.

¹⁶⁶⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1184, fol. 197-407.

¹⁶⁶¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1185, fol. 48r.

¹⁶⁶² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1185, fol. 93r.

¹⁶⁶³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1185, fol. 1-47, van 19 januari 1407 tot 14 mei 1407, fol. 48-92, van begin oktober 1406 tot 13 januari 1407 en fol. 93-214, van 13 januari 1407 tot eind september 1407.

¹⁶⁶⁴ Ibidem, inv. nr. R 1185, fol. 216r.

¹⁶⁶⁵ Ibidem, inv. nr. R 1185, fol. 316r.

¹⁶⁶⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1185, fol. 214-443.

¹⁶⁶⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1186, fol. 1r en 99r.

hand 49, samen met hand 50 die ook veel schrijft. Hand 58 heeft een kleiner aandeel en hand 59 registreert weinig.¹⁶⁶⁸

1409 (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 49, met daaronder het hoofdje ‘Contractus pro assisiis opidi’.¹⁶⁶⁹ Dit is mogelijk de laatste optekening van de schepenstoel door hand 49. Zekerheid is er niet, want bij het begin van het daarop volgende schepenjaar 1410 is geen schepenstoel aangetroffen. Het kan evenwel niet uitgesloten worden dat het papier dusdanig beschadigd is dat de tekst is verdwenen.¹⁶⁷⁰ Hoofdzakelijk geschreven door hand 49, hand 50 schrijft ook veel, in tegenstelling tot hand 59, die weinig registreert. Hand 58 schrijft regelmatig, maar minder dan hand 50. In dit protocol komt hand 49 voor het laatst voor als scriptor op 13 juli 1410.¹⁶⁷¹ Daarna schrijven de handen 50 en 58 in zijn plaats verder.¹⁶⁷²

1410 (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel ontbreekt, hoofdzakelijk geschreven door hand 50, daarnaast de handen 58 en 59.¹⁶⁷³

1411 (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 50, hand 50 is het meest productief, de handen 58 en 59 schrijven regelmatig, hand 66 het minst.¹⁶⁷⁴

1412 (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 50, hand 50 is het meest productief, hand 58 schrijft zeer regelmatig, de handen 59 en 66 registreren minder dan de andere twee, waarbij hand 66 de minst productieve is.¹⁶⁷⁵

1413 (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 50,¹⁶⁷⁶ hand 50 is het meest productief, daarnaast schrijven de handen 58, 59 en 66; eenmaal schrijft hand 66 een aaneengesloten blok, namelijk van 9 juli 1414 tot 14 juli 1414.¹⁶⁷⁷ Hand 50 sluit het protocol af op 30 september 1414 met ‘Et est finis huius sedis’.

1414 (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 58,¹⁶⁷⁸ geschreven door de handen 50, 58, 59 en 66, en een klein aantal minuten door hand 69.¹⁶⁷⁹

¹⁶⁶⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1186, fol. 1-245.

¹⁶⁶⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1186, fol. 246r.

¹⁶⁷⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1187, fol. 1r.

¹⁶⁷¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1186, fol. 430v.

¹⁶⁷² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1186, fol. fol. 246r-468.

¹⁶⁷³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1187, fol. 1-228.

¹⁶⁷⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1187, fol. 229-499. De aanhef van de schepenstoel is geschreven door hand 50. De schepennamen zijn later toegevoegd.

¹⁶⁷⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1188, fol. 1-258; fol. 152r-v bevat minuten d.d. 13 en 14 juni 1415 uit het schepenprotocol van 1414, die abusievelijk tussen de minuten van 13 april 1413 ingevoegd zijn.

¹⁶⁷⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1188, fol. 260r-495.

¹⁶⁷⁷ Ibidem, inv. nr. R 1188, fol. 455r-458r.

¹⁶⁷⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1189, fol. 1-203.

¹⁶⁷⁹ Voor registraties door schrijfhand 69, zie Ibidem, ORA, inv. nr. R 1189, fol. 115v, 124r, 126r, 131r, 134r, 137v, 146r, 153r, 159r-v, 161v, 166r-v, 171r-v, 174v, 191r, 194v en 199v-200r.

1415 (volledig): één reeks aangelegd, schepenstoel ontbreekt, geschreven door de handen 50, 59, 66 en 69, die in dit protocol een groter aandeel heeft dan in het vorige.¹⁶⁸⁰

1416 (volledig): één register of reeks aangelegd, het kopje ‘Contractus scabinorum anno XVI^{to} videlicet’ geschreven door hand 66, de schepennamen door een andere hand.¹⁶⁸¹ Er is sprake van een tweede vermelding van de schepenstoel bij het begin van een nieuw katern, door hand 59.¹⁶⁸² Dit impliceert echter geen dubbele protocolvoering, maar eerder een chronologisch hulpmiddel, want de registraties op deze folio lopen gewoon door op 25 februari 1417 en sluiten aan op de laatste registratie van het vorige katern. Geschreven door de handen 50, 59, 69 en 66.¹⁶⁸³

1417

Met ingang van dit schepenjaar wordt naast het register met de minuten van transportakten, dat uit diverse parallelle series kan bestaan, een apart register aangelegd voor de registratie van de (schuld)beloftes. Ook van dit register kunnen meerdere parallelle reeksen aangelegd zijn. De registers met de minuten van transportakten zijn gegroepeerd onder A, de registers met die van (schuld)beloftes onder B.

A. (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 69,¹⁶⁸⁴ geschreven door de handen 50, 59, 69 en 66.¹⁶⁸⁵

B. Het eerste register met (schuld)beloftes uit 1417, dat geen opschrift draagt, is verkeerd terechtgekomen in de registerband met het schepenprotocol uit het schepenjaar 1419,¹⁶⁸⁶ geschreven door de handen 50, 59, 69 en 66.

1418

A. (volledig): één register of reeks aangelegd, schepenstoel door hand 59,¹⁶⁸⁷ geschreven door de handen 50, 59, 69 en 66.¹⁶⁸⁸

B. Het aparte register met (schuld)beloftes, met het opschrift ‘Contractus assisiorum in Buscoducis’, geschreven door de handen 50, 59, 69 en 66.¹⁶⁸⁹

1419

¹⁶⁸⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1189, fol. 204-432.

¹⁶⁸¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1190, fol. 1r.

¹⁶⁸² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1190, fol. 102r.

¹⁶⁸³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1190, fol. 1-269A.

¹⁶⁸⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1190, fol. 271r.

¹⁶⁸⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1190, fol. 270-472.

¹⁶⁸⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1191, fol. 242r-276v.

¹⁶⁸⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1191, fol. 1r.

¹⁶⁸⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1191, fol. 1-186.

¹⁶⁸⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1191, fol. 187r-225r. Het opschrift is geschreven door hand 69.

A. twee parallelle reeksen en reservekatern. In het schepenjaar 1419 zijn de katernen met de minuten van de schepenoorkonden volledig uit hun oorspronkelijk chronologisch verband geraakt. Nadat we alle overgeleverde tekst delen en fragmenten hebben verzameld, is door middel van het aan elkaar lassen van alle onderdelen een logische reconstructie gemaakt van de vijftiende-eeuwse protocollen. *1^e reeks* (onvolledig):

- a. van 2 tot 4 oktober 1419, geschreven door de handen 69 en 59.¹⁶⁹⁰
- b. van 10 oktober tot 28 november 1419,¹⁶⁹¹ geschreven door de handen 69, 50, 59 en 66.
- c. van 16 december tot 11 januari 1420,¹⁶⁹² nagenoeg geheel geschreven door hand 69.
- d. van 3 februari tot 28 februari 1420,¹⁶⁹³ geschreven door de handen 69, 50, 59 en 66.
- e. van 28 februari tot 4 april 1420,¹⁶⁹⁴ geschreven door hand 69.
- f. van 1 april tot 9 april 1420,¹⁶⁹⁵ nagenoeg geheel geschreven door hand 69.
- g. van 13 april tot 18 juni 1420,¹⁶⁹⁶ door hand 69 en eenmaal hand 50.

2e reeks (volledig): schepenstoel door hand 66, geschreven door de handen 69, 59 en 66.¹⁶⁹⁷ Hand 66 is de meest actieve schrijver, die van begin oktober 1419 tot 11 januari 1420 vrijwel alles optekent.

Er is nog één katern dat niet in de bovenstaande reeksen kan ingepast worden met minuten van 28 februari tot 10 juli 1420,¹⁶⁹⁸ geschreven door hand 69. Waarschijnlijk is dit een apart katernetje geweest, dat hand 69 reserveerde voor zijn registraties.

B. Er zijn twee onvolledige parallelle reeksen met (schuld)beloftes bewaard, één met optekeningen van 2 oktober 1419 tot 29 maart 1420 en één die loopt van 2 oktober 1419 tot 16 augustus 1420.¹⁶⁹⁹ In het eerstgenoemde deel is bijna alles door hand 69 geschreven, met behulp van de handen 50 en 66, en in het tweede deel is de meest actieve schrijver hand 66, die assistentie krijgt van de handen 59 en 69.

1420

A. twee parallelle reeksen

1^e reeks (nagenoeg volledig): van 17 oktober 1420 tot eind september 1421, hoofdzakelijk geschreven door hand 69; daarnaast hand 82 en twee handen, die slechts eenmaal in dit protocol voorkomen;¹⁷⁰⁰ hand 82 schrijft weinig.¹⁷⁰¹

¹⁶⁹⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1191, fol. 338r-v.

¹⁶⁹¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1191, fol. 341-355v.

¹⁶⁹² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1191, fol. 279-288.

¹⁶⁹³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1191, fol. 356r-374.

¹⁶⁹⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1191, fol. 536-542.

¹⁶⁹⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1191, fol. 289-316.

¹⁶⁹⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1191, fol. 317-337v.

¹⁶⁹⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1191, fol. 402-512.

¹⁶⁹⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1191, fol. 375-399.

¹⁶⁹⁹ Respectievelijk Ibidem, inv. nr. R 1191, fol. 229-239v en fol. 513-533.

¹⁷⁰⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 1-21 en fol. 24-253.

2e reeks (onvolledig):

a. van 4 oktober 1420 tot 28 augustus 1421, enorm verspringend, hoofdzakelijk geschreven door hand 110.¹⁷⁰²

b. een folio met minuten van 20 september 1420 tot 21 december 1420, geschreven door hand 110; incidenteel hand 69.¹⁷⁰³

B. Er is slechts één folio bewaard gebleven van het register met (schuld)beloftes uit de periode 20 november 1420-15 februari 1421.¹⁷⁰⁴ Meer sporen zijn er niet. Wel zijn nog enkele katernen overgeleverd met bijzondere optekeningen. Zij bevatten de getuigenverklaringen die op 21 januari 1421 afgelegd zijn naar aanleiding van de stadsbrand op 28 juni 1419.¹⁷⁰⁵ Deze verklaringen zijn op drie na door hand 82, nagenoeg allemaal opgetekend door hand 69.¹⁷⁰⁶ Hand 69 schrijft ook de bedragen op die zijn uitgekeerd voor de zegels.¹⁷⁰⁷

1421

A. vier parallelle reeksen en reservekatern. De schepenprotocollen van het schepenzaar 1421 zijn danig door elkaar gehusseld. Na gepuzzel met alle losse onderdelen geven we hierna een reconstructie van de oorspronkelijke samenstelling van de protocollen zoals die ons het meest waarschijnlijk voorkomt. Deze volgorde is echter onder voorbehoud, want we zijn er, afgezien van de eerste reeks, niet in geslaagd een sluitend geheel te reconstrueren.

1e reeks (onvolledig):

a. begin oktober 1421 tot 5 november 1421, schepenstoel door hand 110, uitsluitend geschreven door hand 110.¹⁷⁰⁸

b. van 6 november 1421 tot mei 1422, voornamelijk geschreven door hand 110.¹⁷⁰⁹ Hand 66 tekent één minuut op¹⁷¹⁰ en schrijft enkele notariële bijschriften,

¹⁷⁰¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 53r (niet afgemaakt), 104v-105r, 122r, 140r, 143v, 156r, 165r, 176r, 178v, 183r, 199v, 201r, 209r, 211v, 213r, 215r, 218r, 235v, 240v en 253v. Voor de twee eenmalig voorkomende handen zie fol. 229r-v en 236v.

¹⁷⁰² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 286-300.

¹⁷⁰³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 301.

¹⁷⁰⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 22.

¹⁷⁰⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 254-286.

¹⁷⁰⁶ In Ibidem, ORA, inv. nr. R 1176 bevindt zich nog een afgezwaaid folio (fol. 275r) d.d. 19 maart 1421, geschreven door hand 69. Spierings, *Het schepenprotocol*, 122, dateert deze folio ten onrechte op 19 maart 1410. Het jaartal 1421 is gebaseerd op de in de minuut genoemde schepennamen Rode, Oerle en Loenman, die in het schepenzaar 1420 samen zitting hebben in de schepenbank, zie Jacobs, *Justitie en politie*, 263.

¹⁷⁰⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 41r: 'sigilla hucusque sunt soluta XXIX gul. CCLVII, reservata sex folia', fol. 105v: 'sigilla soluta usque diem Parasceves', fol. 150v: 'soluta sunt sigilla usque Pentecostes, restant XXX grossi solvendi', fol. 184v, d.d. juni 1421: 'soluta sunt sigilla', fol. 289v, d.d. 9 januari 1421: 'pecunie scabinorum usque modo sunt solute', fol. 295r, d.d. mei 1421: 'soluta sunt sigilla usque Pentecostes' en fol. 299v, d.d. 26 juni 1421: 'soluta sunt sigilla usque hic'.

¹⁷⁰⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 320 en 321.

¹⁷⁰⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 302-319.

¹⁷¹⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 314r, d.d. 9 april 1422.

hand 81 schrijft één minuut, en eenmaal troffen we een verder niet voorkomende, mooie ronde hand aan.¹⁷¹¹ De zegelbetalingen zijn geschreven door hand 110.¹⁷¹²

c. van 12 mei 1422 tot 9 september 1422, voornamelijk geschreven door hand 69,¹⁷¹³ die daarbij regelmatig wordt geassisteerd door hand 82. Hand 66 schrijft op 23 juni 1422 een notarieel bijschrift.

d. van 10 tot 30 september 1422, geschreven door hand 110, behoudens een notarieel bijschrift door hand 69.¹⁷¹⁴

2^e reeks (onvolledig):

a. van 1 oktober 1421 tot 5 februari 1422, sterk vervaagde schepenstoel, geschreven door hand 69, samen met hand 82 die een gering aandeel in de registratie heeft, maar wel de zegelbetaling optekent.¹⁷¹⁵ Hand 82 is actief op 13, 14 en 31 oktober, op 19 november 1421, op 17 januari 1422 en tenslotte van 29 januari tot 5 februari 1422, wanneer hij op zes folia nagenoeg alleen de minuten optekent.¹⁷¹⁶ In dit gedeelte van het protocol schrijft hand 66 twee notariële bijschriften.¹⁷¹⁷

b. van 13 maart 1422 tot 4 juli 1422, hoofdzakelijk geschreven door hand 69. Hand 82 schrijft slechts enkele minuten en hand 66 slechts één minuut en één notarieel bijschrift.¹⁷¹⁸

c. van 5 juli 1422 tot eind september 1422, geschreven door de handen 69 en 82; incidenteel komt hand 70 voor.¹⁷¹⁹

3e reeks (onvolledig): van 6 oktober 1421 tot 6 juni 1422, schepenstoel door hand 66, hoofdzakelijk opgetekend door hand 66.¹⁷²⁰ Incidenteel komen andere handen voor, waaronder hand 110, 69 en 81.¹⁷²¹

4e reeks (onvolledig):

a. van 22 november 1421 tot 20 februari 1422, hoofdzakelijk door hand 69;¹⁷²² daarnaast hand 82, die van 17 januari tot 16 februari het merendeel schrijft. Hand 66 tekent één notarieel bijschrift op.¹⁷²³

¹⁷¹¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 314r-v (hand 81) en fol. 316r.

¹⁷¹² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 314r, d.d. 16 april 1422: 'sigilla sunt soluta usque hic' en fol. 317v, d.d. 1 juli 1422: 'soluta sunt sigilla usque hic'.

¹⁷¹³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 497-527.

¹⁷¹⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 322-323. Het notarieel bijschrift staat op fol. 322v en is d.d. 10 september 1422.

¹⁷¹⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 370r-397; de zegelbetaling staat fol. 392v, d.d. 24 december 1421: 'soluta sunt sigilla usque hucusque'.

¹⁷¹⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 374r, d.d. 10 oktober 1421, fol. 375r-v: na drie regels het vervolg van een minuut d.d. 13 oktober 1421, fol. 376r, een minuut d.d. 14 oktober 1421, fol. 379r, een minuut d.d. 17 januari 1422, fol. 384v, een minuut d.d. 31 oktober 1421, fol. 387r op laatste registratie na helemaal d.d. 5 november 1421, fol. 390v, een minuut d.d. 19 november 1421, fol. 394v, vanaf laatste minuut tot en met fol. 397v d.d. 29 januari 1422 tot en met 5 februari 1422.

¹⁷¹⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 395v, d.d. 22 januari 1422 en fol. 397r.

¹⁷¹⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 469r-496.

¹⁷¹⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 528-566. Voor registratie door hand 70 zie fol. 529r d.d. 8 juli 1422, middenin een minuut, en fol. 529v met een volledige minuut d.d. 8 juli 1422.

¹⁷²⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1193, fol. 16r-64r.

¹⁷²¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1193, fol. 35r.

¹⁷²² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 399-426.

b. van februari 1422 tot eind september 1422, hoofdzakelijk door hand 66 geschreven.¹⁷²⁴ Bevat de enige optekening ooit in het schepenprotocol door hand 83.¹⁷²⁵ Hand 66 geeft de betaling aan de schepenen op.¹⁷²⁶

Tot slot is er nog een klein deeltje overgeleverd dat nergens kan worden ondergebracht. Het bevat een opgave van de schepenstoel van 1421 door hand 70, en minuten van 10 oktober 1421 tot 2 augustus 1422, die uitsluitend door hem geschreven zijn.¹⁷²⁷ Hij houdt het evenwel niet dagelijks bij: de minuten verspringen van 26 oktober 1421 naar 6 december 1421, dan naar 20 december, en bevatten achtereenvolgens registraties op 4 januari, 21 januari (hiertussen weer 22 december), 7 februari, 13 februari, 18 februari, 3 maart, 4 maart, 2 maart, 4 maart, 6 maart, 7 maart, 10 maart, 12 maart, 13 maart, 15 maart, 23 maart, 9 april, 21 maart, 11 april, 23 april, 16 mei, 26 mei, 24 juli, 20 juli, 24 juli, 26 juli, 2 augustus en 18 augustus 1422.

B. Daarnaast zijn er twee registers aangelegd voor de (schuld)beloftes. Een eerste is onvolledig en bevat de optekeningen van 6 oktober 1421 tot 14 mei 1422, en is hoofdzakelijk geschreven door hand 69.¹⁷²⁸ Hand 82 schrijft vijftien minuten in de periode oktober-januari,¹⁷²⁹ tekent met uitzondering van de notariële bijschriften van 5 februari tot 21 februari 1422 én van 26 februari tot 9 maart 1422 helemaal alleen de beloftes op,¹⁷³⁰ schrijft in maart 1422 drie minuten en in mei een aantal.¹⁷³¹ Ook het tweede register is onvolledig en bevat slechts beloftes van 1 oktober 1421 tot 9 februari 1422.¹⁷³² De schepenstoel is hier aangekondigd door hand 66, die ook het merendeel van de minuten schrijft. Op 10 november 1421 hebben we een eenmalige registratie door hand 70 aangetroffen. Daarnaast zijn er minuten opgetekend door twee schrijfhanden die verder niet in dit protocol voorkomen.¹⁷³³

1422

A. drie parallelle reeksen

¹⁷²³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 417v, d.d. 22 februari 1422.

¹⁷²⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1193, fol. 65r-145r.

¹⁷²⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1193, fol. 103v, laatste registratie, d.d. 4 juni 1422.

¹⁷²⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1193, fol. 117r: 'pecunie scabinorum sunt solute usque modo'.

¹⁷²⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 350-364.

¹⁷²⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 427r-468.

¹⁷²⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 428v, d.d. 21 oktober 1421, fol. 431r, d.d. 29 november 1421, fol. 433r, (niet gedateerd), fol. 436r, d.d. 10 januari 1422, fol. 437r, d.d. 17 januari 1422 (datering door andere hand later ingevuld), fol. 439v, d.d. 21 februari 1422, fol. 440v, d.d. 26 februari 1422 en fol. 442v, d.d. 25 februari 1422.

¹⁷³⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 437v-438v en fol. 443r-446r.

¹⁷³¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 448v, d.d. 13 maart 1422, fol. 451v, d.d. 15 maart 1422, fol. 452r-v, d.d. 16 maart 1422, fol. 463v-464r-465r, d.d. 2 mei 1422, fol. 466r, d.d. 7 mei, fol. 467r, d.d. 7 mei 1422 en fol. 468r, d.d. 8 en 9 mei (op één na alle stukken).

¹⁷³² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1193, fol. 1-15.

¹⁷³³ Een van beide, verder in dit protocol niet voorkomende schrijfhanden, schrijft één concept in het voorgaande schepenprotocol van 1420, zie Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 229r-v.

1e reeks (volledig): schepenstoel door hand 84, grotendeels geschreven door hand 66, samen met hand 84.¹⁷³⁴ Slechts incidenteel komen andere schrijvers voor, zoals de handen 70, 77 en 110.¹⁷³⁵ Vermoedelijk is een folio uit deze reeks afgedwaald.¹⁷³⁶

2e reeks (volledig): schepenstoel door hand 82, grotendeels geschreven door hand 69, af en toe hand 82.¹⁷³⁷

3e reeks (volledig): schepenstoel door hand 110, grotendeels geschreven door hand 110.¹⁷³⁸ Hand 70 komt slechts tweemaal in dit register voor.¹⁷³⁹ Eén notarieel bijschrift is van hand 66.¹⁷⁴⁰ Aan het eind van deze derde reeks schrijft hand 110 de zegelbetalingen.¹⁷⁴¹

B. Het register met de (schuld)beloftes is overgeleverd van 1 oktober 1422 tot mei 1423¹⁷⁴² en is hoofdzakelijk geschreven door hand 69, samen met hand 82.

1423

A. vier parallelle reeksen

1^e reeks (volledig): schepenstoel door hand 110, grotendeels geschreven door hand 110, afgezien van de notariële bijschriften, en enkele minuten door hand 66.¹⁷⁴³

2^e reeks (volledig): schepenstoel door hand 66, geschreven door de handen 66 en 84,¹⁷⁴⁴ met uitzondering van enkele registraties door hand 110.¹⁷⁴⁵

3^e reeks (onvolledig):

a. van 1 oktober 1423 tot 24 januari 1424, geen schepenstoel, hoofdzakelijk geschreven door hand 69, af en toe hand 82.¹⁷⁴⁶

b. van 11 februari 1424 tot eind september 1424, hoofdzakelijk geschreven door hand 69, af en toe hand door hand 82.¹⁷⁴⁷

¹⁷³⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1193, fol. 146r-226v.

¹⁷³⁵ Voor registraties door hand 70, zie Ibidem, ORA, inv. nr. R 1193, fol. 153v, derde registratie d.d. 12 november 1422, voor registraties door hand 77 zie Ibidem, fol. 195v d.d. 31 mei 1423 en fol. 212v d.d. 3 juli 1423; voor hand 110 zie onder meer Ibidem, fol. 172v en 174v-175r.

¹⁷³⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1193, fol. 446r met minuten van 5 tot 8 maart 1423, geschreven door hand 66.

¹⁷³⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1193, fol. 228r-445.

¹⁷³⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 324-346.

¹⁷³⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 324r d.d. 10 oktober 1422.

¹⁷⁴⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 343r.

¹⁷⁴¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1192, fol. 348r, na laatste minuut op fol. 346v d.d. 30 september 1422: 'solvi Io. de Berkel I Hollan. schilt; solvi Io. Loenman I Arnems gul. de litteris sententialibus; Item adhuc II gulden de sigillis meis; Item Goeswino Model VII butdr. Brab., Item adhuc I flor. leve. magistro Martino de Zomeren'.

¹⁷⁴² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1193, fol. 472r-501v.

¹⁷⁴³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1194, fol. 209A-233.

¹⁷⁴⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1194, fol. 260r-316v.

¹⁷⁴⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1194, één op fol. 271r, d.d. 31 december 1423 en enkele op fol. 300r-302r.

¹⁷⁴⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1194, fol. 1-39v.

¹⁷⁴⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1194, fol. 124r-164v.

4e reeks (onvolledig): van 6 oktober 1423 tot 29 juni 1424, geschreven door de handen 82 en 69.¹⁷⁴⁸

B. Voor de registratie van de (schuld)beloftes zijn twee parallelle registers gebruikt. Het eerste is volledig overgeleverd en loopt van 2 oktober 1423 tot eind september 1424.¹⁷⁴⁹ De minuten zijn opgetekend door de handen 69 en 82, en incidenteel door hand 84.¹⁷⁵⁰ Het tweede, met een opschrift door hand 84, bevat minuten van 23 oktober 1423 tot 20 juli 1424, geschreven door de handen 66 en 84.¹⁷⁵¹

1424

A. vier parallelle reeksen en reservekatern

1^e reeks (volledig): schepenstoel door hand 66, hoofdzakelijk geschreven door hand 66, samen met hand 84, en incidenteel de handen 89, 109 en 110.¹⁷⁵²

2^e reeks (volledig): hoofdzakelijk geschreven door hand 69, af en toe de handen 110 en 82.¹⁷⁵³

3^e reeks (onvolledig): van 14 december 1424 tot eind september 1425,¹⁷⁵⁴ geschreven door hand 110, afgezien van notariële bijschriften door hand 66,¹⁷⁵⁵ enkele minuten door hand 84,¹⁷⁵⁶ en een minuut door hand 82.¹⁷⁵⁷

4^e reeks (onvolledig): van 15 januari 1425 tot 21 juni 1425,¹⁷⁵⁸ geschreven door hand 82, samen met hand 69, incidenteel hand 89.¹⁷⁵⁹

Naast deze vier parallelle registers is er in een andere registerband nog een katernje overgeleverd dat slechts vijf folia bevat minuten van 5 oktober 1424 tot 18 augustus 1425.¹⁷⁶⁰ Deze minuten zijn alle opgetekend door hand 110, met

¹⁷⁴⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1194, fol. 40r-123v.

¹⁷⁴⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1194, fol. 165r-204.

¹⁷⁵⁰ Hand 84 schrijft drie minuten d.d. 8 mei 1424 en één onafgewerkte minuut d.d. 31 mei 1424, zie Ibidem, ORA, inv. nr. R 1194, fol. 188r en 191v.

¹⁷⁵¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1194, fol. 239r-259v.

¹⁷⁵² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1195, fol. 21r-56. Voor hand 89 zie fol. 36v d.d. 6 feb. 1425, voor registraties door hand 109 zie fol. 45r en door hand 110 zie fol. 52r-53v.

¹⁷⁵³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1195, fol. 57r-148r.

¹⁷⁵⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1195, fol. 235r-257.

¹⁷⁵⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1195, fol. 240v, d.d. 25 februari 14[25] (scribent is 'XXV' vergeten).

¹⁷⁵⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1195, fol. 255v en diverse op fol. 256r.

¹⁷⁵⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1195, fol. 252v.

¹⁷⁵⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1195, fol. 150r-200; fol. 182r is een verdwaalde folio uit juni 1425, geschreven door de handen 69 en 37; fol. 201r-v bevat optekeningen van 8 tot 15 maart 1425 door de handen 82 en 69. Op folio 187v bevindt zich in de marge het hoofd van een man, getekend met dezelfde kleur inkt als de minuten op die folio. Het is de enige frivoliteit die we in de schepenprotocollen ontdekt hebben.

¹⁷⁵⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1195, fol. 186v-187r, d.d. 19 en 23 april 1425.

¹⁷⁶⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1194, fol. 234r-239r.

uitzondering van notariële bijschriften, waarvan hij er overigens zelf ook één schrijft.¹⁷⁶¹

B. Ook dit schepenjaar zijn de (schuld)beloftes in twee parallel lopende registers opgetekend. Een eerste, lopend van oktober 1424 tot 28 september 1425, is hoofdzakelijk geschreven door hand 82, en bevat twee registraties door hand 89.¹⁷⁶² Het tweede register met (schuld)beloftes bevat met minuten van oktober 1424 tot 2 augustus 1425 en is geschreven door hand 66, daarbij geassisteerd door hand 84.¹⁷⁶³

1425

A. waarschijnlijk vier parallelle reeksen en reservekatern. In het schepenjaar 1425 blijft het beeld van de originele registeropbouw troebel. Bij het inbinden zijn alle katernen, behorend tot het schepenjaar 1425, niet in de registerband R 1196 terechtgekomen, zoals men chronologisch zou verwachten, maar in de band R 1197. De registerband R 1196 bevat dan weer de katernen over het schepenjaar 1426. Er zijn drie volledige reeksen overgeleverd met minuten van de vrijwillige rechtspraak en een aantal fragmenten van registers, die maar moeilijk tot een consistent geheel kunnen worden gesmeed.

1e reeks (volledig): schepenstoel door hand 69, hoofdzakelijk geschreven door hand 69,¹⁷⁶⁴ af en toe hand 82, incidenteel een van de andere schrijfhanden, zoals bijvoorbeeld hand 110.¹⁷⁶⁵

2e reeks (volledig): schepenstoel en alle registraties door hand 110.¹⁷⁶⁶

3e reeks (volledig): schepenstoel door hand 110, geschreven door de handen 66 en 115, en incidenteel de handen 89 en 84.¹⁷⁶⁷

4e reeks (onvolledig): van 18 oktober 1425 tot eind maart 1426 en van april tot 25 mei 1426, hoofdzakelijk geschreven door hand 82, alsmede door hand 69;¹⁷⁶⁸ incidenteel een van de andere genoemde schrijfhanden, waaronder hand 89.¹⁷⁶⁹

Naast deze vier reeksen zijn nog volgende delen overgeleverd:

a. van februari tot eind september 1426, geschreven door de handen 82 en 69.¹⁷⁷⁰

¹⁷⁶¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1194, fol. 238r.

¹⁷⁶² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1195, fol. 202r-233v; voor registraties door hand 89 zie fol. 209r en 217v.

¹⁷⁶³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1195, fol. 1-20.

¹⁷⁶⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1197, fol. 34r-133.

¹⁷⁶⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1197, fol. 88v en 124v.

¹⁷⁶⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1197, fol. 213-249, met op 213v: 'contractus concepti per Godefridum Boest ...'.

¹⁷⁶⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1197, fol. 255r-301. Voor registraties door hand 89 zie fol. 278r, d.d. 15 april 1426; voor registraties door hand 84 zie fol. 261v d.d. 17 november 1425, fol. 277v, d.d. 4 april 1426 en fol. 281v, d.d. 24 mei 1426.

¹⁷⁶⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1197, fol. 1r-33 en fol. 134r-145v.

¹⁷⁶⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1197, fol. 134v, na een minuut d.d. 11 april 1426.

¹⁷⁷⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1197, fol. 146-174. Tussen 31 augustus 1426 en 26 september 1426 ontbreken een aantal folia.

b. van 7 december 1425 tot 8 april 1426, geschreven door de handen 115 en 66, en incidenteel door hand 110.¹⁷⁷¹ Hand 115 heeft verreweg het grootste aandeel in de registratie.

Wat deze losse delen betreft zijn een aantal opties mogelijk. Het gedeelte van februari tot september kan oorspronkelijk een onderdeel gevormd hebben van de vierde reeks, hoofdzakelijk geregistreerd door hand 82. Tegen deze suggestie pleit de grote overlapping van de twee delen. Men zou de twee losse delen ook kunnen beschouwen als het restant van twee afzonderlijke reeksen, waardoor men in dit schepenjaar zes parallelle reeksen zou hebben aangelegd. Tegen deze tweede optie kan worden ingebracht dat de onvolledige overgeleverde delen – gezien de beschreven folia - per tijdvak dan wel heel weinig minuten bevatten, iets wat in tegenspraak is met de omvang van andere, door deze handen geschreven registers. Zo kan bijvoorbeeld het deel van februari tot september, dat achtentwintig folia beslaat, in die omvang nooit een complete, dagelijkse registratie gevormd hebben. In de schepenjaren 1421, 1424, 1426, 1427 en 1428 is dit immers de gemiddelde omvang door de handen 69 en 82 van de registratie van minimaal drie/vier maanden in plaats van acht. Dit brengt ons bij een laatste, meest logische optie, namelijk het gebruik van reservekaternen, waarop zowel de handen 82 en 69 als de handen 115 en 66 een beroep konden doen.

B. Er is één register bijgehouden voor de optekening van (schuld)beloftes.¹⁷⁷² De minuten zijn geregistreerd door de handen 69 en 82, en incidenteel door een van de andere schrijfhanden. Zo schrijft hand 89 slechts één registratie in dit register.¹⁷⁷³

1426

A. vier parallelle reeksen

1e reeks (volledig): schepenstoel door hand 82, hoofdzakelijk geschreven door hand 82, daarnaast hand 69, en incidenteel hand 111.¹⁷⁷⁴

2e reeks (volledig): schepenstoel door hand 110,¹⁷⁷⁵ vrijwel uitsluitend geschreven door hand 110, afgezien van een notarieel bijschrift door hand 66 en drie minuten door hand 84.¹⁷⁷⁶

3^e reeks (onvolledig): van 1 oktober 1426 tot 27 augustus 1427, schepenstoel door hand 66, geschreven door de handen 66 en 115, incidenteel een van de andere schrijfhanden, zoals bijvoorbeeld hand 84.¹⁷⁷⁷ Hand 110 vermeldt de betaling aan de schepenen.¹⁷⁷⁸

¹⁷⁷¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1197, fol. 302r-315v.

¹⁷⁷² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1197, fol. 175-210.

¹⁷⁷³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1197, fol. 175r, d.d. 1 oktober 1425.

¹⁷⁷⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1196, fol. 74r-164v; voor registratie door hand 111 zie fol. 157r-v, d.d. 26 juli 1427.

¹⁷⁷⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1196, fol. 210- 245v.

¹⁷⁷⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1196, fol. 216r, d.d. 26 december 1426 door hand 66, fol. 228r d.d. 23 februari 1427 en fol. 229r d.d. 20 maart 1427 door hand 84.

¹⁷⁷⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1197, fol. 316r-366v; voor registratie door hand 84 zie fol. 324v, d.d. 29 november 1426. Vermoedelijk zijn twee folia uit maart 1427, geschreven door hand 110 en 66, uit deze reeks losgeraakt. Ze zijn in ieder geval abusievelijk terechtgekomen in een andere registerband

4e reeks (onvolledig):

a. van 1 oktober 1426 tot 2 juni 1427, geschreven door de handen 69 en 82, incidenteel door hand 110.¹⁷⁷⁹

b. van 1 juni tot 10 juli 1427, geschreven door de handen 69 en 82.¹⁷⁸⁰

B. Er is slechts één register aangelegd voor de (schuld)beloftes. Het is compleet overgeleverd en werd bijgehouden door de handen 82, 110 en 66.¹⁷⁸¹

1427

A. vier parallelle reeksen

1e reeks (volledig): geschreven door de handen 69 en 82.¹⁷⁸²

2e reeks (volledig): schepenstoel door hand 82, geschreven door de handen 69 en 82.¹⁷⁸³

3^e reeks (volledig): schepenstoel door hand 110, hoofdzakelijk geschreven door hand 110, samen met hand 84;¹⁷⁸⁴ de taakverdeling is duidelijk af te bakenen: van oktober tot eind februari 1428 schrijft hoofdzakelijk hand 110, van 28 februari tot 9 maart 1428 hand 84, met uitzondering van twee minuten door hand 110.¹⁷⁸⁵ De daaropvolgende folio schrijft hand 84 nog vier minuten d.d. 6 maart 1428, vanaf de laatste minuut weer hand 110.¹⁷⁸⁶ Twee folia verderop afwisselend hand 110 en 84,¹⁷⁸⁷ van mei tot eind september 1428 hand 110, af en toe hand 84.¹⁷⁸⁸

4^e reeks (onvolledig): van 3 oktober 1427 tot 15 april 1428,¹⁷⁸⁹ geschreven door de handen 115 en 66, incidenteel een van de andere schrijfhanden.

B. Het complete, aparte register met de (schuld)beloftes is geschreven door de handen 69 en 82.¹⁷⁹⁰

tussen registraties uit de periode oktober 1426/januari 1427, zie Ibidem, ORA, inv. nr. R 1196, fol. 88r-89r.

¹⁷⁷⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1197, fol. 316r: 'nota: pecunie istorum scabinorum pro isto integro anno ascendente ab XXIII florenis et quinque ossenhoyte, XXI ossenhoyde pro quolibet floreno'.

¹⁷⁷⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1196, fol. 1r-73; voor registratie door hand 110 zie fol. 25r.

¹⁷⁸⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1196, fol. 166r-173v.

¹⁷⁸¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1196, fol. 175r-208r.

¹⁷⁸² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1198, fol. 1r-104r (fol. 1r is bovenaan beschadigd, maar lijkt te beginnen in oktober 1427; de eerst leesbare datum op fol. 1v is een later toegevoegde datering d.d. 6 november 1427).

¹⁷⁸³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1198, fol. 146-252.

¹⁷⁸⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1198, fol. 253-306; voor registraties door hand 84 zie fol. 253v-254r, d.d. 13 november 1427, fol. 268r, zesde minuut d.d. 27 februari 1428, en een onafgewerkte optekening.

¹⁷⁸⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1198, fol. 268v-269r.

¹⁷⁸⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1198, fol. 269v.

¹⁷⁸⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1198, fol. 271r-288.

¹⁷⁸⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1198, fol. 289-306.

¹⁷⁸⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1197, fol. 367r-390v.

¹⁷⁹⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1198, fol. 106-143v.

1428

A. drie parallelle reeksen. Het schepenjaar 1428 is het laatste jaar waarin de volgorde binnen de diverse katernen sterk verstoord is. Bovendien ligt er halverwege het jaar een breekpunt door een wijziging in de schrijfkamer, die aangegeven wordt in het protocol zelf.

1^e reeks (onvolledig): van 1 oktober 1428 tot 6 juli 1429, schepenstoel door hand 69, hoofdzakelijk geschreven door de handen 69 en 82,¹⁷⁹¹ incidenteel hand 115, een incidenteel voorkomende hand,¹⁷⁹² en hand 111.¹⁷⁹³

2^e reeks (onvolledig):

a. van 7 oktober 1428 tot 22 juni 1429, hoofdzakelijk geschreven door de handen 69 en 82, daarbij geholpen door hand 115.¹⁷⁹⁴

b. vermoedelijk het in de registerband daarop aansluitende deel van 15 juni tot 17 augustus 1429, door dezelfde schrijvers.¹⁷⁹⁵

3^e reeks (onvolledig):

a. van oktober 1428 tot 7 april 1429, geschreven door de handen 110 en 84.¹⁷⁹⁶

b. van 29 maart tot 27 juni 1429,¹⁷⁹⁷ hoofdzakelijk geschreven door hand 110, incidenteel de handen 89, 66 en 115.¹⁷⁹⁸

c. van 28 juni 1429 tot 6 juli 1429, geschreven door de handen 110 en 115.¹⁷⁹⁹

Tot slot rest ons nog een elftal losse folia, met minuten van 29 januari en 19 februari 1429, geschreven door de handen 115 en 66.¹⁸⁰⁰ Uit welke reeks dit gedeelte precies is gelicht, is ons niet duidelijk.

Op 7 juli 1429 vindt de vereniging van de kamer van de secretarissen plaats, waarna men vermoedelijk meteen overgegaan is tot het delen van het schepenprotocol door alle schrijvers. Er zijn gelijktijdig twee reeksen in gebruik voor de registratie vanaf juli tot eind september:

a. van 12 juni tot eind september 1429, met vermelding van de vereniging door hand 115: 'unio camere anno XXIX, VII iulii';¹⁸⁰¹ geschreven door de handen 69, 82, 110 en 66.¹⁸⁰² Hand 66 heeft het grootste aandeel in deze registratie.

¹⁷⁹¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 154-250.

¹⁷⁹² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 198v (hand 115), 183r en 230r-v (incidenteel voorkomende hand).

¹⁷⁹³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 213r, eerste minuut d.d. 2 april 1429, 214v, tweede minuut d.d. 7 april 1429, 218r, laatste minuut d.d. 22 april 1429, 220r, derde optekening (niet volledig afgewerkt).

¹⁷⁹⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 251-341.

¹⁷⁹⁵ Ibidem, inv. nr. R 1199, fol. 342-350.

¹⁷⁹⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 1-42. Het begin is beschadigd, waardoor niet zichtbaar is of de schepenstoel aangekondigd was.

¹⁷⁹⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 57r tot 70v.

¹⁷⁹⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 57v (hand 66), fol. 58r-v (hand 89), 65r en 67v-67r (hand 115).

¹⁷⁹⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 389-391.

¹⁸⁰⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 43-54.

¹⁸⁰¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 77r.

¹⁸⁰² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 71-102.

Incidenteel komt ook hand 101 voor,¹⁸⁰³ drie concepten zijn van een verder niet voorkomende hand.¹⁸⁰⁴

b. van 7 juli tot eind september 1429, met vermelding van de samenvoeging door hand 69: ‘unio camere septima iulii, anno XXIX^{to}’;¹⁸⁰⁵ geschreven door de handen 69, 82, 110 en 66.

B. De samenvoeging van de schrijfkamer op 7 juli 1429 heeft ook zijn weerslag op de samenstelling van de registers met de (schuld)beloftes. In een eerste register is de laatste minuut precies op 5 juli 1429 geregistreerd.¹⁸⁰⁶ De minuten zijn opgetekend door de handen 69, 82 en 115. Voor de aansluiting op dit gedeelte komen twee stukken in aanmerking die beide minuten bevatten van 7 juli tot eind september 1429. Hierin schrijven de handen 69, 82, 110, 115 en 66 gezamenlijk alle minuten.¹⁸⁰⁷ Ook bij de (schuld)beloftes is er nog één geïsoleerde folio, die moeilijk ergens kan worden ingepast. Het betreft een folio met schuldbekentenissen door hand 110, van 7 maart tot 14 april 1429.¹⁸⁰⁸

1429

A. twee parallelle reeksen

1e reeks (volledig): schepenstoel hoogstwaarschijnlijk door 164, geschreven door de handen 69, 82, 110, 66, 115, 164 en een verder niet voorkomende hand.¹⁸⁰⁹ Incidenteel komen de handen 89 en 84 voor.¹⁸¹⁰

2e reeks (volledig): geschreven door de handen 69, 82, 110, 66, 115 en 164, en één minuut door hand 111.¹⁸¹¹

Daarnaast is er nog een gedeelte van een negenentwintigtal folia overgeleverd, met minuten van 1 oktober 1429 tot 27 juli 1430.¹⁸¹² Dit gedeelte is geschreven door de hierboven genoemde schrijvers 69, 82, 110, 66, 115 en 164. Slechts eenmaal komt hand 89 er in voor.¹⁸¹³ Indien dit stuk het restant van een volwaardige, derde parallelle reeks zou zijn, dan zou de omvang veel groter moeten zijn. De twee parallelle registers uit hetzelfde schepenzaar, waarin dezelfde scriptores aan het werk zijn, beslaan voor de periode van oktober tot juli maar liefst 100 en 120 folia. Het betreft hier waarschijnlijk een reservekatern.

B. Voor de registratie van de (schuld)beloftes is een gezamenlijk register gebruikt. Er is een volledig register overgeleverd met de minuten van 1 oktober 1429

¹⁸⁰³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 71r, 73r en 78v.

¹⁸⁰⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 72r.

¹⁸⁰⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 103r-132.

¹⁸⁰⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 351-388.

¹⁸⁰⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 133-142 en fol. 143-153.

¹⁸⁰⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1199, fol. 55r-v.

¹⁸⁰⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1200, fol. 1-141.

¹⁸¹⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1200, fol. 22r, d.d. 19 december 1429 (hand 84) en fol. 86v, d.d. 11 april 1430 (hand 89), fol. 116v, d.d. 1 juli 1430 (hand 89).

¹⁸¹¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1200, fol. 142-275; voor de registratie door hand 111 zie fol. 196v, d.d. 15 februari 1430.

¹⁸¹² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1200, fol. 310-339.

¹⁸¹³ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1200, fol. 334v, d.d. 21 juni 1430.

tot 20 september 1430, geschreven door de handen 69, 82, 110, 66, 115 en 164.¹⁸¹⁴
 Daarnaast zijn nog vier folia bewaard gebleven met zwaar beschadigde
 (schuld)beloftes uit augustus/september 1430, door dezelfde handen geschreven.¹⁸¹⁵
 Hoogstwaarschijnlijk is dit een extract uit het gezamenlijk register.

2. Periode 1430 tot en met 1449

Hieronder staat in Tabel II.2.c. per dienstjaar een opgave van de schrijfhanden die in de periode 1430-1449 werkzaam zijn in het schepenprotocol, zowel in de registers met de minuten van oorkonden van de vrijwillige rechtspraak als in de registers met de (schuld)beloftes. De handen die slechts incidenteel voorkomen, zijn niet in deze tabel opgenomen, maar worden in Tabel II.2.d. signaleerd.

Tabel II.2.c. Overzicht van de schrijfhanden in de schepenprotocollen, 1430-1449

hand	dienstjaar 1430	dienstjaar 1431	dienstjaar 1432	dienstjaren 1433-1443	dienstjaar 1444	dienstjaren 1445-1449
69	x	x	x			
82	x	x	x	x	x	x
110	x	x	x	x	x	x
66	x	x	x	x	x	
115					x	x
164	x	x	x	x	x	x

Volgende schrijfhanden hebben slechts een marginaal aandeel in de registratie (Tabel II.2.d):

¹⁸¹⁴ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1200, fol. 276-309.

¹⁸¹⁵ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1200, fol. 340-344. Slechts eenmaal schrijft hand 89 een minuut, namelijk fol. 339r.

Tabel II.2.d. Overzicht van de schrijfhanden die een marginale bijdrage leveren in de schepenprotocollen, 1430-1449

Dienstjaar	Schrijfhanden
1430	89 en 84 ¹⁸¹⁶
1432	89 ¹⁸¹⁷
1433	89 en 111 ¹⁸¹⁸
1434	68, 77 en 89 ¹⁸¹⁹
1435	89 ¹⁸²⁰
1442	112 ¹⁸²¹
1444	89 ¹⁸²²

¹⁸¹⁶ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1201, fol. 116r, d.d. 2 juli 1431 en fol. 122r, d.d. 14 juli 1431 (hand 89), fol. 125r, d.d. 20 juli 1431 (hand 84), fol. 198, d.d. 27 februari 1431 (hand 89) en fol. 214r, d.d. 27 maart 1431 (hand 89).

¹⁸¹⁷ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1203, na fol. 82 een tussenliggend los blad met minuut d.d. 18 mei 1433 (slotzin met datering en getuigen is geschreven door hand 164) en fol. 91r, minuut d.d. 8 juni 1433.

¹⁸¹⁸ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1204, fol. 134r, (een half afgewerkte optekening) d.d. 7 november 1433 (hand 89) en fol. 170r-171r, d.d. 17 februari 1434 (hand 111).

¹⁸¹⁹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1205, fol. 61v, d.d. 21 april 1434 (drie minuten door hand 89), fol. 68v-69r, d.d. 18 mei 1435 (twee minuten door hand 89), fol. 236v-237r, d.d. 7 oktober 1434 (enkele minuten door hand 68) en fol. 240v, d.d. 19 november 1434 (één minuut door hand 77).

¹⁸²⁰ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1206, fol. 188v, d.d. 2 juni 1436.

¹⁸²¹ Ibidem, ORA, inv. nr. R 1213, fol. 290v, d.d. 8 juni 1443.

¹⁸²² Ibidem, ORA, inv. nr. R 1215, fol. 13r-v, die het middengedeelte van een lange minuut schrijft.

Bijlage 2. Overzicht van de registervoering in de schepenprotocollen, vanaf het dienstjaar 1366 tot en met het dienstjaar 1449

1. Registers aangelegd voor de minuten van oorkonden van de vrijwillige rechtspraak, inclusief de (schuld)beloftes

1366 tot en met 1368: geen uitspraak mogelijk, te fragmentarisch overgeleverd
1369 en 1370: één register
1371: geen uitspraak mogelijk, te fragmentarisch overgeleverd
1372 tot en met 1375: niets overgeleverd
1376 en 1377: één register
1378 en 1379: geen uitspraak mogelijk, te fragmentarisch overgeleverd
1380 en 1381: één register
1382 tot en met 1386: twee parallelle registers
1387: één register
1388 en 1389: twee parallelle registers
1390: drie parallelle registers
1391: hoogstwaarschijnlijk twee parallelle registers en extra bladen
1392 tot en met 1395: twee parallelle registers
1396 en 1397: één register
1398: twee parallelle registers
1399 tot en met 1401: één register
1402: twee parallelle registers
1403 tot en met 1418: één register
1419: twee parallelle registers en reservekatern
1420: twee parallelle registers
1421: vier parallelle registers en reservekatern
1422: drie parallelle registers
1423: vier parallelle registers
1424: vier parallelle registers en reservekatern
1425: hoogstwaarschijnlijk vier parallelle registers en een reservekatern
1426 en 1427: vier parallelle registers
1428: drie parallelle registers tot ca. 7 juli 1429, twee registers vanaf 7 juli 1429
1429: twee parallelle registers en reservekatern
1430 tot en met 1449: twee parallelle registers

2. Registers aangelegd voor de (schuld)beloftes (Contractus assisiorum in Buscoducis)

1417 en 1418: één register
1419: twee parallelle registers
1420: geen uitspraak mogelijk, te fragmentarisch overgeleverd
1421: twee parallelle registers
1422: één register
1423 en 1424: twee parallelle registers
1425, 1426, 1427: één register

1428: één register tot 5 juli 1429, twee parallelle katernen vanaf 7 juli tot eind september 1429
1429: één register
1430 tot en met 1449: twee parallelle registers

**Bijlage 3. Overzicht van de (minimale) omvang van de schepenprotocollen,
vanaf het dienstjaar 1366 tot en met het dienstjaar 1449**

1366	onvolledig	9 folia
1367	onvolledig	67 folia
1368	onvolledig	32 folia
1369	volledig	39 folia
1370	nagenoeg volledig	38 folia
1371	onvolledig	18 folia
1372/1375	ontbreekt	
1376	onvolledig	36 folia
1377	volledig	47 folia
1378	onvolledig	27 folia
1379	onvolledig	45 folia
1380	volledig	75 folia
1381	onvolledig	51 folia
1382	volledig	125 folia
1383	volledig	130 folia
1384	onvolledig	68 folia
1385	onvolledig	70 folia
1386	onvolledig	62 folia
1387	onvolledig	54 folia
1388	onvolledig	129 folia
1389	onvolledig	114 folia
1390	onvolledig	93 folia
1391	onvolledig	200 folia
1392	onvolledig	99 folia
1393	onvolledig	176 folia
1394	onvolledig	128 folia
1395	onvolledig	112 folia
1396	onvolledig	119 folia
1397	volledig	53 folia
1398	onvolledig	169 folia
1399	volledig	86 folia
1400	volledig	241 folia
1401	volledig	191 folia
1402	onvolledig	198 folia
1403	volledig	184 folia
1404	volledig	213 folia
1405	volledig	211 folia
1406	onvolledig	214 folia
1407	volledig	236 folia
1408	volledig	245 folia
1409	volledig	223 folia
1410	volledig	228 folia
1411	volledig	271 folia

1412	volledig	257 folia
1413	volledig	236 folia
1414	volledig	203 folia
1415	volledig	229 folia
1416	volledig	298 folia
1417	volledig	203 folia
register schuldbeloftes		35 folia
1418	volledig	186 folia
register schuldbeloftes		39 folia
1419	onvolledig	212 folia
registers met schuldbeloftes		25 folia
1420	nagenoeg volledig	267 folia
register schuldbeloftes		1 folio
getuigenverklaringen stadsbrand		33 folia
1421	onvolledig	328 folia
registers schuldbeloftes		57 folia
1422	volledig	323 folia
register schuldbeloftes		30 folia
1423	onvolledig	245 folia
registers schuldbeloftes		61 folia
1424	onvolledig	170 folia
registers schuldbeloftes		52 folia
1425	onvolledig	271 folia
register schuldbeloftes		35 folia
1426	onvolledig	261 folia
register schuldbeloftes		34 folia
1427	onvolledig	289 folia
register schuldbeloftes		38 folia
1428	onvolledig	329 folia
registers schuldbeloftes		59 folia
1429	volledig	303 folia
register schuldbeloftes		38 folia
1430	volledig	292 folia
registers schuldbeloftes		73 folia
1431	volledig	312 folia
registers schuldbeloftes		83 folia
1432	volledig	237 folia
registers schuldbeloftes		71 folia
1433	volledig	240 folia
registers schuldbeloftes		69 folia
1434	volledig	237 folia
registers schuldbeloftes		67 folia
1435	volledig	216 folia
registers schuldbeloftes		64 folia
1436	volledig	231 folia
registers schuldbeloftes		72 folia

1437	volledig	310 folia
registers schuldbeloftes		113 folia
1438	volledig	272 folia
registers schuldbeloftes		106 folia
1439	volledig	273 folia
registers schuldbeloftes		128 folia
1440	volledig	238 folia
registers schuldbeloftes		106 folia
1441	volledig	218 folia
registers schuldbeloftes		87 folia
1442	volledig	259 folia
registers schuldbeloftes		77 folia
1443	volledig	222 folia
registers schuldbeloftes		84 folia
1444	volledig	236 folia
registers schuldbeloftes		94 folia
1445	volledig	274 folia
registers schuldbeloftes		88 folia
1446	volledig	364 folia
registers schuldbeloftes		100 folia
1447	volledig	300 folia
registers schuldbeloftes		98 folia
1448	volledig	258 folia
registers schuldbeloftes		93 folia
1449	volledig	259 folia
registers schuldbeloftes		110 folia

Bijlage 4. Lijst van de geïdentificeerde scribenten tot ca. 1450

Hand 1: Daniel
Hand 3: Jan zoon van Daniel
Hand 9: notaris Tylmannus de Zonne
Hand 17: notaris Theodericus Gheghel
Hand 18: Petrus Vleeminc de Brugis
Hand 26: notaris Johannes de Globo
Hand 31: notaris Adam de Mierde
Hand 38: Boudewinus de Gruyter?
Hand 39: notaris Gerardus Groy
Hand 44: notaris Petrus Polslauwer
Hand 45: Arnoldus Rover Boest
Hand 46: notaris Johannes Swertinc de Huxaria
Hand 49: notaris Johannes de Best
Hand 50: notaris Godefridus de Rode
Hand 51: Johannes de Hees?
Hand 58: notaris Gerlacus de Ghemert
Hand 59: Jacobus de Ghele
Hand 63: notaris Rodolphus (Ketken) de Herende
Hand 66: notaris Giselbertus Roesmont
Hand 68: notaris Johannes Cousmekker de Buscoducis
Hand 69: notaris Martinus de Zomeren
Hand 70: Goeswinus de Best
Hand 82: Lambertus de Spina
Hand 84: notaris Godefridus de Alendorp
Hand 89: notaris Gerardus de Grotel
Hand 110: Godefridus Boest
Hand 115: notaris Rutgerus de Arkel
Hand 126: notaris Henricus de Eyck de Buscoducis
Hand 128: notaris Wilhelmus Nuweert
Hand 129: notaris Johannes Pels de Buscoducis
Hand 152: notaris Rutgherus de Eyck
Hand 157: notaris Daniel van den Steenakker
Hand 164: notaris Arnoldus de Weilhusen sr.

Bijlage 5. Lijst van de stedelijke scribenten en stadsklerken/-secretarissen, 1281-1449¹⁸²³

Stedelijke scribenten 1281-1383

1281-1301	Daniel
1302	hand 2
1303	hand 2
1304	hand 2
1305	hand 2
1306	Daniel en hand 2
1307	Jan zoon van Daniel
1308	Jan zoon van Daniel
1309	Daniel en hand 4
1310	Daniel, Jan zoon van Daniel, en hand 4
1311	Daniel, Jan zoon van Daniel, en hand 4
1312	Jan zoon van Daniel, de handen 4 en 5
1313	de handen 4 en 5
1314	Jan zoon van Daniel, de handen 4 en 5
1315	Jan zoon van Daniel, de handen 4, 5 en 6
1316	Jan zoon van Daniel, de handen 4, 5 en 6
1317	Jan zoon van Daniel, de handen 5 en 6
1318	hand 6
1319	hand 6
1320	de handen 6 en 7
1321	de handen 6 en 7
1322	hand 6
1323	hand 6
1324	hand 6 en Tylmannus de Zonne
1325	hand 6
1326	hand 6 en Tylmannus de Zonne
1327	hand 6 en Tylmannus de Zonne
1328	hand 6 en Tylmannus de Zonne
1329	Tylmannus de Zonne en Jan zoon van Daniel
1330	Tylmannus de Zonne en Jan zoon van Daniel
1331	Tylmannus de Zonne en Jan zoon van Daniel
1332	Jan zoon van Daniel, en hand 11
1333	Jan zoon van Daniel, Tylmannus de Zonne en hand 11
1334	Jan zoon van Daniel, Tylmannus de Zonne en hand 12

¹⁸²³ Omdat het onderscheid tussen de gewone scribenten en de officiële stadsklerken, die in de vijftiende eeuw de kwalificatie stadssecretaris dragen, vóór de verpachting van het schrijffambt in 1383 niet altijd even scherp kan getrokken worden, hebben we de lijst opgesplitst in twee delen. Vóór 1384 zijn, met uitzondering van degene die slechts incidenteel voor de secretarie schrijven, alle scribenten van stedelijke documenten opgenomen. Vanaf 1384 zijn enkel nog de officiële stadsklerken en -secretarissen in de lijst vermeld. Voor de andere ingrossatoren en registratoren verwijzen we naar Tabel I.1. tot en met Tabel I.10., naar Tabel II.2.e. en Tabel II.3.

1335	Tylmannus de Zonne en hand 12
1336	hand 12
1337	hand 12
1338	hand 12
1339	hand 12
1340	de handen 12, 15 en 16
1341	hand 16
1342	hand 16
1343	hand 16 en Theodericus Gheghel
1344	Theodericus Gheghel
1345	Theodericus Gheghel
1346	Theodericus Gheghel
1347	Theodericus Gheghel en hand 11
1348	Theodericus Gheghel en Petrus Vleeminc de Brugis
1349	Petrus Vleeminc de Brugis
1350	Petrus Vleeminc de Brugis
1351	Petrus Vleeminc de Brugis en hand 20
1352	Petrus Vleeminc de Brugis en hand 20
1353	Petrus Vleeminc de Brugis, de handen 15, 20 en Johannes de Globo
1354	de handen 15 en 20
1355	de handen 15, 20 en 28
1356	de handen 20, 28 en Johannes de Globo
1357	de handen 20, 28, Johannes de Globo en Adam de Mierde
1358	hand 20 en Johannes de Globo
1359	hand 20 en Johannes de Globo
1360	hand 20 en Johannes de Globo
1361	hand 20, Johannes de Globo en hand 32
1362	Johannes de Globo en hand 32
1363	Johannes de Globo en hand 33
1364	Johannes de Globo en hand 33
1365	Johannes de Globo en hand 33
1366	Johannes de Globo, Adam de Mierde en de handen 33 en 20
1367	Adam de Mierde en hand 20
1368	Adam de Mierde, Johannes de Globo en de handen 20 en 38
1369	Adam de Mierde, Johannes de Globo en hand 38
1370	Adam de Mierde, Johannes de Globo
1371	Adam de Mierde, Johannes de Globo en hand 38
1372	Adam de Mierde, Johannes de Globo en hand 33
1373	Johannes de Globo en hand 33
1374	Johannes de Globo en de handen 33 en 41
1375	Johannes de Globo en de handen 33 en 41
1376	Adam de Mierde, Johannes de Globo en de handen 33, 38 en 41
1377	Adam de Mierde, Johannes de Globo en de handen 38 en 41
1378	Adam de Mierde, Johannes de Globo en hand 38
1379	Adam de Mierde en Johannes de Globo
1380	Adam de Mierde en Johannes de Globo

- 1381 Adam de Mierde en Johannes de Globo
- 1382 Adam de Mierde en Johannes de Globo
- 1383 Adam de Mierde, Johannes de Globo en hand 38

Stadsklerken en -secretarissen 1384-1449

- 1384 Adam de Mierde en Johannes de Globo
- 1385 Adam de Mierde en Johannes de Globo
- 1386 Adam de Mierde en Johannes de Globo
- 1387 Adam de Mierde en Johannes de Globo
- 1388 Adam de Mierde en Johannes de Globo
- 1389 Adam de Mierde en Johannes de Globo
- 1390 Adam de Mierde, Johannes de Globo en Petrus Polslauwer
- 1391 Adam de Mierde, Johannes de Globo en Petrus Polslauwer
- 1392 Adam de Mierde en Johannes de Globo
- 1393 Adam de Mierde en Johannes de Globo
- 1394 Adam de Mierde, Johannes de Globo en Arnoldus Rover Boest
- 1395 Adam de Mierde, Johannes de Globo en Arnoldus Rover Boest
- 1396 Adam de Mierde, Johannes de Globo en Arnoldus Rover Boest
- 1397 Adam de Mierde, Arnoldus Rover Boest en Johannes de Best
- 1398 Adam de Mierde, Arnoldus Rover Boest, Johannes de Best en Johannes Swertinc de Huxaria (zeker vanaf oktober)
- 1399 Adam de Mierde, Arnoldus Rover Boest, Johannes de Best en Johannes Swertinc de Huxaria
- 1400 Adam de Mierde, Arnoldus Rover Boest, Johannes de Best en Johannes Swertinc de Huxaria
- 1401 Adam de Mierde, Arnoldus Rover Boest, Johannes de Best, Johannes Swertinc de Huxaria en mogelijk vanaf 1 oktober Godefridus de Rode
- 1402 Adam de Mierde, Arnoldus Rover Boest, Johannes de Best, Johannes Swertinc de Huxaria, Godefridus de Rode (vanaf Pasen 1402 zijn er met zekerheid vijf stadsklerken)
- 1403 Adam de Mierde,¹⁸²⁴ Arnoldus Rover Boest, Johannes de Best, Godefridus de Rode, [Johannes Swertinc de Huxaria]
- 1404 Arnoldus Rover Boest, Johannes de Best, Godefridus de Rode, [Johannes Swertinc de Huxaria]
- 1405 Johannes de Best, Godefridus de Rode, [Johannes Swertinc de Huxaria], Gerlacus de Ghemert en Jacobus de Ghele (vanaf oktober)
- 1406 Johannes de Best, Johannes Swertinc de Huxaria, Godefridus de Rode, Gerlacus de Ghemert en Jacobus de Ghele
- 1407 Johannes de Best, Godefridus de Rode, Gerlacus de Ghemert en Jacobus de Ghele

¹⁸²⁴ De Mierde overlijdt op 25 maart 1403, zie Van den Bichelaer, *Het notariaat in Stad en Meierij*, biografie nr. 264.

- 1408 Johannes de Best, Godefridus de Rode, Gerlacus de Ghemert en
Jacobus de Ghele
- 1409 Johannes de Best, Godefridus de Rode, Gerlacus de Ghemert en
Jacobus de Ghele
- 1410 Johannes de Best,¹⁸²⁵ Godefridus de Rode, Gerlacus de Ghemert,
Jacobus de Ghele en Giselbertus Roesmont
- 1411 Godefridus de Rode, Gerlacus de Ghemert, Jacobus de Ghele en
Giselbertus Roesmont
- 1412 Godefridus de Rode, Gerlacus de Ghemert, Jacobus de Ghele en
Giselbertus Roesmont
- 1413 Godefridus de Rode, Gerlacus de Ghemert, Jacobus de Ghele en
Giselbertus Roesmont
- 1414 Godefridus de Rode, Gerlacus de Ghemert, Jacobus de Ghele,
Giselbertus Roesmont
- 1415 Godefridus de Rode, Jacobus de Ghele, Giselbertus Roesmont en
Martinus de Zomeren
- 1416 Godefridus de Rode, Jacobus de Ghele, Giselbertus Roesmont en
Martinus de Zomeren
- 1417 Godefridus de Rode, Jacobus de Ghele, Giselbertus Roesmont en
Martinus de Zomeren
- 1418 Godefridus de Rode, Jacobus de Ghele, Giselbertus Roesmont en
Martinus de Zomeren
- 1419 Godefridus de Rode, Jacobus de Ghele, Giselbertus Roesmont en
Martinus de Zomeren
- 1420 Godefridus de Rode (tot eind september), Jacobus de Ghele (tot eind
september), Giselbertus Roesmont, Martinus de Zomeren, Godefridus
Boest (vanaf oktober), Lambertus de Spina (vanaf oktober) en
Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1421 Giselbertus Roesmont, Martinus de Zomeren, Godefridus Boest,
Lambertus de Spina, Arnoldus de Weilhusen sr. en Goeswinus de Best
- 1422 Giselbertus Roesmont, Martinus de Zomeren, Godefridus Boest,
Lambertus de Spina, Arnoldus de Weilhusen sr. en Goeswinus de Best
- 1423 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Martinus de Zomeren en
Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1424 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Martinus de Zomeren en
Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1425 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Martinus de Zomeren en
Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1426 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Martinus de Zomeren en
Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1427 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Martinus de Zomeren en
Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1428 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Martinus de Zomeren en
Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.

¹⁸²⁵ De Best overlijdt tussen 16 en 25 juli 1410, zie Idem, *Het notariaat in Stad en Meierij*, biografie
nr. 44.

- 1429 Giselbertus Roesmont, Martinus de Zomeren, Godefridus Boest, Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1430 Giselbertus Roesmont, Martinus de Zomeren, Godefridus Boest, Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1431 Giselbertus Roesmont, Martinus de Zomeren, Godefridus Boest, Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1432 Giselbertus Roesmont, Martinus de Zomeren, Godefridus Boest, Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1433 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1434 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1435 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1436 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1437 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1438 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1439 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1440 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1441 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Lambertus de Spina, Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1442 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1443 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1444 Giselbertus Roesmont, Godefridus Boest, Lambertus de Spina en Arnoldus de Weilhusen sr.
- 1445 Giselbertus Roesmont,¹⁸²⁶ Godefridus Boest, Lambertus de Spina, Arnoldus de Weilhusen sr. en Rutgerus de Arkel
- 1446 Godefridus Boest, Lambertus de Spina, Arnoldus de Weilhusen sr. en Rutgerus de Arkel
- 1447 Godefridus Boest, Lambertus de Spina, Arnoldus de Weilhusen sr. en Rutgerus de Arkel
- 1448 Godefridus Boest, Lambertus de Spina, Arnoldus de Weilhusen sr. en Rutgerus de Arkel
- 1449 Godefridus Boest, Lambertus de Spina,¹⁸²⁷ Arnoldus de Weilhusen sr.¹⁸²⁸ en Rutgerus de Arkel¹⁸²⁹

¹⁸²⁶ Roesmont is tot eind september 1445 in functie en wordt vervangen door Rutgerus de Arkel.

¹⁸²⁷ De Spina sterft op 2 maart 1469. Twee dagen later wordt magister Willelmus de Busco als nieuwe stadssecretaris beëdigd, zie *Kroniek Peter van Os*, 198, en Van den Bichelaer, *Het notariaat in Stad en Meierij*, biografie nr. 76.

¹⁸²⁸ De Weilhusen sr. sterft omstreeks 1460 en wordt door diens zoon Arnoldus de Weilhusen jr. vervangen, die sinds 5 augustus 1451 extra toegevoegd secretaris is, zie Van den Bichelaer, *Het notariaat in Stad en Meierij*, biografie nr. 414.

¹⁸²⁹ De Arkel overlijdt op 16 april 1470 en wordt als stadssecretaris opgevolgd door Franco de Langhel, zie Idem, biografie nr. 14.

LITERATUUR EN BRONNENPUBLICATIES

- Aerts, E., 'De inhoud der rekeningen van de Brabantse algemeen-ontvangerij (1430-1440). Moeilijkheden en mogelijkheden voor het historisch onderzoek', *Bijdragen tot de geschiedenis bijzonderlijk van het aloude hertogdom Brabant* (1976) 165-195 en (1978) 13-95.
- Ambrohn, K.-O., *Verwaltung, Kanzlei und Urkundenwesen der Reichsstadt Regensburg im 13. Jahrhundert*. Münchener Historische Studien, Abteilung Geschichtliche Hilfswissenschaften VI (Kallmünz über Regensburg 1968).
- Ambrohn, K.-O., 'Entstehung und Anfänge der städtischen Kanzlei in Regensburg vor dem Hintergrund der wechselnden stadtherrlichen Verhältnisse' in: W. Prevenier & Th. de Hemptinne ed., *La diplomatie urbaine en Europe au moyen âge. Actes du congrès de la Commission internationale de Diplomatie, Gand, 25-29 août 1998* (Leuven en Apeldoorn 2000) 5-21.
- Anrooij, W. van, *Helden van weleer. De Negen Besten in de Nederlanden (1300-1700)* (Amsterdam 1997).
- Anrooij, W. van, 'Literatuur in Antwerpen in de periode ca. 1315-1350, een inleiding' in: W. van Anrooij e.a. ed., *Al t'Antwerpen in die stad. Jan van Boendale en de literaire cultuur van zijn tijd*. Nederlandse literatuur en cultuur in de Middeleeuwen XXIV (Amsterdam 2002) 9-16.
- Anrooij, W. van, 'Handschriften als spiegel van de middeleeuwse tekstcultuur', elektronisch raadpleegbaar op <http://www.wetenschapsagenda.leidenuniv.nl/content-docs/Oraties-2005/oratie-van-anrooij.pdf>.
- 'Aenteekening over den stadssecretaris Hendrik de Moy', *Antwerpsch Archievenblad* I (1864) 105-119.
- Arnecke, F., *Die Hildesheimer Stadtschreiber bis zu den ersten Anfängen des Syndikats und Sekretariats, 1217-1443* (Diss. Marburg 1913).
- Asseldonk, M. van, 's Hertogs tienduizend bunders. Het cijnsboek van de hertog van de Meierij van 's-Hertogenbosch van 1340 (Sri Lanka 1998).
- Asseldonk, M. van, 'Census domini ducis. De cijnzen van de hertog van Brabant in de Meierij van 's-Hertogenbosch, 1340-1351', *Noord-Brabants Historisch Jaarboek* 16 (1999) 33-95.
- Avonds, P., 'Caligator' in: *Nationaal Biografisch Woordenboek* 14 (1992) kolom 97-102.
- Bakker, F.J., 'Roeloff Huusman, secretarius der Stadt Groningen 1479/80-1484' in: F. Akkerman en A.J. Vanderjagt ed., *Rodolphus Agricola Phrisius 1444-1485. Proceedings of the International Conference at the University of Groningen 28-30 October 1985* (Leiden 1988) 99-111.
- Bautier, R.-H., 'L'authentification des actes privés dans la France médiévale' in: *Chartes, sceaux et chancelleries. Études de diplomatie et de sigillographie médiévales*. Mémoires et documents de l'École des Chartes 34 (Parijs 1990) 269-340.
- Beda Verbeek, F., 'De komst der Minderbroeders in het hertogdom Brabant en hun vestiging te 's-Hertogenbosch (1228)', *Collectanea Franciscana Neerlandica* II ('s-Hertogenbosch 1931) 61-131.

- Beer, R.W.M. de, 'Boekverluchters en verluchte handschriften' in A.M. Koldeweij ed., *In Buscoducis. Kunst uit de Bourgondische tijd te 's-Hertogenbosch. De cultuur van late middeleeuwen en renaissance* (Maarssen en 's-Gravenhage 1990) 487-496.
- Beer, R.W.M. de, 'Noord-Brabant' in: A.S. Korteweg ed., *Kriezeles, aubergines en takkenbossen. Randversiering in Noordnederlandse handschriften uit de vijftiende eeuw* (Zutphen 1992) 154-165.
- Beer, R. de, 'Manuscriptproductie en randversieringen in Noord-Brabant. De karakteristieken van de kloosters' in: A.-J. A. Bijsterveld, J.A.F.M. van Oudheusden en R. Stein ed., *Cultuur in het laatmiddeleeuwse Noord-Brabant. Literatuur - Boekproductie - Historiografie* ('s-Hertogenbosch 1998) 64-74.
- Beijers, H.A.M., Het Helmonds schepensprotocol onder de loupe (1396-1434). Een aanzet tot een diepgaandere analyse van de inhoud (ongepubliceerd werkstuk Gemeentearchief Helmond, Schijndel 1985).
- Benders, J.F., 'Andries van Haeften (?-1500), rentmeester, stadsschrijver, openbaar notaris, herbergier, accijnsschrijver, priester' in: P.W. van Wissing ed., *Biografisch woordenboek Gelderland. Bekende en onbekende mannen en vrouwen uit de Gelderse geschiedenis 1* (Hilversum 1998) 46-48.
- Benders, J.F., *Bestuursstructuur en schriftcultuur. Een analyse van de bestuurlijke verschriftelijking in Deventer tot het eind van de 15de eeuw*. Publicaties van de IJsselacademie nr. 173 (Kampen 2004).
- Bergh, L.Ph.C. van den, *Oorkondenboek van Holland en Zeeland. Eerste afdeling, tot het einde van het Hollandsche Huis*. Koninklijke Akademie van wetenschappen (Amsterdam 1866 (1868)-1873).
- Bichelaer, A.H.P. van den, Het Bossche notariaat in de middeleeuwen (1317-1531) (onuitgegeven doctoraalscriptie, Nijmegen 1989).
- Bichelaer, A. van den, *Het notariaat in Stad en Meierij van 's-Hertogenbosch tijdens de Late Middeleeuwen (1306-1531)* (Amsterdam 1998).
- Bijsterveld, A.J.A., *Laverend tussen Kerk en wereld. De pastoors in Noord-Brabant 1400-1570* (Amsterdam 1993).
- Blattmann, M., 'Über die 'Materialität' von Rechtstexten', *Frühmittelalterliche Studien* 28 (1994) 333-354.
- Blockmans, F., 'Le contrôle par le prince des comptes urbains en Flandre et en Brabant au moyen âge' in: *Finances et comptabilité urbaines du XIIIe au XVIe siècle. Financiën en boekhouding der steden van de XIIIe tot de XVIe eeuw. Internationaal colloquium Blankenberge 6-9-IX-1962*. Handelingen Pro Civitate 7 (Brussel 1964) 287-330.
- Blockmans, W.P., 'De representatieve instellingen in het Zuiden 1384-1482' in: *AGN* 4 (Haarlem 1980) 156-163.
- Blockmans, W.P., 'The Social and Economic Effects of Plague in the Low Countries 1349-1500', *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* 58 (1980) 833-863.
- Blockmans, W.P. en W. Prevenier, 'Openbare armenzorg te 's-Hertogenbosch tijdens een groeifase, 1435-1535', *Annalen van de Belgische Vereniging voor Hospitaalgeschiedenis* 12 (1974-1976) 21-78.

- Blockmans, W.P., G. Pieters, W. Prevenier en R.W.M. van Schaik, 'Tussen crisis en welvaart: sociale veranderingen 1300-1500' in: *AGN* 4 (1980) 42-86.
- Bondam, A.C., *De Orthenische verwikkelingen* ('s-Hertogenbosch 1886).
- Bonenfant-Feytmans, A.-M., 'Note sur l'organisation de la secrétaire de la ville de Bruxelles au XIVe siècle', *Le Moyen Age* 55 (1949) 21-39.
- Boom, H. ten, 'De eerste secretarissen van Rotterdam. Gegevens over ambt, werkzaamheden en personen tot circa 1530', *Rotterdams Jaarboekje* 8e reeks, VII (1979) 151-174.
- Boone, M. en Th. de Hemptinne, 'De oorkonden van het Hendrik Kempegasthuis in Diest (1313-1676)', *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis* CLIX (1993) 245-389.
- Boone, M., 'De la ville à l'État: les Tolvins, clerics de la ville de Gand, serviteurs des ducs de Bourgogne' in: W. Blockmans, M. Boone en Th. de Hemptinne ed., *Secretum Scriptorum. Liber alumnorum Walter Prevenier* (Leuven en Apeldoorn 1999) 327-349.
- Boone, M., "'Cette frivole, dampnable et desraisonnable bourgeoisie": de vele gezichten van het laatmiddeleeuwse burgerbegrip in de Zuidelijke Nederlanden' in: J. Kloek en K. Tilmans ed., *Burger*. Reeks Nederlandse Begripsgeschiedenis IV (Amsterdam 2002) 33-53.
- Bos-Rops, J.A.M.Y., 'Het ontstaan van het stedelijk pensionariaat in Gouda: een eerste verkenning' in: *Excursiones mediaevales. Opstellen aan prof. dr. A.G. Jongkees door zijn leerlingen* (Groningen 1979) 39-58.
- Bossink, H.J.H., 'Het wapen van 's-Hertogenbosch', *Varia Historica Brabantica* VIII (1979) 245-269.
- Bouchard, C.B., 'Monastic Cartularies: Organizing Eternity' in: A.J. Kosto en A. Winroth ed., *Charters, Cartularies and Archives. The Preservation and Transmission of Documents in the Medieval West*. Papers in Mediaeval Studies 17 (Toronto 2002) 22-32.
- Boumans, R., *Het Antwerps stadsbestuur voor en tijdens de Franse overheersing. Bijdrage tot de ontwikkelingsgeschiedenis van de stedelijke bestuursinstellingen in de Zuidelijke Nederlanden*. Rijksuniversiteit te Gent. Werken uitgegeven door de faculteit van de Letteren en Wijsbegeerte, 135e afl. (Brugge 1965).
- Bousmar, E., 'La diplomatie urbaine montoise et la spécificité des textes législatifs: bans de police et ordonnances (fin XIIIe-début XVe siècle). Une mutation, des permanences' in: W. Prevenier & Th. de Hemptinne ed., *La diplomatie urbaine en Europe au moyen âge. Actes du congrès de la Commission internationale de Diplomatie, Gand, 25-29 août 1998* (Leuven en Apeldoorn 2000) 45-79.
- Brand, H., *Over macht en overwicht. Stedelijke elites in Leiden (1420-1510)* (Leuven 1996).
- Brekelmans, F.A., W.J. Formsma en J.P.W.A. Smit, *De archieven van het Gereformeerd Burgerweeshuis te 's-Hertogenbosch*. Rijksarchief in Noordbrabant ('s-Gravenhage 1952).
- Breiter, E., *Die Schaffhauser Stadtschreiber. Das Amt und seine Träger von den Anfängen bis 1798* (Winterthur 1962).

- Bremmer, R.H., *Het culturele schrijflandschap in Friesland in de 'lange' dertiende eeuw*, oratie (Leiden 2002).
- Bremmer, R.H., *'Hir is eskrivin'. Lezen en schrijven in de Friese landen rond 1300* (Hilversum 2004).
- Bresslau, H., *Handbuch der Urkundenlehre für Deutschland und Italien* 2 dln. (3de druk; Berlin 1958).
- Bruijn, M.W.J. de, 'Wisselkantoortjes aan de Pensmarkt', *'s-Hertogenbosch* 5 (1997) 1-7.
- Burger, G., *Die Südwestdeutschen Stadtschreiber im Mittelalter* (Böblingen 1960).
- Burgers, J.W.J., recensie van C. Vleeshouwers, 'De oorkonden van de Sint-Baafsabdij te Gent (819-1321)', *Bijdragen tot de Geschiedenis* 76 (1993) 239-243.
- Burgers, J.W.J., 'Enkele nieuwe aanvullingen op het "Corpus-Gysseling"', *Taal en Tongval, tijdschrift voor dialectologie* 45 (1993) 184-202.
- Burgers, J.W.J., 'De loopbaan van de klerk Melis Stoke', *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 108 (1993) 20-27.
- Burgers, J.W.J., *De paleografie van de documentaire bronnen in Holland en Zeeland in de dertiende eeuw*, 3 dln. Schrift en schriftdragers in de Nederlanden in de Middeleeuwen. Paleografie, codicologie, diplomatiek I (Leuven 1995).
- Burgers, J.W.J., 'De invoering van het Nederlands in de dertiende-eeuwse documentaire bronnen in Holland en Zeeland', *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 112 (1996) 129-150.
- Burgers, J.W.J., *De Rijmkroniek van Holland en zijn auteurs. Historiografie in Holland door de Anonymus (1280-1282) en de grafelijke klerk Melis Stoke (begin veertiende eeuw)*. Hollandse Studiën 35 (Hilversum 1999).
- Burgers, J.W.J. en E.C. Dijkhof, *De oudste stadsrekeningen van Dordrecht, 1283-1287*. Apparaat voor de geschiedenis van Holland 11 (Hilversum 1995).
- Burgers, J.W.J., E.C. Dijkhof en J.G. Kruisheer, 'De doordringing van het schrift in de samenleving in Holland en Zeeland tijdens graaf Floris V' in: D.E.H. de Boer, E.H.P. Cordfunke en H. Sarfatij ed., *Wi Florens ... De Hollandse graaf Floris V in de samenleving van de 13de eeuw* (Utrecht 1996) 191-211.
- Buyten, L. van, 'Bureaucratie en bureaucratisering in de lokale besturen der Zuidelijke Nederlanden, 16e tot 18e eeuw', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 90 (1977) 503-523.
- Byl, R., *Les juridictions scabinales dans le duché de Brabant (des origines à la fin du XVe siècle)* (Brussel en Parijs 1965).
- Caenegem, R.C. van, 'The Law of Evidence in the Twelfth Century: European Perspectives and Intellectual Background', Kuttner, S. en J.J. Ryan ed., *Proceedings of the Second International Congress of Medieval Canon Law*. Monumenta Iuris Canonici, Series C, Subsidia 1 (Vatican City 1965) 297-319.
- Camps, H.P.H., *De stadsrechten van graaf Willem II van Holland en hun verhouding tot het recht van 's-Hertogenbosch* (Utrecht 1948).
- Camps, H.P.H., 'Twee teksten van het stadsrecht van Den Bosch', *Tijdschrift voor rechtsgeschiedenis* 21 (1953) 459-476.

- Camps, H.P.H., 'Het stadsrecht van Haarlem, opnieuw bezien' in: *Miscellanea mediaevalia in memoriam Jan Frederik Niermeyer* (Groningen 1967) 293-304.
- Camps, ONB
zie ONB
- Camps, H.P.H., 'Eeuwfeesten werpen strijdvragen op. Den Bosch: weinig gegevens en veel mogelijkheden', *Brabantia* XXXIII (1984) 28-33.
- Camps, H.P.H., 'Aantekeningen over het oudste stadsrecht van 's-Hertogenbosch', *Tijdschrift voor rechtsgeschiedenis* LV (1987) 335-364.
- Camps, H.P.H., *Het stadsrecht van Den Bosch van het begin (1184) tot het Privilegium Trinitatis (1330). Een exposé met enkele nabeschouwingen* (Hilversum 1995).
- Cerutti, F.F.X., 'De schepenbank in de Brabantse stad en de overdracht en bezwaring van onroerende goederen', *Varia historica Brabantica* III (1969) 47-87.
- Charters and the Use of the Written Word in Medieval Society*. K. Heidecker ed. Utrecht studies in Medieval Literacy 5 (Turnhout 2000).
- Chartes du Chapitre de Sainte-Gudule à Bruxelles 1047-1300*, Lefèvre, P., Godding, Ph. en Godding-Ganshof, F. ed. Université de Louvain. Recueil de travaux d'histoire et de philologie 6e série, fascicule 45 (Leuven en Brussel 1993).
- Clanchy, M., *From Memory to Written Record. England 1066-1307* (2e druk; Oxford 2005).
- Coopmans, J.P.A., *De rechtstoestand van de godshuizen te 's-Hertogenbosch vóór 1629* ('s-Hertogenbosch 1964).
- Coopmans, J.P.A., 'De onderlinge rechtsverhoudingen van 's-Hertogenbosch en het platteland vóór 1629', *Bijdragen tot de Geschiedenis* LVIII (1975) 73-112.
- Coopmans, J.P.A., 'Het Bossche recht van ingebod' in: *Vriendenboek stadsarchivaris Kuyser* ('s-Hertogenbosch 1980) 42-63.
- Coopmans, J.P.A., 'Sint-Oedenrode als vrijheid' in: *Sint-Oedenrode 750 jaar stadsrechten* (Sint-Oedenrode 1982) 78-80.
- Corpus van Middelnederlandse teksten (tot en met het jaar 1300)*. M. Gysseling ed., m.m.v. en van woordindices voorzien door W. Pijnenburg. Bouwstoffen voor een woordarchief van de Nederlandse taal ('s-Gravenhage 1977).
- Corpus sigillorum Neerlandicorum. De Nederlandsche zegels tot 1300 afgebeeld en beschreven* 3 dln. ('s-Gravenhage 1937-1940).
- Croenen, G., 'Governing Brabant in the Twelfth Century: The Duke, his Household and the Nobility' in: W. Blockmans, M. Boone en Th. de Hemptinne ed., *Secretum Scriptorum. Liber alumnorum Walter Prevenier* (Leuven en Apeldoorn 1999) 39-76.
- Croenen, G., 'Latijn en de volkstalen in de dertiende-eeuwse Brabantse oorkonden', *Taal en tongval. Tijdschrift voor dialectologie* 12 (1999) 9-34.
- Croenen, G., 'Latin and the Vernaculars in the Charters of the Low Countries. The case of Brabant' in: Goyens M. en W. Verbeke ed., *The dawn of the Written Vernacular in Western Europe* (Leuven 2003) 107-125.
- Croenen, G., *De oorkonden van de familie Berthout 1212-1425*. Koninklijke Commissie voor Geschiedenis (Brussel 2006).

- Croniek der stad 's-Hertogenbosch en Meijereij van dien van 1119 tot 1623*. G. van der Velden ed. (Abdij Berne 1998).
- Csendes, P., 'Anfänge des städtischen Urkundenwesens in Österreich' in: W. Prevenier & Th. de Hemptinne ed., *La diplomatie urbaine en Europe au moyen âge. Actes du congrès de la Commission internationale de Diplomatie, Gand, 25-29 août 1998* (Leuven en Apeldoorn 2000) 93-99.
- Cuvelier, J., *Inventaire des archives de la ville de Louvain*. Introduction en 3 dln. (Louvain 1929-1938).
- Damen, M., *De staat van dienst. De gewestelijke ambtenaren van Holland en Zeeland in de Bourgondische periode (1425-1482)* (Hilversum 2000).
- Decavele, J., 'De Gentse poortერი en buitenpoortერი' in: *Recht en instellingen in de oude Nederlanden tijdens de Middeleeuwen en de nieuwe tijd. Liber amicorum Jan Buntinx* (Leuven 1984) 63-79.
- Decavele, J., 'Het culturele en intellectuele netwerk: middeleeuwen en 16de eeuw' in: *Het stedelijk netwerk in België in historisch perspectief (1350-1850). Een statistische en dynamische benadering*. Handelingen 15de Internationaal Colloquium Spa, 4-6 sept. 1990. Gemeentekrediet (Brussel 1992) 365-384.
- Decavele, J., 'Bestuursinstellingen van de stad Gent (einde 11de eeuw-1795)' in: W. Prevenier en B. Augustyn ed., *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Vlaanderen tot 1795*. Algemeen Rijksarchief (Brussel 1997) 277-322.
- Delahaye, A., *Het rechterlijk archief der stad Nijmegen 1410-1811* (Nijmegen 1951).
- Delmaire, B., 'La diplomatie des actes échevinaux d'Aire-sur-la-Lys au XIIIe siècle' in: W. Prevenier & Th. de Hemptinne ed., *La diplomatie urbaine en Europe au moyen âge. Actes du congrès de la Commission internationale de Diplomatie, Gand, 25-29 août 1998* (Leuven en Apeldoorn 2000) 101-117.
- Demyttenaere, A., 'De auteur en zijn publiek in de Middeleeuwen' in: M. Mostert ed., *Communicatie in de middeleeuwen. Studies over de verschriftelijking van de middeleeuwse cultuur* (Hilversum 1995) 39-66.
- De oorkonden der graven van Vlaanderen (1191-aanvang 1206)*. W. Prevenier ed., 3 dln. Koninklijke Commissie voor Geschiedenis 5 (Brussel 1964-1971).
- De Smet, J., 'Maitre Nicolas de Biervliet, l'ainé, clerc des échevins de la ville de Bruges (première moitié du XIIIe siècle-1293)' in: *Etudes d'histoire dédiées à la mémoire de Henri Pirenne par ces anciens élèves* (Brussel 1937) 143-159.
- Dickstein-Bernard, C., *La gestion financière d'une capitale à ses débuts: Bruxelles, 1334-1467*. Annales de la société royale d'archéologie de Bruxelles 54 (Brussel 1977).
- Dickstein-Bernard, C., 'Répertoire chronologique et analytique des comptes complets, fragments et extraits des comptes communaux de Bruxelles qui subsistent pour la période antérieure à 1570', *Cahiers Bruxellois* 29 (1988) 5-78.
- Dijk, G.C.M. van, *De Bossche optimaten. Geschiedenis van de Illustere Lieve Vrouwebroederschap te 's-Hertogenbosch, 1318-1973*. Bijdragen tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland XXVII (Tilburg 1973).
- Dijk, R.Th.M. van, 'Het convict der broeders van het gemene leven te 's-Hertogenbosch' in: A.J. Geurts ed., *Moderne Devotie. Figuren en Facetten*.

- Tentoonstelling ter herdenking van het sterfjaar van Geert Grote 1384-1984. Catalogus* (Nijmegen 1984) 170-172.
- Dijkhof, E.C., 'Zegelen in Middelburg. Beoorkondiging, bezegeling en institutionele ontwikkeling in Middelburg in de dertiende en het eerste kwart van de veertiende eeuw', *Archief van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen* (1992) 57-87.
- Dijkhof, E.C., *OGZ*
Zie *OGZ*
- Dijkhof, E., 'Over originelen en afschriften in taalkundig onderzoek. De rol van de schrijver en de redacteur bij de totstandkoming van oorkonden', *Taal en tongval. Tijdschrift voor dialectologie* 12 (1999) 55-80.
- Dijkhof, E., 'De verschriftelijking in Zeeland: de doordringing van het ambtelijk schriftgebruik in de omgeving van de stadsbesturen en de ambachtsheren in de dertiende eeuw', *Zeeland, Tijdschrift van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen* 9 (2000) 2-9.
- Dijkhof, E., 'The growing Literacy in the Towns of the County of Holland and Zeeland' in: W. Prevenier & Th. de Hemptinne ed., *La diplomatie urbaine en Europe au moyen âge. Actes du congrès de la Commission internationale de Diplomatie, Gand, 25-29 août 1998* (Leuven en Apeldoorn 2000) 133-142.
- Dijkhof, E., 'Goatskin and Growing Literacy: the Penetration of Writting in the Former Counties of Holland and Zeeland in the Thirteenth Century in relation to the changes of the internal and external features of the charters issued' in: K. Heidecker (ed.), *Charters and the Use of the Written Word in Medieval Society. Utrecht studies in Medieval literacy* 5 (Turnhout 2000) 101-112.
- Dijkhof, E.C., *Het oorkondewezen van enige kloosters en steden in Holland en Zeeland 1200-1325*, 2 dln. Schrift en schriftdragers in de Nederlanden in de Middeleeuwen. Paleografie, Codicologie, Diplomatiek III (Leuven 2003).
- Dillo, M., 'Moderne Fälschung, Neuausferigung (sic) oder 'acte récrit'?'. Untersuchung der angeblichen Originale mittelalterlicher Schöffenuorkunden von 's-Hertogenbosch'. *Fälschungen im Mittelalter* IV, Diplomatische Fälschungen (II) (Hannover 1988) 447-482.
- Dillo, M. en G.A.M. van Synghel, *ONB* II
zie *ONB* II
- Doren, P.J. van en V. Hermans, *Inventaire des archives de la ville de Malines* (Mechelen 1859) 88.
- Drunen, A.H. van, 'De Middeleeuwse kerken' in: H.L. Janssen ed., *Van bos tot stad. Opgravingen in 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch 1983)
- Drunen, Ad van, 'Plaats van de Bossche stadhuizen. Nieuwe gegevens', *Bossche bladen* 4 (2002) 75-79.
- Drunen, A. van, 'Het oude (tweede) raadhuis', *Bossche bladen* 4 (2002) 121-123.
- Drunen, A.H. van en R. Glaudemans, 'Metamorfose van een huizenblok. Bouwhistorisch onderzoek van de huizen op de hoek van de Hinthamerstraat en de Torenstraat (13de-17de eeuw)' in: H.W. Boekwijt en H.L. Janssen ed., *Bouwen en wonen in de schaduw van de Sint Jan*.

- Kroniek Bouwhistorisch en Archeologisch Onderzoek 's-Hertogenbosch 2* (1997) 163-204.
- Drunen, A. van, *'s-Hertogenbosch van straet tot stroom* (Zwolle 2006).
- Dumolyn, J., 'Les conseillers Flamands au Xvème siècle: rentiers du pouvoir, courtiers du pouvoir', in : W. Blockmans en R. Stein ed., *Powerbrokers in the late Middle Ages* (Turnhout 2000) 67-85.
- Ebeling, H., 'Wat het oudste zegel der stad 's-Hertogenbosch ons leerde omtrent haar ontstaan en naam' in: *'s-Hertogenbosch 1185-1935* ('s-Hertogenbosch 1935) 132-138.
- Engen, H. van, 'Geen schraal terrein. Stadsrechten en het onderzoek naar stadswording' in: R. Rutte en H. van Engen ed., *Stadswording in de Nederlanden* (Hilversum 2005) 63-86.
- Erens, M.A., *De oorkonden der abdij Tongerlo*. Commissie voor geschiedkundige en folkloristische opzoekingen der provincie Antwerpen I, II (Tongerloo 1948, 1950).
- Even, E. van, *Louvain dans le passé et dans le présent* (Leuven 1895).
- Favresse, F., *L'avènement du régime démocratique à Bruxelles pendant le moyen âge (1306-1423)* (Brussel 1932).
- Fobe, E., *De huisarmen van de parochie St. Jacob-op-de-Koudenberg te Brussel in de XVe eeuw* (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Rijksuniversiteit Gent 1971).
- Genard, P., *Anvers à travers les âges* II (Brussel z.d.).
- Gerlach, P., 'Het geestelijk klimaat in de stad van 's-Hertogenbosch ten tijde van Jeroen Bosch', *Brabantia* 18 (1969) 51-62.
- Gerlach, P., 'Noordbrabantse "scrivers" en "verlichters". Naar aanleiding van het Getijdenboek van Coudewater (1417-1457)', *Archief- en Bibliotheekwezen in België* XLIII 1-2 (1972) 131-140 en 588-597.
- Gerven, J. van, 'De Brabantse steden: één groep? Belangentegenstellingen en -conflicten tussen de steden onderling van de dertiende tot de vijftiende eeuw', *Bijdragen tot de Geschiedenis* 81 (1998) 385-406.
- Gilissen, J., 'Les légistes en Flandre aux XIIIe et XIVe siècles', *Bulletin de la Commission Royale des anciennes lois et ordonnances de Belgique* XV (1939) 117-231.
- Glebbeek, P., *De kerkfabriek van Sint-Jan te 's-Hertogenbosch. De instelling, haar inkomsten en uitgaven tot 1629* (doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam 1995).
- De Gloppe-Zuijderland, C.C., 'De officiaal van Utrecht als beoorkonder van vrijwillige rechtshandelingen ten behoeve van de vijf Utrechtse kapittels in de 14de eeuw', *Stichting tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandse recht, verslagen en mededelingen*, nieuwe serie 3 (1982) 87-159.
- Godding, Ph., 'Les conflits à propos des lettres échevinales des villes brabançonnaises (XVe-XVIIIe siècles)', *Tijdschrift voor rechtsgeschiedenis* 22 (1954) 308-353.
- Godding, Ph., *Le droit privé dans les Pays-Bas méridionaux du 12e au 18e siècle*. Académie royale de Belgique. Mémoires de la classe des lettres XIV-1 (Brussel 1987).

- Gorissen, P., 'Les finances de la ville de Bruxelles au XIVme siècle à propos de trois fragments de comptes (1371-1372-1382)', *Cahiers Bruxellois* I (1956) 161-194.
- Guenée, B., *L'Occident aux XIVe et XVe siècles. Les états* (Parijs 1971).
- Guenée, B., *Entre l'église et l'état. Quatre vies de prélats français à la fin du moyen âge (XIIIe-XVe siècle)* (Parijs 1987).
- Guyotjeannin, O., J. Pycke en B.-M. Tock, *Diplomatique médiévale. L'atelier du médiéviste* (Turnhout 1993).
- Gysseling, M. en Wyffels, C., 'Het oudste register van wettelijke passeringen van Eksaarde (1349-1360)', *Anthroponymica uitgegeven door het Instituut voor Naamkunde te Leuven* 14 (1964) 68-69 (eerder verschenen in *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie* 37 (1963) 299-326).
- Gysseling, M., 'De invoering van het Nederlands in ambtelijke bescheiden in de 13de eeuw' in: *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Vlaamse academie voor taal- en letterkunde*, nieuwe reeks (1971) 27-39, met een herdruk in Duitse vertaling: Idem, 'Die Einführung des Niederländischen als amtliche Sprache im 13. Jahrhundert' in: *Neerlandica Manuscripta. Essays presented to G.I. Lieftinck, III* (Amsterdam 1976) 9-14.
- Ham, W.A. van, *Stedelijke archieven. Archief van de secretarie 1397-1810* (Bergen op Zoom 2000).
- Harenberg, E., OGZ
zie OGZ
- Harvey, P.D.A., 'Agricultural treatises and manorial accounting in medieval England', *The agricultural history review* 20 (1972) 170-182.
- Heidecker, K., 'Communication by Written Texts in Court Cases: Some Charter Evidence (ca. 800-ca. 1100)' in: M. Mostert ed., *New Approaches to Medieval Communication. Utrecht Studies in Medieval Literacy* 1 (Turnhout 1999) 101-126.
- Heidecker, K., 'Introduction' in: K. Heidecker ed., *Charters and the Use of the Written Word in Medieval Society. Utrecht studies in Medieval Literacy* 5 (Turnhout 2000) 1-12.
- Heijden, P.J. van der en H. Molhuysen, *Kroniek van 's-Hertogenbosch. Acht eeuwen stadsgeschiedenis* ('s-Hertogenbosch 1981).
- Hemptinne, Th. de en Vandermaesen, M., 'De ambtenaren van de centrale administratie van het graafschap Vlaanderen van de 12e tot de 14e eeuw', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 93 (1980) 177-209.
- Hemptinne, Th. de, W. Prevenier en M. Vandermaesen, 'La chancellerie des comtes de Flandre (12e-14e siècle)'. *Landesherrliche Kanzleien im Spätmittelalter. Referate zum VI. Internationalen Kongress für Diplomatik, München 1983. Münchener Beiträge zur Mediävistik und Renaissance-Forschung* 35 (München 1984) 433-454.
- Hemptinne, Th. de, 'De doorbraak van de volkstaal als geschreven taal in de documentaire bronnen. Op zoek naar verklaringen in de context van de graafschappen Vlaanderen en Henegouwen in de dertiende eeuw' in: R. Beyers ed., *Van vader- naar moedertaal. Latijn, Frans en Nederlands in de*

dertiende-eeuwse Nederlanden. Handelingen van het colloquium georganiseerd door de Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis op 23 oktober 1999, Handelingen LIII (1999) (Brussel 2000) 7-21.

- Henderikx, P.A., *De oudste bedelordekloosters in het graafschap Holland en Zeeland. Het ontstaan van bedelordekloosters voor ca. 1310 te Dordrecht, Middelburg, Zierikzee en Haarlem, alsmede enige aspecten van de plaats van deze kloosters in het stedelijk leven en daarbuiten gedurende de middeleeuwen.* Hollandse Studiën 10 (Dordrecht 1977).
- Hengel, C. van, 'Computationes Buscoducis 1330-1375. De rekeningen van de Illustere Lieve Vrouwe Broederschap en de daarin voorkomende munten', *De Beeldenaar* 18 (1994) 198-209.
- Hens, H., H. van Bavel, G.C.M. van Dijck en J.H.M. Frantzen, *Mirakelen van Onze Lieve Vrouw te 's-Hertogenbosch 1381-1603.* Bijdragen tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland XLII (Tilburg 1978).
- Herwaarden, J. van, *Opgelegde bedevaarten. Een studie over de praktijk van opleggen van bedevaarten (met name in de stedelijke rechtspraak) in de Nederlanden gedurende de late middeleeuwen (ca. 1300 - ca. 1550)* (Assen en Amsterdam 1978).
- De ambachtsgilden van 's-Hertogenbosch vóór 1629. Rechtsbronnen van het bedrijfsleven en het gildewezen.* N.H.L. van de Heuvel ed. Werken der vereeniging tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandsche recht, derde reeks nr. 13, 2 dln. (Utrecht 1946).
- Hoebeke, M., 'Iets over middeleeuwse scribenten inzonderheid te Oudenaarde', *Handelingen Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis* 14 (1960) 167-184.
- Hoebeke, M., *De middeleeuwse oorkondentaal te Oudenaarde, 13e eeuw- ± 1500 (spelling en klankleer)* (Gent 1968).
- Hoecke, W. van, 'De opkomst van het Frans in de oorkonden vanaf het einde van de twaalfde eeuw' in: R. Beyers ed., *Van vader- naar moedertaal. Latijn, Frans en Nederlands in de dertiende-eeuwse Nederlanden. Handelingen van het colloquium georganiseerd door de Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis op 23 oktober 1999, Handelingen LIII (1999) (Brussel 2000) 55-79.*
- Hoekx, J.A.M., 'De Bossche kloosters tot aan de inname van de stad in 1629', *Bossche bouwstenen* 6 (1983) 12-36.
- Hoekx, J.A.M. en V. Paquay, *Inventaris van het archief van de stad 's-Hertogenbosch 1262-1810.* Publicaties van het stadsarchief 's-Hertogenbosch 6 ('s-Hertogenbosch 2004).
- Hoffmann, W., 'Deutsch und Latein im spätmittelalterlichen Köln. Zur äusseren Sprachgeschichte des Kölner Geschäftsschrifttums im 14. Jahrhundert', *Rheinische Vierteljahrsblätter* 44 (1980) 117-147.
- Hoheisel, P., *Die Göttinger Stadtschreiber bis zur Reformation. Einfluss, Socialprofil, Amtsaufgaben.* Studien zur Geschichte der Stadt Göttingen 21 (Göttingen 1998).

- Honemann, V., 'Die Stadtschreiber und die deutsche Literatur im Spätmittelalter und der Frühen Neuzeit' in: W. Haug, T.R. Jackson en J. Janota ed., *Zur deutschen Literatur und Sprache des 14. Jahrhunderts. Dubliner Colloquium 1981* (Heidelberg 1983) 320-353.
- Honeman, V., 'Kanzlei, Stadt und Kultur im Leben und Werk des Johann Frauenburg von Görlitz († 1495)' in: J.R. Veenstra en R. Suntrup ed., *Stadt, Kanzlei und Kultur/City, Chancery and Culture* (Münster en Groningen 2004) 47-70.
- Hoppenbrouwers, P.C.M. en H.P.H. Jansen, 'Dr. Camps' levenswerk. Het oorkondenboek van de Meierij', *Varia Historica Brabantica* XI (1982) 1-15.
- Hoven van Genderen, B. van den, 'Registers en rekeningen: een voorbeeld van middeleeuwse administratie en verschriftelijking' in: E.S.C. Erkelens-Buttinger e.a. ed., *De kerk en de Nederlanden. Archieven, instellingen, samenleving. Aangeboden aan prof. dr. C. Dekker bij zijn afscheid als rijksarchivaris en als hoogleraar in de archiefwetenschap alsmede de paleografie van de 14e tot en met de 17e eeuw aan de Universiteit van Amsterdam* (Hilversum 1997) 168-188.
- Hugenholtz, F.W.N., 'Clerc (secretaris) en pensionaris van de stad Leiden. Bijdrage tot de kennis van de stedelijke ambtenaren in de late Middeleeuwen', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 66 (1953) 220-234.
- Huizinga, J. 'De opkomst van Haarlem', *Bijdragen voor vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde*, 4e reeks, 4 (1905) 412-446 en 4e reeks, 5 (1906) 16-175.
- Jacobs, B.C.M., *Justitie en politie in 's-Hertogenbosch voor 1629. De bestuursorganisatie van een Brabantse stad*. Brabantse Rechtshistorische Reeks 1 (Assen en Maastricht 1986).
- Jansen, H.P.H., *Landbouwpacht in Brabant in de veertiende en vijftiende eeuw* (Amsterdam 1955).
- Janssen, H.L., 'Archeologisch onderzoek in 's-Hertogenbosch. Doelstellingen en resultaten' in: Idem ed., *Van bos tot stad. Opgravingen in 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch 1983) 10-24.
- Janssen, H.L., 'Markt' in Idem ed., *Van bos tot stad. Opgravingen in 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch 1983) 53-63.
- Janssen, H.L., 'De oudste stadsommuring' in: Idem ed., *Van bos tot stad. Opgravingen in 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch 1983) 64-73.
- Janssen, H.L., 'Metaal' in: Idem ed., *Van bos tot stad. Opgravingen in 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch 1983) 249-270.
- Janssen, H.L. en J.R. Treling, ''s-Hertogenbosch, een groeistad uit de late middeleeuwen' in: H. Sarfatij ed., *Verborgene steden. Stadsarcheologie in Nederland* (Amsterdam 1990) 86-98.
- Janssens, J., 'De macht van het schone woord. Literatuur in Brussel van de 14de tot de 17de eeuw' in: J. Janssens en R. Sleiderink ed., *De macht van het schone woord. Literatuur in Brussel van de 14de tot de 18de eeuw* (Leuven 2003) 12-105.
- Johanek, P., 'Hofhistoriograph und Stadtchronist' in: W. Haug en B. Wachinger ed., *Autorentypen* (Tübingen 1991) 50-68.
- Jongste, J.A.F. de, 'Hollandse stadspensionarissen tijdens de Republiek. Notities bij een onderzoek' in: S. Groenveld, M.E.H.N. Mout en I. Schöffer ed.,

- Bestuurders en geleerden. Opstellen ... aangeboden aanprof. dr. J.J. Woltjer ...* (Amsterdam en Dieren 1985) 85-96.
- Joosen, H., *Inventaris van de stadsrekeningen van Mechelen (tot 1570)*. Studia et documenta Mechliniensia III (Mechelen 1988).
- Kappelhof, A.C.M., 'Het Bossche Geefhuis. Het inkomen uit het vermogen van de Tafel van de H. Geest van Den Bosch 1450-1810', *Varia Historica Brabantica* X (1981) 1-54.
- Kappelhof, A.C.M., 'De hoeven van het Bossche Geefhuis. Opbouw, beheer en liquidatie van een omvangrijk hoevenbezit', *Noord-Brabants Historisch Jaarboek* 1 (1984) 83-142.
- Kappelhof, A.C.M., 'Een Moergestelse cijnsrol uit 1359', *De Kleine Meijerij* (1988-4) 75-85 en (1989-1) 12-18.
- Kappelhof, A.C.M., 'Gasthuisrekeningen als historische bron', *Nederlands archievenblad. Tijdschrift van de vereniging van Archivarissen in Nederland* 99 (1995) 90-99.
- Kappelhof, A.C.M., *Het archief van de Tafel van de H. Geest van 's-Hertogenbosch*, regesten, ('s-Hertogenbosch 1980-1991) (getypte inv., XI dln.) en Idem, *Het archief van de Tafel van de H. Geest van 's-Hertogenbosch*, I (regesten van oorkonden 1271-1359, nrs. 1-465), II nrs. 466-735a (1360-1373) ('s-Hertogenbosch² 1996).
- Keller, H., 'Oberitalienische Statuten als Zeugen und als Quellen für den Verschriftlichungsprozess im 12. und 13. Jahrhundert', *Frühmittelalterliche Studien* 22 (1988) 286-314.
- Keller, H. en F.J. Worstbrock, 'Träger, Felder, Formen pragmatischer Schriftlichkeit im Mittelalter. Der neue Sonderforschungsbereich 231 an der Westfälischen Wilhelms-Universität Münster', *Frühmittelalterliche Studien* 22 (1988) 388-409.
- Keller, H., 'Die Veränderung gesellschaftlichen Handelns und die Verschriftlichung der Administration in den italienischen Stadtkommunen' in: H. Keller, K. Grussmüller en N. Staubach ed., *Pragmatische Schriftlichkeit im Mittelalter. Erscheinungsformen und Entwicklungsstufen (Akten des Internationalen Kolloquiums 17.-19. Mai 1989)*. Münstersche Mittelalter-Schriften 65 (München 1992) 21-36.
- Kerremans, Ch., *Étude sur les circonscriptions judiciaires et administratives du Brabant et les officiers placés à leur tête par les ducs, antérieurement à l'avènement de la Maison de Bourgogne (1406)*. Académie Royale de Belgique, Classe des Lettres et des Sciences Morales et Politiques, Mémoires, 2me série, XLIV (Brussel 1948).
- Ketelaar, F.C.J., 'Clerc (secretaris) en pensionaris van de stad Dordrecht', *Holland* 3 (1971) 53-65.
- Ketner, F., 'Vestiging en eerste ontwikkeling van het notariaat in Utrecht (1291-1341)' in: W. Jappe Alberts en F. Ketner ed., *Nederrijnse Studiën, XIIIe-XVe eeuw* (Groningen en Djakarta 1954) 83-116.
- Ketner, F., 'De oudste stedelijke oorkonden van Nijmegen 1233-1291' in: *Miscellanea mediaevalia in memoriam Jan Frederik Niermeyer* (Groningen 1967) 279-282.

- Ketner, F., 'De Tolnaers als stadsklerken van Utrecht' in: Idem, *Stichtse Studiën* (Utrecht 1974) 52-62 (eerder gepubliceerd in: *Dancwerc. Opstellen aangeboden aan prof. dr. D.Th. Enklaar ter gelegenheid van zijn vijftenzestigste verjaardag* (Groningen 1959) 152-161.
- Kleeberg, E., 'Stadtschreiber und Stadtbücher in Mühlhausen in Thüringen vom 14.-16. Jahrhundert, nebst einer Übersicht über die Editionen mittelalterlicher Stadtbücher', *Archiv für Urkundenforschung* (1909) II 407-490.
- Klep, P.M.M., 'Long-Term Developments in the Urban Sector of the Netherlands (1350-1870)' in: *Het stedelijk netwerk in België in historisch perspectief (1350-1850). Een statistische en dynamische benadering*. Handelingen 15de Internationaal Colloquium Spa, 4-6 sept. 1990. Gemeentekrediet (Brussel 1992) 200-248.
- Koch, OHZ
Zie OHZ
- Koch, P., 'Kommunale Bücher in Italien und die Anfänge ihrer Archivierung' in: C. Meier, D. Hüpper en H. Keller, *Der Codex im Gebrauch (Akten des Internationalen Kolloquiums 11.-13. Juni 1992)*. Münstersche Mittelalter-Schriften 70 (München 1996) 87-100.
- Kokken, H., 'De Leidse pensionaris, 1477-1494' in: J.W. Marsilje, P.J.M. de Baar en J.F. Jacobs ed., *Uit Leidse bron geleverd* (Leiden 1989) 124-129.
- Koldewey, A.M., 'Stadszegels van 's-Hertogenbosch' in: Idem, *Zilver uit 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch 1985) 124-127.
- Koldewey, A.M., 'Catalogus Zilver uit 's-Hertogenbosch' in: Idem, *Zilver uit 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch 1985) 149-293.
- Koldewey, A.M., *In Buscoducis 1450-1629. Kunst uit de Bourgondische tijd te 's-Hertogenbosch. De cultuur van late middeleeuwen en renaissance* (Maarssen en 's-Gravenhage 1990).
- Kortlever, Y, A. Moerbeek, J. Peeters e.a., 'Het loopt in de papieren. De stadssecretaris en zijn organisatie door de eeuwen heen', *De Waterschans* 4 (2004) 172-175.
- Kossmann-Putto, J.A., *Kamper schepenacten 1316-1354* (Zwolle 1955).
- Koldewey, J., '“Van den eedt op het heylige evangelie”. Het ‘Roode Previlegie-boek’ en de Blijde Inkomste', *Bossche bladen* (2004) 16-22.
- Kroniek van Molijs. Een zestiende-eeuwse Bossche priester over de geschiedenis van zijn stad*. Hoekx, J.A.M., G. Hopstaken, A.M. van Lith-Droogleever Fortuijn en J.G.M. Sanders ed. ([’s-Hertogenbosch] 2003).
- Kroniek van Peter van Os. Geschiedenis van 's-Hertogenbosch en Brabant van Adam tot 1523*. A.M. van Lith-Droogleever Fortuijn, J.G.M. Sanders en G.A.M. van Synghel ed. Rijks Geschiedkundige Publicatiën 87 ('s-Gravenhage 1997).
- Kruisheer, J.G., *De oorkonden en de kanselarij van de graven van Holland tot 1299*, 2 dln. Hollandse Studiën 2 ('s-Gravenhage en Haarlem 1971).
- Kruisheer, OHZ
zie OHZ
- Kruisheer, J., 'Kanzleianfertigung, Empfängeranfertigung und Anfertigung durch Dritte. Methodologische Anmerkungen anlässlich einiger neuerer

- Untersuchungen', *Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde* 25 (1979) 256-300.
- Kruisheer, J.[G.], 'Het ontstaan van de oudste Zeeuwse stadsrechtsoorkonden' in: C.M. Cappon, P.C. van der Eerden e.a. ed., *Ad fontes. Opstellen aangeboden aan prof. dr. C. van de Kieft ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar in de middeleeuwse geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam* (Amsterdam 1984) 275-304.
- Kruisheer, J.G., *Het ontstaan van de stadsrechtsoorkonden van Haarlem, Delft en Alkmaar. Mit Zusammenfassung in deutscher Sprache*. Verhandelingen der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Afdeling Letterkunde, nieuwe serie 130 (Amsterdam, Oxford en New York).
- Kruisheer, J.G., 'Stadsrechtbeoorkonding en stedelijke ontwikkeling' in: E.H.P. Cordfunke e.a. ed., *De Hollandse stad in de dertiende eeuw* (Zutphen 1988) 44-54.
- Kruisheer, J.G., 'Het ontstaan van de oudste Leidse stadsrechtsoorkonden (waarschijnlijk einde twaalfde eeuw-1266)' in: J.B. Berns, P.A. Henderikx e.a. ed., *Feestbundel aangeboden aan prof. dr. D.P. Blok ter gelegenheid van zijn 65ste verjaardag en zijn afscheid als hoogleraar in de nederzettingsgeschiedenis in verband met de plaatsnaamkunde aan de Universiteit van Amsterdam* (Hilversum 1990) 182-203.
- Kruisheer, Jaap G., 'Entstehungs- und Überlieferungsforschung und Urkundenedition. Bemerkungen anlässlich des neuen 'Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299'' in: K. Gärtner ed., *Skripta, Schreiblandschaften und Standardisierungstendenzen. Urkundensprachen im Grenzbereich von Germania und Romania im 13. und 14. Jahrhundert. Beiträge zum Kolloquium vom 16. bis 18. September 1998 in Trier* (Trier 2001) 647-658.
- Kruijsen, B., *Inventaris van de schepenzegelstempels van de stad 's-Hertogenbosch 1295-1793* (elektronisch bestand Noord-Brabants Museum te 's-Hertogenbosch 1994).
- Kuijer, P.Th.J., *'s-Hertogenbosch. Stad in het hertogdom Brabant ca. 1185-1629* (Zwolle en 's-Hertogenbosch 2000).
- Kuppers, W., *De stadsrekeningen van Geldern 1386-1423. Inleiding, teksteditie, indices* (1992).
- Kusman, D., 'Jean de Mirabello dit van Haelen (ca. 1280-1333). Haute finance et Lombards en Brabant dans le premier tiers du XIVe siècle', *Revue Belge de Philologie et d'Histoire* 77 (1999) 843-931.
- Kwakkel, E., *Die Dietsche boeke die ons toebehoeren. De kartuizers van Herne en de productie van Middelnederlandse handschriften in de regio Brussel (1350-1400)* (Leuven 2002).
- Laar, R. van de, 'De stadscommie in de Sint Janskerk' in: *Vriendenboek stadsarchivaris Kuijer* ('s-Hertogenbosch 1980) 137-142.
- Leroy, M., 'The Thirteenth-Century Middle Dutch Charters' in: W. Blockmans, M. Boone en Th. de Hemptinne ed., *Secretum Scriptorum. Liber alumnorum Walter Prevenier* (Leuven en Apeldoorn 1999) 93-128.
- Leroy, M., 'Les débuts de la production d'actes urbains en Flandre au XIIIe siècle' in: W. Prevenier & Th. de Hemptinne ed., *La diplomatie urbaine en Europe au*

- moyen âge. Actes du congrès de la Commission internationale de Diplomatie, Gand, 25-29 août 1998* (Leuven en Apeldoorn 2000) 267-279.
- Leroy, M., 'De oorkondentaal van een dertiende-eeuwse Middelnederlandse scribent uit Brugge' in: R. Beyers ed., *Van vader- naar moedertaal. Latijn, Frans en Nederlands in de dertiende-eeuwse Nederlanden. Handelingen van het colloquium georganiseerd door de Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis op 23 oktober 1999*, Handelingen LIII (1999) (Brussel 2000) 137-166.
- Leupen, P., 'Stadszegel en stadsmuur' in: D.P.Blok e.a. ed., *Datum et actum. Opstellen aangeboden aan Jaap Kruisheer ter gelegenheid van zijn vijftigste verjaardag*. Publicaties van het Meertens Instituut 29 (Amsterdam 1998) 285-293.
- Leupen, P., 'Burger, stad en zegel: een verkenning voor de Noordelijke Nederlanden' in: J. Kloek en K. Tilmans ed., *Burger*. Reeks Nederlandse Begripsgeschiedenis IV (Amsterdam 2002) 19-31.
- Lijten, M.J.H.A., *Het burgerlijk proces in stad en Meierij van 's-Hertogenbosch 1530-1811*. Brabantse Rechtshistorische Reeks 2 (Assen en Maastricht 1988).
- Lind, G., 'Great Friends and Small Friends: Clientelism and the Power Elite' in: W. Reinhard ed., *Power elites and state building* (Oxford 1996) 123-147.
- Lindner, M., 'Verstecken durch Zeigen. Die Mittelalterliche Königsurkunde als Metaphernmaschine' in: Olaf B. Rader ed., *Turbata per aequora mundi. Dankesgabe an Eckhard Müller-Mertens*. Monumenta Germaniae Historica. Studien und Texte 29 (Hannover 2001) 191-205.
- Lith-Droogleever Fortuijn, A.M. van, 'De stad 's-Hertogenbosch en haar verhouding tot het landsheerlijk gezag ca. 1470-ca. 1500', *Varia Historica Brabantica V* (1976) 55-119.
- Luijk, M. van, 'The City Magistracy in Leiden and Academic Legal Advice around the Middle of the Fifteenth Century' in: K. Goudriaan, J. van Moolenbroek en A. Tervoort ed., *Education and Learning in the Netherlands, 1400-1600. Essays in honour of Hilde de Ridder-Symoens* (Leiden 2004) 69-85.
- Luschek, F., *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts* (Weimar 1940).
- Maanen, R.C.J. van, 'De pensionaris als archiefvormer', *Nederlands Archievenblad. Tijdschrift van de vereniging van Archivarissen in Nederland* 90 (1986) 194-203.
- Maarschalkwerd, P.C.B., 'Het Helmondse schepenprotocol 1397-1400', *De Vlasbloem. Historisch jaarboek voor Helmond* 8 (1987) 91-108.
- Maes, L.Th., 'Ambtenarij en bureaukratisering in regering en gewesten van de Zuidelijke Nederlanden in de 13^e-15^e eeuw', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 90 (1977) 350-357.
- Marinus, M.-J., 'Inleiding', in: *Inventaris nr. 5 Stadsarchief te Antwerpen, met een Woord vooraf door F. Blockmans d.d. 12 november 1948* (Schepenregisters, Collectanea, Certificatieboeken en Coopers en Comparanten (1394-1797) (Antwerpen 1998).

- Marsilje, J.W., *Het financiële beleid van Leiden in de laat-Beierse en Bourgondische periode ca. 1390-1477*. Studies over Holland in de middeleeuwen 1 (Hilversum 1985).
- Marsilje, J.W., 'Het Haarlems klerkambt in de 15e eeuw' in: D.E.H. de Boer en J.W. Marsilje ed., *De Nederlanden in de late middeleeuwen* (Utrecht 1987) 182-198.
- Martens, M., *L'administration du domaine ducal en Brabant au Moyen Age (1250-1406)* (Brussel 1954).
- Martens, M., 'Les chartes relatives à Bruxelles et à l'ammanie, conservées aux archives de la ville de Bruxelles 1244-1307', *Tablettes du Brabant*, première série, V (Grandmetz 1963), [p. 132], reg. nr. 224.
- Martens, M., 'Les raisons qui motivèrent la rédaction de deux premiers cartulaires de la ville de Bruxelles au milieu du XIVe siècle', *Cahiers Bruxellois XXXV* (1995-1996) 43-89.
- Martens, M., 'Une notoriété peu commune au XIVe siècle d'un clerc de la ville de Bruxelles: Pierre van Huffel' in: *Mélanges André Uyttebrouck* (Brussel 1996) 297-311.
- Martens, M., 'Le cartulaire face aux originaux: des pratiques administratives en cours d'évolution dans les milieux lignagers de Bruxelles, du règne de Jeanne de Brabant à la mort du duc Wenceslas de Luxembourg (1356-1383)', *Cahiers Bruxellois XXXVI* (1997-1998) 2-84.
- Martens, M., 'Un cartulaire bruxellois, le Boek met de Keting, destiné au futur héritier du Brabant à la fin du XIVe siècle. Notables modifications dans le travail d'écriture dans la Domus Scabinorum de Bruxelles' in: P. Bonenfant en P. Cockshaw ed., *Mélanges Claire Dickstein-Bernard* (Brussel 1999) 225-268.
- Melker, B.R. de, 'Laat-middeleeuwse klooster- en gasthuisleggers', *Signum* 1994 (1-2) 25-36.
- Merkel, F., *Das Aufkommen der deutschen Sprache in den städtischen Kanzleien des ausgehenden Mittelalters*. Beiträge zur Kulturgeschichte des Mittelalters und der Renaissance herausgegeben von Walter Goetz, 45 (Leipzig en Berlijn 1930).
- Mersiowsky, M., 'Städtisches Urkundenwesen und Schriftgut in Westfalen vor 1500' in: W. Prevenier & Th. de Hemptinne ed., *La diplomatie urbaine en Europe au moyen âge. Actes du congrès de la Commission internationale de Diplomatie, Gand, 25-29 août 1998* (Leuven en Apeldoorn 2000) 321-356.
- Mertens, F.H. en K.L. Torfs, *Geschiedenis van Antwerpen sedert de stichting der stad tot onze tyden*, II (Antwerpen 1846).
- Mertens, F., *De oudste stadsrekening der stad Antwerpen*. Codex diplomaticus van Het Utrechts Genootschap, IIe serie nr. IV (Utrecht 1857).
- Mertens, J., 'Bestuursinstellingen van de stad Brugge (1127-1795)' in: W. Prevenier en B. Augustyn ed., *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Vlaanderen tot 1795*. Algemeen Rijksarchief (Brussel 1997) 323-332.
- Meyer, A., *Felix et inclitus notarius. Studien zum italienischen Notariat vom 7. bis zum 13. Jahrhundert*. Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom 92 (Tübingen 2000) 321-334.

- Millet, H. en P. Moraw, 'Clerics in the State' in: W. Reinhard ed., *Power elites and state building* (Oxford 1996) 173-188.
- Moderne devotie. Figuren en facetten. Tentoonstelling ter herdenking van het sterfjaar van Geert Grote 1384-1984. Catalogus* (Nijmegen 1984).
- Morelle, L., 'De l'original à la copie. Remarque sur l'évaluation des transcriptions dans les cartulaires médiévaux' in: O. Guyotjeannin, L. Morelle en M. Parisse ed., *Les cartulaires. Actes de la table ronde organisée par l'École nationale des Chartes et le G.D.R. 121 du C.N.R.S. (Parijs 1991)*. Mémoires et documents de l'École des Chartes 39 (Parijs 1993) 91-103.
- Mosmans, J., 'Adam van Mierd en het Bossche Kapittel', *Bossche Bijdragen* 1 (1917) 151-170.
- Mosmans, J., 'De middeleeuwsche notarissen te 's-Hertogenbosch', *Bossche Bijdragen* 6 (1923-1924) 136-196.
- Mosmans, J., 'Het zegelen van Bossche schepenakten', *Taxandria* (1940) 218-222.
- Mostert, M., 'Communicatie in de middeleeuwen' in: M. Mostert ed., *Communicatie in de middeleeuwen. Studies over de verschriftelijking van de middeleeuwse cultuur* (Hilversum 1995) 9-20.
- Mostert, M., 'Bibliografie communicatie in de Middeleeuwen' in: M. Mostert ed., *Communicatie in de middeleeuwen. Studies over de verschriftelijking van de middeleeuwse cultuur* (Hilversum 1995) 89-128.
- Mostert, M., 'De vroegste geschiedenis van de schriftcultuur in Holland' in: D.P. Blok e.a. ed., *Datum et actum. Opstellen aangeboden aan Jaap Kruisheer ter gelegenheid van zijn vijfenzestigste verjaardag*. Publicaties van het Meertens Instituut 29 (Amsterdam 1998) 315-330.
- Mostert, M., 'New Approaches to Medieval Communication?' in: Idem ed., *New Approaches to Medieval Communication*. Utrecht Studies in Medieval Literacy 1 (Turnhout 1999) 15-37.
- Mostert, M., 'A Bibliography of Works on Medieval Communication' in: Idem ed., *New Approaches to Medieval Communication*. Utrecht Studies in Medieval Literacy 1 (Turnhout 1999) 193-297.
- Nauwelaerts, M.A., *Latijnse school en onderwijs te 's-Hertogenbosch tot 1629* (Tilburg 1974).
- Nélis, H., 'Les doyens de chrétienté. Étude de diplomatique sur leurs actes de juridiction gracieuse en Belgique au XIIIe siècle', *Revue Belge de Philologie et d'Histoire* III (1924) 59-73, 251-278, 509-525 en 821-840.
- Nélis, H., 'Étude diplomatique sur la juridiction gracieuse des échevins en Belgique (1150-1300)', *Annales de la Société d'Emulation de Bruges* 80 (1937) 1-57.
- Nève, P.L., 'De overdracht van onroerend goed in de Middeleeuwen' in: *De levering van onroerend goed. Vijf opstellen over de overdracht van onroerend goed vanaf het Romeinse Recht tot het Nieuw Burgerlijk Wetboek*. Ars Notariatus 32 (Deventer 1985) 23-38.
- Nevejans, A., 'Aldus staet in scepenen bouc ... De registers van de Gentse schepenen van de keure in de 14de eeuw', *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, nieuwe reeks LVI (2002) 53-64.
- Nieuwenhuizen, J. van den, 'Bestuursinstellingen van de stad Antwerpen (12de eeuw-1795)' in: R. Van Uytven, Cl. Bruneel, H. Coppens en B. Augustyn ed., *De*

gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Brabant en Mechelen tot 1795. Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de provinciën. Studia 82, 2 dln. (Brussel 2000) 462-510.

Notarial Instruments in Flanders between 1280 and 1452. J.M. Murray, W. Prevenier en M. Oosterbosch ed. Koninklijke Commissie voor Geschiedenis (Brussel 1995).

OGZ

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen tot 1326. E.J. Harenberg, M.S. Polak en E.C. Dijkhof ed., I-VIII ('s-Gravenhage 1980-2003).

OHZ

Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299. A.C.F. Koch [en] J.G. Kruisheer ed., 4 dln. ('s-Gravenhage, Assen en Maastricht 1970-1997).

Oldewelt, W.F.H., *Rekeningen van de Illustere Lieve Vrouwe Broederschap (1330-1375)* (z.p. 1925).

ONB

Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312. I De Meierij van 's-Hertogenbosch (met de heerlijkheid Gemert). H.P.H. Camps ed. ('s-Gravenhage 1979).

Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312. II De heerlijkheden Breda en Bergen op Zoom. M. Dillo en G.A.M. van Synghe ed. (Den Haag 2000).

Oord, C.J.A. van den, *Twee eeuwen Bosch' boekbedrijf, 1450-1650. Een onderzoek naar de betekenis van Bossche boekdrukkers, uitgevers en librariërs voor het regionale socio-culturele leven*. Bijdragen tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland LXII (Tilburg 1984).

Oosterbosch, M., 'Het openbare notariaat in Oost-Brabant tijdens de Middeleeuwen: institutionele aspecten', *Historica Lovaniensia* 138 (1982) 17-27.

Oosterbosch, M., *Het openbare notariaat in Antwerpen tijdens de late Middeleeuwen (1314-1531). Een institutionele en prosopografische studie in Europees perspectief* (Leuven 1992).

Oostrom, F.P. van, 'Literatuur en levensloop: de succesmoraal van Dirc Potter, ambtenaar-auteur aan het Hollandse hof (ca. 1400)' in: D.E.H. de Boer en J.W. Marsilje ed., *De Nederlanden in de late middeleeuwen* (Utrecht 1987) 98-112.

Oostrom, F. van, ''s-Graven-Hage en 's-Hertogen-Bosch. Hofsteden als culturele meltkroes in de middeleeuwen. Feestrede uitgesproken door Prof. Dr Frits van Oostrom op 10 oktober 1993 in de Nederlands Hervormde Kerk te 's-Hertogenbosch bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Bossche Kring voor Geschiedenis en Heemkunde De Boschboom', *Boschboombladeren* 42 (1994) 77-89.

OSU

Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301. F. Ketner ed., IV-V ('s-Gravenhage 1954 en 1959).

Oudheusden, J. van, *De Sint Jan van 's-Hertogenbosch* (Zwolle 1985).

Oudheusden, J. van, 'Het cultureel klimaat in 's-Hertogenbosch in de vijftiende en zestiende eeuw' in: J. van Oudheusden en A. Vos ed., *De wereld van Bosch*. Historisch ABC 4 ('s-Hertogenbosch 2001) 50-73.

- Paquay, V., 'Het Rood Privilegeboek: kroonjuweel van de stad' (ter perse).
- Paquet, J., 'La collaboration du clergé à l'administration des villes de Bruxelles et d'Anvers aux XIVe et XVe siècles', *Le Moyen-âge* 56 (1950) 357-372.
- Peeters, J.-P., *De financiën van de kleine en secundaire steden in Brabant van de 12de tot het midden van de 16de eeuw: het voorbeeld van Diest, Nijvel, Tienen, Zoutleeuw, Vilvoorde, Aarschot, Zichem, Geldenaken, Halen, Hannuit, Landen en Gembloers* (Brussel 1980) 470-529.
- Pergameni, Ch., *Les archives historiques de la ville de Bruxelles. Notices et inventaires* (Brussel 1943).
- Peters, U., 'Hofkleriker - Stadtschreiber - Mystikerin. Zum literarhistorischen Status dreier Autorentypen' in: W. Haug en B. Wachinger ed., *Autorentypen* (Tübingen 1991) 29-49.
- Pijnenburg, W., *Vroegmiddelnederlands Woordenboek* (Leiden 2001).
- Pirenne, L.P.L., *Van raadhuis tot stadhuis. Vier eeuwen uit de bouwgeschiedenis van het stadhuis van 's-Hertogenbosch* (onuitgegeven doctoraalscriptie KUN 1949).
- Pitz, E., *Schrift- und Aktenwesen der städtlichen Verwaltung im Mittelalter. Köln-Nürnberg-Lübeck. Beitrag zur vergleichenden Städteforschung und zur spätmittelalterlichen Aktenkunde. Mitteilungen aus dem Stadtarchiv von Köln XLV* (Köln 1959).
- Pleij, H., 'De late triomf van een regionale stadscultuur' in: A.-J. A. Bijsterveld, J.A.F.M. van Oudheusden en R. Stein ed., *Cultuur in het laatmiddeleeuwse Noord-Brabant. Literatuur - Boekproductie - Historiografie* ('s-Hertogenbosch 1998) 8-23.
- Pollard, G., 'The Medieval Town Clerks of Oxford', *Oxoniensia. A Journal dealing with the Archaeology, History and Architecture of Oxford and its Neighbourhood* XXXI (1966) 43-76.
- Prevenier, W., 'Quelques aspects des comptes communaux en Flandre au Moyen Age' in: *Finances et comptabilité urbaines du XIIIe au XVIe siècle. Financiën en boekhouding der steden van de XIIIe tot de XVIe eeuw. Internationaal colloquium Blankenberge 6-9-IX-1962. Handelingen Pro Civitate* (Brussel 1964) 111-151.
- Prevenier, W., 'Ambtenaren in stad en land in de Nederlanden. Socio-professionele evoluties (veertiende tot zestiende eeuw)', *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 97 (1972) 44-59.
- Prevenier, W., 'De laat-middeleeuwse vorstelijke kanselarijen als exponenten van een modern of archaisch staatsapparaat', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 87 (1974) 202-210.
- Prevenier, W., 'La production et la conservation des actes urbains dans l'Europe médiévale' in: W. Prevenier & Th. de Hemptinne ed., *La diplomatie urbaine en Europe au moyen âge. Actes du congrès de la Commission internationale de Diplomatie, Gand, 25-29 août 1998* (Leuven en Apeldoorn 2000) 559-570.
- Prevenier, W., 'Urban Chanceries in the Low Countries from the Twelfth tot the Fourteenth Century: the European Context' in: J.R. Veenstra en R. Suntrup

- ed., *Stadt, Kanzlei und Kultur/City, Chancery and Culture* (Münster en Groningen 2004) 1-11.
- Prevenier, W. en Th. de Hemptinne, 'La Flandre au Moyen Âge. Un pays de trilinguisme administratif' in: O. Guyotjeannin ed., *La langue des actes. Actes du XIe Congrès de la Commission internationale de Diplomatique*, Éditions en ligne de l'École nationale des Chartes (elektronisch raadpleegbaar op <http://elec.enc.sorbonne.fr/document174.html>).
- Prims, Fl., 'De stadsrekening van 1313. Het kapittel der lijftochten', *Antwerpsch Archievenblad*, 2e reeks, 6de jaargang (1931) 228-245.
- Prims, Fl., 'Stadsuitgaven te Antwerpen in 1401', *Antwerpiensia* (1933) 7^e reeks.
- Prims, Fl., 'Bij den terugkeer tot Brabant. De Antwerpsche stadsrekeningen van het jaar 1404', *Antwerpiensia* (1934) 8^e reeks.
- Prims, Fl., *Rechterlijk Antwerpen in de Middeleeuwen: rechterlijke instellingen* (Antwerpen 1936).
- Ree-Scholtens, G.F. van der, *De grensgebieden in het noordoosten van Brabant ca. 1200-1795. Institutionele en juridische aspecten*. Brabantse Rechtshistorische Reeks 6 (Assen en Maastricht 1993).
- Reinhard, W., 'Oligarchische Verflechtung und Konfession in oberdeutschen Städten' in: A. Maczak ed., *Klientelsysteme im Europa der Frühen Neuzeit*. Schriften des Historischen Kollegs, Kolloquien 9 (München 1988) 47-62.
- Renardy, C., *Les maîtres universitaires du diocèse de Liège. Répertoire biographique, 1140-1350* (Parijs 1981) (= Bibliothèque de la faculté de philosophie et lettres de l'Université de Liège CCXXXII).
- Rexroth, K.H., *Die Anfänge der Konstanzer Stadtschreiberamtes und der Deutschen Urkundensprache* (Marburg 1958).
- Rexroth, K.H., 'Die Entstehung der städtischen Kanzlei in Konstanz. Untersuchungen zum deutschsprachigen Urkundenwesen des dreizehnten Jahrhunderts', *Archiv für Diplomatik* 5/6 (1959-1960) 202-307.
- Reusens, E. ed., *Matricule de l'université de Louvain I* (Brussel 1903).
- Reynaert, J., 'Boendale of 'Antwerpse school'? Over het auteurschap van Melibeus en Dietsche doctrinale' in: W. van Anrooij e.a. ed., *Al t'Antwerpen in die stad. Jan van Boendale en de literaire cultuur van zijn tijd*. Nederlandse literatuur en cultuur in de Middeleeuwen XXIV (Amsterdam 2002) 127-157.
- Ridder, P. de, 'Peilingen naar het taalgebruik in Brusselse stadscartularia en stadsrekeningen (XIIIe-XVe eeuw)', *Taal en sociale integratie* 2 (1979) 1-39.
- Ridder, P. de, 'Taalgebruik in de oorkonden van hertog Jan I (1267-1294) en hertog Jan II (1294-1312) van Brabant', *Bijdragen tot de geschiedenis* LXIII (1980) 1-16.
- Ridder, P. de, 'Onderzoek naar het taalgebruik in de archieven der Brusselse schepengriffies, ambachten, kerkelijke instellingen en hospitalen (voor 1500)', *Taal en sociale integratie* 6 (1982) 339-363.
- Ridder, P. de, 'The Use of Languages in Brussels before 1794' in: W. Blockmans, M. Boone en Th. de Hemptinne ed., *Secretum Scriptorum. Liber alumnorum Walter Prevenier* (Leuven en Apeldoorn 1999) 145-164.
- Ridder, P. de, 'De mythe van de vroege verfransing. Taalgebruik in Brussel van de 12de eeuw tot 1794' in: J. Janssens en R. Sleiderink ed., *De macht van het*

- schone woord. Literatuur in Brussel van de 14de tot de 18de eeuw* (Leuven 2003) 180-212.
- Ridder-Symoens, H. de, 'Ukkelse schepenen en universitaire studies in de XVe en XVIe eeuw', *Bijdragen tot de Geschiedenis* 59 (1976) 200-226.
- Ridder-Symoens, H. de, 'Brabanders aan de rechtsuniversiteit van Orleans (1444-1546). Een socio-professionele studie', *Bijdragen tot de Geschiedenis* 61 (1978) 195-347.
- Ridder-Symoens, H. de, 'De universitaire vorming van de Brabantse stadsmagistraat en stadsfunktionarissen van Leuven en Antwerpen, 1430-1580', *Varia Historica Brabantica* VI-VII (1978) 21-126.
- Ridder-Symoens, H. de, 'Training and Professionalization' in: W. Reinhard ed., *Power elites and state building* (Oxford 1996) 149-172.
- Rijmkroniek van Holland. J.W.J. Burgers ed., elektronische editie (raadpleegbaar op <http://www.inghist.nl/Onderzoek/Projecten/Rijmkroniek>).
- Roelvink, V., *Gegeven den sangeren. Meerstemmige muziek bij de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap te 's-Hertogenbosch in de zestiende eeuw* ('s-Hertogenbosch 2002).
- Rogghé, P., 'De Gentse klerken in de XIVe en XVe eeuw. Trouw en verraad', *Appeltjes van het Meetjesland* 11 (1960) 5-127.
- Roorda, D.J. en A.H. Huussen jr., 'Das Heft in der Hand und Geld im Kasten'. Historische beschouwingen over vroeg-moderne overheidsbureaucratie in Europa', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 90 (1977) 303-327.
- Röhrig, F., 'Mittelalter und Schriftlichkeit', *Welt als Geschichte* 13 (1953) 29-41.
- Roth, G., 'Zwischen Pflicht und Kür. Der Stadtschreiber Peter Eschenloer als Botschafter, Übersetzer und Chronist. Mit drei Anhängen zu Gesandten, Prokuratoren und Boten des Breslauer Rates' in: J.R. Veenstra en R. Suntrup ed., *Stadt, Kanzlei und Kultur/City, Chancery and Culture* (Münster en Groningen 2004) 15-46.
- Saint-Denis, A., 'L'administration communale face aux pouvoirs concurrents dans les villes de communes du nord du royaume de France au XIIIe siècle' in: W. Prevenier & Th. de Hemptinne ed., *La diplomatie urbaine en Europe au moyen âge. Actes du congrès de la Commission internationale de Diplomatie, Gand, 25-29 août 1998* (Leuven en Apeldoorn 2000) 437-451.
- Sanders, J., 'Het jaarbegin en de Kerststijl in het Hollands-Brabantse grensgebied tussen de 14e en 16e eeuw', *Nederlands Archiefblad. Tijdschrift van de vereniging van Archivarissen in Nederland* 87 (1983) 243-248.
- Sanders, J.G.M., 'De Bossche kroniekschrijvers Molius en Cuperinus: een paar apart', *Noordbrabants Historisch Jaarboek* 21 (2004) 96-128.
- Sasse van Ysselt, A.F.O. van, *De voorname huizen en gebouwen van 's-Hertogenbosch, alsmede hunne eigenaars of bewoners in vroegere eeuwen. Aantekeningen uit de Bossche schepenprotocollen, loopende van 1500-1810*. 3 dln. ('s-Hertogenbosch 1911-1914).
- Schaik, R. van, 'Oorsprong en vroege ontwikkeling van stadsrekeningen in de Nederlanden', *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis* 133 (1996) 144-162.

- Schmidt, A., 'Die Kanzlei der Stadt Erfurt bis zum Jahre 1500', *Mitteilungen des Vereins für die Geschichte und Altertumskunde von Erfurt* 40-41 (1921) 1-88.
- Schmidt-Wiegand, R., 'Gebrauchssituationen im Spiegel der Mitüberlieferung. Die deutschen Rechtsbücher des 13. und 14. Jahrhunderts in ihren Codices' in: C. Meier, D. Hüpper en H. Keller ed., *Der Codex im Gebrauch (Akten des Internationalen Kolloquiums 11.-13. Juni 1992)*. Münstersche Mittelalter-Schriften 70 (München 1996) 69-86.
- Schuttelaars, A., *Heren van de raad. Bestuurlijke elite van 's-Hertogenbosch in de stedelijke samenleving 1500-1580* (Nijmegen 1998).
- Sleiderink, R., 'Heer en meester op het kasteel van Breda. Het literaire leven in de tweede helft van de veertiende eeuw' in: A.-J. A. Bijsterveld, J.A.F.M. van Oudheusden en R. Stein ed., *Cultuur in het laatmiddeleeuwse Noord-Brabant. Literatuur - Boekproductie - Historiografie* ('s-Hertogenbosch 1998) 24-36.
- Sleiderink, R.H., 'Grootse ambities. Culturele initiatieven van de stad Brussel ten tijde van Filips de Goede' in: J. Janssens en R. Sleiderink ed., *De macht van het schone woord. Literatuur in Brussel van de 14de tot de 18de eeuw* (Leuven 2003) 106-123.
- Sleiderink, R.H., *De stem van de meester. De hertogen van Brabant en hun rol in het literaire leven (1106-1430)*. Nederlandse literatuur en cultuur in de Middeleeuwen 25 (Amsterdam 2003).
- Smets, G., *Henri I, duc de Brabant* (Brussel 1908).
- Smulders, F.W., 'Over het schepenprotocol', *Brabants Heem* XIX (1967) 159-165.
- Spierings, M.H.M., *Het schepenprotocol van 's-Hertogenbosch 1367-1400* (Tilburg 1984).
- Stein, R., *Politiek en historiografie. Het ontstaansmilieu van Brabantse kronieken in de eerste helft van de vijftiende eeuw*. Miscellanea Neerlandica X (Leuven 1994).
- Stein, R., 'Emond de Dynter († 1449), kanunnik, hertogelijk secretaris en geschiedschrijver' in: T. Cuijpers e.a. ed., *Brabantse biografieën. Levensbeschrijvingen van bekende en onbekende Noordbrabanders 4* (Amsterdam, Meppel en 's-Hertogenbosch 1994) 47-50.
- Stein, R., 'De kroniek van Peter van Os en de Brabantse historiografie' in: A.-J. A. Bijsterveld, J.A.F.M. van Oudheusden en R. Stein ed., *Cultuur in het laatmiddeleeuwse Noord-Brabant. Literatuur - Boekproductie - Historiografie* ('s-Hertogenbosch 1998) 122-138.
- Stein, R., 'Historiografie en literatuur' en 'Historiografie, literatuur en onderwijs' in: R. van Uytven, C. Bruneel, A.M. Koldewij e.a. ed., *Geschiedenis van Brabant van het hertogdom tot heden* (Zwolle 2004) 133-147 en 187-194.
- Stein, W., 'Deutsche Stadtschreiber im Mittelalter' in: *Beiträge zur Geschichte vornehmlich Kölns und der Rheinlande. Zum achtzigsten Geburtstag Gustav von Mevissens dargebracht von dem Archiv der Stadt Köln* (Köln 1895) 27-70.
- Steurs, W., 'Les franchises du duché de Brabant au Moyen Age. Catalogue alphabétique et chronologique provisoire', *Bulletin de la Commission Royale des anciennes lois et ordonnances de Belgique* XXV (1973) 139-295.

- Steurs, W., *Les campagnes du Brabant septentrional au Moyen Age : la fondation de la ville neuve d'Oisterwijk par le duc Henri Ier* (Leuven en Brussel 1974).
- Steurs, W., 'La région entre Dommel et Peel (Brabant septentrional). Peuplement rural, géographie et création de villes, 1200-1400 environ', *Revue Belge de Philologie et d'Histoire* 60 (1982) 791-808.
- Steurs, W., 's-Hertogenbosch: terug naar de bronnen', *Noord-Brabants Historisch Jaarboek* 9 (1992) 189-196.
- Steurs, W., *Naissance d'une région. Aux origines de la Mairie de Bois-le-Duc. Recherches sur le Brabant septentrional aux 12e et 13e siècles* (Brussel 1993).
- Stock, B., *The implications of literacy. Written Language and Models of Interpretation in the Eleventh and Twelfth Centuries* (Princeton 1983).
- Stolzenberg, I., 'Urkundsparteien und Urkundensprache. Ein Beitrag zur Frage des Aufkommens der deutschsprachigen Urkunde am Oberrhein', *Archiv für Diplomatik* 7 (1961) 214-289, en 8 (1962) 147-269.
- Sulitková, L., 'Brünner Stadtkanzlei und Diplomatik an der Schwelle der Neuzeit' in: W. Prevenier & Th. de Hemptinne ed., *La diplomatie urbaine en Europe au moyen âge. Actes du congrès de la Commission internationale de Diplomatie, Gand, 25-29 août 1998* (Leuven en Apeldoorn 2000) 465-487.
- Synghel, G. van, *Het Bosch' Protocol. Een praktische handleiding*. Werken met Brabantse bronnen 2 ('s-Hertogenbosch 1993).
- Synghel, G. van, *Het schepenprotocol van 's-Hertogenbosch, 6 mei - 2 juni 1531* (onuitgegeven transcripties, 's-Hertogenbosch 1995).
- Synghel, G. van, 'Editie van de schepenoorkonden van 's-Hertogenbosch: dertien oorkonden als supplement op het eerste deel van het Oorkondenboek van Noord-Brabant (1261-1311)' in: D.P. Blok e.a. ed., *Datum et actum. Opstellen aangeboden aan Jaap Kruisheer ter gelegenheid van zijn vijfenzestigste verjaardag*. Publicaties van het Meertens Instituut 29 (Amsterdam 1998) 395-423.
- Synghel, G. van, 'Observations on the Entry and Copying in the Cartularies with Charters of the Province of North Brabant' in: W. Blockmans, M. Boone en Th. de Hemptinne ed., *Secretum Scriptorum. Liber alumnorum Walter Prevenier* (Leuven en Apeldoorn 1999) 77-92.
- Synghel, G. van, 'Urban Diplomatic in the Northern Low Countries' in: W. Prevenier & Th. de Hemptinne ed., *La diplomatie urbaine en Europe au moyen âge. Actes du congrès de la Commission internationale de Diplomatie, Gand, 25-29 août 1998* (Leuven en Apeldoorn 2000) 523-534.
- Tandecki, J., 'Anfänge und Entwicklung der Forschungen zur städtischen Diplomatik in Polen' in: W. Prevenier & Th. de Hemptinne ed., *La diplomatie urbaine en Europe au moyen âge. Actes du congrès de la Commission internationale de Diplomatie, Gand, 25-29 août 1998* (Leuven en Apeldoorn 2000) 489-500.
- Thiele, F., *Die Freiburger Stadtschreiber im Mittelalter*. Veröffentlichungen aus dem Archiv der Stadt Freiburg im Breisgau 13 (Freiburg im Breisgau 1973).
- Tock, B.-M., 'La diplomatie urbaine au XIIe siècle dans le Nord de la France' in: W. Prevenier & Th. de Hemptinne ed., *La diplomatie urbaine en Europe au*

- moyen âge. *Actes du congrès de la Commission internationale de Diplomatie, Gand, 25-29 août 1998* (Leuven en Apeldoorn 2000) 501-522.
- Torfs, L., *Nieuwe geschiedenis van Antwerpen II* (Antwerpen 1865).
- Treiyer-Liénard, M., 'La gestion des finances de la ville de Namur' in: M. Boone en W. Prevenier ed., *Finances publiques et finances privées au bas moyen âge. Actes du colloque tenu à Gand les 5 et 6 mai 1995* (Leuven en Apeldoorn 1996) 131-161.
- Uyttebrouck, A., *Le gouvernement du duché de Brabant au bas Moyen Age (1356-1430)* 2 dln. (Brussel 1975).
- Uytven, R. van, *Stadsfinanciën en stadseconomie te Leuven van de XIIIe tot het einde der XVIe eeuw*. Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België XXIII, 44 (Brussel 1961).
- Uytven, R. van, 'Standenprivileges en -beden in Brabant onder Jan I (1290-1293)', *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* 44 (1966) 436-456.
- Uytven, R. van, 'Stadsgeschiedenis in het Noorden en Zuiden' in: AGN 2 (Bussum 1982) 239.
- Uytven, R. van, 'Aspecten van de middeleeuwse stadsgeschiedenis in het noorden van het hertogdom Brabant: het recht van Leuven en 's-Hertogenbosch' in: I.J. Brugmans e.a. ed., *Plaatsbepaling van het historisch onderzoek betreffende Noord-Brabant binnen de geschiedenis der Nederlanden*. Bijdragen tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland LIV (Tilburg 1982) 5-63.
- Uytven, R. van, 'Het recht van Leuven en 's-Hertogenbosch bij het begin van de dertiende eeuw', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 96 (1983) 28-36.
- Uytven, R. van, 'De lombarden in Brabant in de Middeleeuwen' in: H.F.J.M. van den Eerenbeemt ed., *Bankieren in Brabant in de loop der eeuwen*. Bijdragen tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland LXXIII (Tilburg 1987) 21-36.
- Uytven, R. van, 'Brabantse en Antwerpse centrale plaatsen (14de-19de eeuw) in: *Het stedelijk netwerk in België in historisch perspectief (1350-1850). Een statistische en dynamische benadering*. Handelingen 15de Internationaal Colloquium Spa, 4-6 sept. 1990. Gemeentekrediet (Brussel 1992) 29-79.
- Uytven, R. van, 'Het Antwerpen van Jan van Boendale' in: W. van Anrooij e.a. ed., *Al t'Antwerpen in die stad. Jan van Boendale en de literaire cultuur van zijn tijd*. Nederlandse literatuur en cultuur in de Middeleeuwen XXIV (Amsterdam 2002) 17-29.
- Uytven, R. van, 'Het gewicht van de goede steden' in: R. van Uytven, C. Bruneel, A.M. Koldewij e.a. ed., *Geschiedenis van Brabant van het hertogdom tot heden* (Zwolle 2004) 118-125.
- Uytven, R. van, 'De kern van een dynastieke federatie' in: R. van Uytven, C. Bruneel, A.M. Koldewij e.a. ed., *Geschiedenis van Brabant van het hertogdom tot heden* (Zwolle 2004) 213-234.
- Uytven, R. van, 'De triomf van Antwerpen en de grote steden' in: R. van Uytven, C. Bruneel, A.M. Koldewij e.a. ed., *Geschiedenis van Brabant van het hertogdom tot heden* (Zwolle 2004) 241-252.

- Vaart, J. van der, 'Het Bossche minderbroedersklooster' in: *750 jaar Minderbroeders in Nederland, Binnenpandreeks I* (Woerden 1978) 25-38.
- Veenendaal, A. van, 'Gedecoreerde handschriften van Mariënwater' in: A.M. Koldewey ed., *In Buscoducis. Kunst uit de Bourgondische tijd te 's-Hertogenbosch. De cultuur van late middeleeuwen en renaissance* (Maarsse en 's-Gravenhage 1990) 497-500.
- Ven, J. van de, 'Het boekbedrijf van de broeders van het gemene leven te 's-Hertogenbosch in de zestiende eeuw' in: A.-J. A. Bijsterveld, J.A.F.M. van Oudheusden en R. Stein ed., *Cultuur in het laatmiddeleeuwse Noord-Brabant. Literatuur - Boekproductie - Historiografie* ('s-Hertogenbosch 1998) 55-63.
- Venner, G.H.A., 'Schepenakten en schepenen in Zuid-Oost Nederland in de dertiende eeuw. Onderzoek naar het optreden van stedelijke schepenen bij de overdracht van onroerend goed' in: A.M.J.A. Berkvens, A.Fl. Gehlen en G.H.A. Venner ed., *Flittlich erforscht und gecolligeert ... Opstellen over Limburgse rechtsgeschiedenis* (Maastricht 1995) 77-104.
- Verkerk, C.L., 'De schepensignaten en protocollen van bezwaar te Arnhem' in: G.A.M. van Synghe ed., *Broncommentaren 4* (Den Haag 2001) 20-52.
- Vink, E., 'Wonen ten Noorden van de Sint Jan. Het onderzoek van de geschreven bronnen' in: H.W. Boekwijt en H.L. Janssen ed., *Bouwen en wonen in de schaduw van de Sint Jan. Kroniek Bouwhistorisch en Archeologisch Onderzoek 's-Hertogenbosch 2* (1997) 20-47.
- Vink, E., 'Achter het stadhuis van 's-Hertogenbosch. Een verkenning van de situatie in de 16de eeuw (niet gepubliceerd intern rapport van de Bouwhistorische en Archeologische Dienst 's-Hertogenbosch 1997).
- Vlist, E. van der, *De oudste oorkonden van de stad Leiden; een paleografisch-diplomatische studie* (onuitgegeven doctoraalscriptie Leiden 1988).
- Vogtherr, Th., 'Die Anfänge des städtischen Urkundenwesens in Sachsen' in: W. Prevenier & Th. de Hemptinne ed., *La diplomatie urbaine en Europe au moyen âge. Actes du congrès de la Commission internationale de Diplomatie, Gand, 25-29 août 1998* (Leuven en Apeldoorn 2000) 535-557.
- Vrie, D.M. van de en H.L. Janssen m.m.v. E. Nijhof, 'Het archeologisch onderzoek van de middeleeuwse bebouwing op het Sint Janskerkhof' in: H.W. Boekwijt en H.L. Janssen ed., *Bouwen en wonen in de schaduw van de Sint Jan. Kroniek Bouwhistorisch en Archeologisch Onderzoek 's-Hertogenbosch 2* (1997) 48-139.
- Weckx, R., 'De Diestse schepenakten van 1262 tot 1306, toebehorend aan het Stadsarchief te Diest', *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis CLXVIII* (2002) 71-193.
- Weckx, R., 'De Nederlandstalige schepenakten van Diest van 1306 tot 1325, berustend in het Stadsarchief te Diest', *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis CLXX* (2004) 5-167.
- Werveke, H. van, *De Gentsche stadsfinanciën in de Middeleeuwen* (Brussel 1934).
- Wils, L., 'Het stadspensionarisschap te Leuven', *Standen en Landen 9* (1955) 35-51.
- Wimersma Greidanus, G.J.J. van, *Kwartieren Greidanus-Jaeger in stamreeksen*. Werken uitgegeven door het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor geslacht- en wapenkunde XII (Meppel 1994).

- Wyffels, C. met medewerking van J. De Smet, *De rekeningen van de stad Brugge (1280-1319)* I. Koninklijke Commissie voor Geschiedenis (Brussel 1965).
- Wyffels, C. ed., *Analyses de reconnaissances de dettes passées devant les échevins d'Ypres (1249-1291) éditées selon le manuscrit de (†) Guillaume Des Marez*. [Koninklijke Commissie voor Geschiedenis] (Gent 1991).
- Zuijlen, R.A. van, *Inventaris der archieven van de stad 's-Hertogenbosch, chronologisch opgemaakt en de voornaamste gebeurtenissen bevattende (Stadsrekeningen van het jaar 1399-1800)* 2 dln. ('s-Hertogenbosch 1863).

LIJST VAN ARCHIVALIA

Het archiefonderzoek is afgesloten in 2000. De onderstaande archiefreferenties zijn op basis van de situatie zoals aangetroffen tijdens de bewerking. Voor de betreffende inventarisnummers verwijzen we naar de database op de CD-ROM onder het veld 'vindplaats'.

Antwerpen, Stadsarchief (SA)

Fonds vreemde gemeenten

Arnhem, Het Gelders Archief

Hertogelijk archief, aanwinsten Buren 1884

Oud archief van de heerlijkheid en gemeente Neder-Hemert

Averbode, Abdij

Abdijarchief, sectie I: oorkonden

Bernheze, Abdij van Berne

Abdijarchief

Brussel, Algemeen Rijksarchief (ARA)

Archief familie de Mérode

Charters van Brabant

Kerkelijke archieven nr. 10308

Rekenkamer, inv. nrs. 1 (cartularium XV), 2779, 2780-2782, 2783-2790, 2791, 2792, 2793, 2794-2802, 2803, 2805-2806, 2808-2811, 2813, 3015a, 3015b, 5232-5238, 12990-13004, 13003-13010 en 45038

Schepengriffie Leuven

Brussel, Koninklijke Bibliotheek (KB)

Handschrift nrs. 13539, 13F540 en 17904-6

Brussel, Stadsarchief (SA)

Chartes privées de Bruxelles

Delft, Gemeentearchief (GA)

Eerste afdeling, inv. nr. 47

Den Haag, Nationaal Archief (NA)

Archief graven van Holland

Archief Leen- en registerkamer

Archief Nassause Domeinraad

Archief Vilvoordse charters

Den Haag, Koninklijke Bibliotheek (KB)

Handschrift nr. 131B26

Gent, Dominikanenklooster
Chronicon conventi Buscod.

Gent, Rijksarchief (RA)
Archief Charters graven van Vlaanderen, collectie De Saint-Genois

Hasselt, Rijksarchief (RA)
Fonds abdij Sint-Truiden

Helmond, Historisch Informatiecentrum (HIC)
Oud-rechterlijk archief van Mierlo
Archief Wesselman
Archief heerlijkheid Helmond

's-Hertogenbosch, Stadsarchief (SA)
Aantekeningen van F.W. Smulders bij het Bosch' Protocol'
Aanvullingen op de voorlopige inventaris van de Negen Blokken
Archief Agnes van den Broecksgasthuis
Archief blok Markt en Tolbrug
Archief blok Orthenstraat en Orteneinde
Archief blok Hinthamerstraat
Archief blok Hinthamereinde
Archief blok Vughterstraat
Archief blok Vughterdijk
Archief Bonnefantien
Archief Catharina Catersgasthuis
Archief Collectie Antwerpen
Archief Collectie Heeswijk
Archief Collectie Van de Mortel
Archief Collectie Rits
Archief familie Van Gulick-Luyckx
Archief gecombineerde gasthuizen Brants en Heeren
Archief gecombineerde gasthuizen Gijsbert van den Broeck, Jan van Sambeeck, Jan Moons, Jacob uytter Oisterwijck en Gerard de Weert
Archief gecombineerde gasthuizen Smits en Berwout
Archief Geefhuis, oorkonden, inv. nrs. 405A, 406 (rekeningen) en 737 (cartularium)
Archief Gereformeerd Burgerweeshuis, oorkonden en inv. nrs. 1145-1158 (rekeningen)
Archief Gilden
Archief Groot Begijnhof, Grote en Kleine Infirmierie, kerk Begijnhof en enige daarmee verbonden instellingen
Archief Groot Ziekengasthuis, oorkonden en inv. nr. 597 (rekening)
Archief Hamersgasthuis
Archief Kerk- en Verwerstraat

Archief Loketkast (niet geïnventariseerd, geïndexeerd in dozen op straatnaam)
 Archief Loyers- of Kuystensgasthuis
 Archief Mannen- en Vrouwengasthuis van Van Mierden
 Archief Meelmansgasthuis
 Archief Negen Blokken, gezamenlijke stukken
 Archief Neynselsgasthuis
 Archief Rijke Claren, oorkonden en inv. nrs. 43 en 44 (cartularia)
 Archief Sint-Anthoniusgasthuis
 Archief Ulemansgasthuis
 Archief Van den Avennegasthuis
 Archief Zegelkast
 Archief Zinnelooshuis
 Charters afkomstig van ruil met België
 Cijnsrol Moergestel uit 1359 (los, zonder inventarisnummer)
 Collectie Provinciaal Genootschap, oorkonden en inv. nr. 374 (cartularium)
 Oud Rechterlijk Archief (ORA), Bosch Protocol, inv. nrs. 1175-1220
 Oud Rechterlijk Archief (ORA), inv. nrs. 1799-1800 (vonnisboeken)
 Oud Stads Archief, inv. nr. 4 (Zwart Privilegeboek)
 Oud Stads Archief, inv. nr. 41 (Cartularium Sylvaducense. Beleyt op die
 vryheit deser stat van den tolle tot Uytrecht)
 Oud Stads Archief, inv. nr. 49 (Rood Privilegeboek)
 Oud Stads Archief, inv. nr. 51 (Het Pampieren boeck)
 Oud Stads Archief, inv. nr. 72 (Register Maarten 'Heeren Gerardsz.)
 Oud Stads Archief, inv. nrs. 158-159 (Resolutieboeken van de stadsregering
 1552-1554)
 Oud Stads Archief, inv. nrs. 1348-1353, 1354 (Stadsrekeningen)
 Oud Stads Archief, inv. nr. 1805, eerste stuk.
 Oud Stads Archief, inv. nrs. 2961-2965 (Rekeningen leidakmeesters)
 Oud Stads Archief, inv. nr. 3416
 Oud Stads Archief, inv. nr. 4965
 Stukken uit de Collectie Aanwinsten van het Rijksarchief in Noord Brabant
 Verzameling Charters en Privilegiën

's-Hertogenbosch, Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC)

Archief Charters van Brabant
 Archief Charters uit het archief van de Nederlandse minderbroedersprovincie
 betreffende de provincie Noord-Brabant
 Archief Collectie Cuypers van Velthoven
 Archief Collectie Van de Mortel
 Archief Collectie Goossens
 Archief Groot Begijnhof
 Archief Collectie charters en handschriften van het Provinciaal Genootschap
 Archief Collectie Aanwinsten
 Archief Cornelis van Grevenbroeck
 Archief familie Bolant
 Archief familie Van De Mortel-De La Court

Archief familie Van Lanschot
Archief graafschap Megen
Archief heerlijkheid Asten
Archief heerlijkheid Mierlo
Archief Heusdense Cisterciënzerkloosters Mariënkroon en Mariëndonk
Archief huis Haanwijk
Archief Illustre Lieve Vrouwe Broederschap 's-Hertogenbosch, oorkonden en
inv. nrs. 3-4, 19 (cartularium), 116-119 (rekeningen)
Archief Jezuïetencollege 's-Hertogenbosch
Archief kapittel van Oirschot
Archief kasteel Stapelen
Archief klooster Porta Coeli genaamd Baseldonck te 's-Hertogenbosch
Archief Kommanderij Duitse Orde te Gemert
Archief Kommanderij Duitse Orde te Vught
Archief Polder van den Eigen en Empel
Oud-rechterlijk archief Boxtel, inv. nrs. 53-66
Oud-rechterlijk archief Helvoirt, inv. nr. 14

Streekarchief Langs Aa en Dommel (onderdeel van het BHIC)

Archief dorpsbestuur Esch
Archief Mannengasthuis Esch
Archief Tafel van de H. Geest Sint-Michielsgestel

's-Hertogenbosch, Bouwloods Sint Jan

Archief Parochie Binnenstad 's-Hertogenbosch, kerkfabriek Sint Jan,
oorkonden en Obituarium

's-Hertogenbosch, Archief Bisdom

Archief karthuizersklooster Sophiae Domus Vught
Archief Zwartzusters op de Papenhulst
Collectie Mechelse Aanwinsten

's-Hertogenbosch, Sint-Janskathedraal

Mirakelboek

's-Hertogenbosch, Klooster Kapucienen Den Bosch

Oorkonden

Leuven, Rijksarchief

Archief Sint-Geertrui Leuven

Luxemburg, Rijksarchief

Archief abdij Echternach

Maastricht, Rijksarchief

Archief familie Van den Bergh te Roermond

Mechelen, Aartsbisdom Mechelen-Brussel
Fonds Begijnhof Mechelen

Mol, Abdij Postel
Fonds charters

Namen, RA
Kerkelijke archieven, inv. nr. 3288

Nijmegen, archief Nederlandse provincie der Jezuïeten
Oorkonden in dozen

Parijs, Archives Nationales
inv. nr. S 5255/22

Tilburg, Regionaal Archief Tilburg (RAT)
Archief gemeente Tilburg
Archief van de schepenbank en de eninge van Oisterwijk

Tilburg, Universiteitsbibliotheek
Brabantica-collectie, handschrift nr. II, 77

Westerlo, Abdij Tongerlo
Abdijarchief I
Abdijarchief II

LIJST VAN AFBEELDINGEN

In de tekst

1. Hand A ('s-Hertogenbosch, SA, archief Geefhuis, inv. nr. 1, d.d. 1 oktober 1271)
2. Hand B (Ibidem, Verzameling Charters en Privilegiën, inv. nr. 6, d.d. 30 maart 1274)
3. Hand 1 (Ibidem, archief Groot Ziekengasthuis inv. nr. 2162, reg. nr. 5, d.d. 15 mei 1310)
4. Hand 2 (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 39a, d.d. 13 april 1302)
5. Hand 3 (Ibidem, archief Geefhuis inv. nr. 89, d.d. 17 augustus 1315)
6. Hand 4 (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 93a, d.d. 12 februari 1316)
7. Onderschrift in notarisakte door notaris Martinus de Zomeren (Ibidem, archief Groot Ziekengasthuis, inv. nr. 3338, reg. nr. 786, d.d. 2 september 1434)
8. Registratie in het schepenprotocol door Martinus de Zomeren (Ibidem, ORA, inv. nr. R 1197, fol. 30r. d.d. 16 februari 1426)
9. Oorkonde geschreven door hand 69 (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1563, d.d. 9 april 1415)
10. Vermelding van 'michi magistro Martino' in de eerste regel door hand 69 (Ibidem, ORA, inv. nr. R 1189, fol. 418r, d.d. 3 september 1416)
11. Registratie in het schepenprotocol door de cursieve schrijfhand van Martinus de Zomeren (Ibidem, ORA, inv. nr. R 1190, fol. 109r, d.d. maart 1417)
12. Registratie in het schepenprotocol door de geposeerde schrijfhand van Martinus de Zomeren (Ibidem, ORA, inv. nr. R 1190, fol. 107r, d.d. 1 maart 1417)
13. Registratie in het schepenprotocol door de cursieve schrijfhand van Martinus de Zomeren (Ibidem, ORA, inv. nr. R 1190, fol. 109r, d.d. maart 1417)

Op CD-ROM

De afbeeldingen zijn ter beschikking gesteld door het Stadsarchief van 's-Hertogenbosch en het Brabants Historisch Informatiecentrum. Met dank aan A. Schreurs, F. Michels, N. Koppers en J. Sanders.

- Hand A: niet geïdentificeerd ('s-Hertogenbosch, SA, archief Geefhuis, inv. nr. 1)
Hand B: niet geïdentificeerd (Ibidem, Verzameling Charters en Privilegiën, inv. nr. 6)
Hand 1: Daniel (Ibidem, archief Groot Ziekengasthuis inv. nr. 2162, reg. nr. 5)
Hand 2: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 39a)
Hand 3: Johannes, zoon van Daniel (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 89)
Hand 4: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 93a)
Hand 5: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 79)
Hand 6: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 156)
Hand 7: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 131)
Hand 9: Tylmannus de Zonne (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 164)
Hand 11: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 194)
Hand 12: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 217)
Hand 15: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 379)

Hand 16: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 241)
 Hand 17: Theodericus Gheghel (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 270)
 Hand 18: Petrus Vleeminc de Brugis (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 318)
 Hand 20: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 418)
 Hand 26: Johannes de Globo (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 422)
 Hand 28: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Groot Ziekengasthuis, inv. nr. 2135, reg. nr. 58)
 Hand 31: Adam de Mierde (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 837)
 Hand 32: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 507)
 Hand 33: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 524)
 Hand 38: Boudewijn de Gruyter? ('s-Hertogenbosch, BHIC, archief Duitse Orde Gemert, inv. nr. 15, reg. nr. 64)
 Hand 41: niet geïdentificeerd ('s-Hertogenbosch, SA, archief Geefhuis, inv. nr. 792)
 Hand 44: Petrus Polslauwer (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1074)
 Hand 45: Arnoldus Rover Boest (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1337)
 Hand 46: Johannes Swertinc de Huxaria (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1388)
 Hand 48: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1285)
 Hand 49: Johannes de Best (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1421)
 Hand 50: Godefridus de Rode (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1302)
 Hand 51: Johannes de Hees? (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1308)
 Hand 58: Gerlacus de Ghemert (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1538)
 Hand 59: Jacobus de Ghele (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1551)
 Hand 61: niet geïdentificeerd ('s-Hertogenbosch, BHIC, archief Duitse Orde Vught, inv. nr. 410, reg. nr. 36)
 Hand 63: notaris Rodolphus (Ketken) de Herende ('s-Hertogenbosch, SA, archief Geefhuis, inv. nr. 1439)
 Hand 66: Giselbertus Roesmont (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1541)
 Hand 68: Johannes Cousmekker de Buscoducis ('s-Hertogenbosch, BHIC, archief Mariënkroon en Mariëndonk, inv. nr. 347, reg. nr. 506)
 Hand 69: Martinus de Zomeren ('s-Hertogenbosch, SA, archief Geefhuis, inv. nr. 1563)
 Hand 70: Goeswinus de Best (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1619)
 Hand 71: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1608)
 Hand 73: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1621)
 Hand 74: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1673)
 Hand 75: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1601)
 Hand 76: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1633)
 Hand 77: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1655)
 Hand 78: niet geïdentificeerd ('s-Hertogenbosch, BHIC, archief Groot Begijnhof Den Bosch, inv. nr. 24, reg. nr. 10)
 Hand 79: niet geïdentificeerd ('s-Hertogenbosch, SA, archief Geefhuis, inv. nr. 1624)
 Hand 80: niet geïdentificeerd ('s-Hertogenbosch, SA, archief Geefhuis, inv. nr. 1709)
 Hand 81: niet geïdentificeerd ('s-Hertogenbosch, SA, archief Geefhuis, inv. nr. 1662)
 Hand 82: Lambertus de Spina ('s-Hertogenbosch, SA, archief Geefhuis, inv. nr. 1648)

Hand 83: niet geïdentificeerd ('s-Hertogenbosch, BHIC, archief Jezuïeten, inv. nr. 72, reg. nr. 11)

Hand 84: Godefridus de Alendorp ('s-Hertogenbosch, SA, archief Geefhuis, inv. nr. 1802)

Hand 89: Gerardus de Grotel (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1746)

Hand 95: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1823)

Hand 100: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1663)

Hand 101: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1928)

Hand 102: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1998)

Hand 109: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1701)

Hand 110: Godefridus Boest (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1725)

Hand 111: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1760)

Hand 112: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1909)

Hand 115: Rutgerus de Arkel ('s-Hertogenbosch, BHIC, Collectie Aanwinsten, inv. nr. 277, nr. 2)

Hand 122: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Mariënkroon en Mariëndonk, inv. nr. 503, reg. nr. 587)

Hand 124: niet geïdentificeerd ('s-Hertogenbosch, SA, archief Geefhuis, inv. nr. 2139)

Hand 125: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 2176)

Hand 126: Henricus de Eyck de Buscoducis (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 2081)

Hand 128: Wilhelmus Nuweert (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1857)

Hand 129: Johannes Pels de Buscoducis (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 1913)

Hand 138: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 2043)

Hand 139: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 2017)

Hand 140: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 2014)

Hand 146: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 2077)

Hand 152: Rutgherus de Eyck (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 2099)

Hand 158: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 2204)

Hand 159: niet geïdentificeerd (Ibidem, archief Geefhuis, inv. nr. 2189)

Hand 164: Arnoldus de Weillhusen senior ('s-Hertogenbosch, SA, ORA, inv. nr. R 1226, fol 220v)

TOELICHTING BIJ DE DATABASE OP CD-ROM

Voor de bijgevoegde Access database moet uw systeem aan de volgende vereisten voldoen: een Windows besturingssysteem en een geïnstalleerde versie Microsoft Office 97 of later. Voor het raadplegen van de database is basiskennis van het functioneren van Access voldoende.

De database bestaat uit 5753 nummers. Elk databasenummer bevat de volgende velden: (database)nummer, datum, vindplaats, overlevering, editie, regeest, liniëring, bijzondere snijvorm en opmaak, aantekeningen voorzijde, aantekeningen links onder pliek, aantekeningen rechts onder pliek, dorsalen, beschrijving bezegeling, bezegelingswijze, snedes (aantal en plaats), bezegelaars, herbezegeling, uitgevaardigd aantal exemplaren, exemplaar bestemd voor, taal, type, oorkonder(s), aantal schepenen, destinataris (adres), handelende partij, rechtshandeling, wederpartij en/of begunstigde, invocatio, arenga, inscriptio, intitulatio, salutatio, notificatio, corroboratio a, corroboratio b, datatio, dictaatsleutel, aanvangsteken, begininitiaal, gewone digniteitspunten, bijzondere digniteitspunten, sluitingsteken, tekstkapitalen, rasuren, correctietekens, lees-/isoleringstekens, afbrekingstekens, afkortingstekens, identificatie scriptor. De ingevoerde informatie is geselecteerd met het oog op ons specifieke onderzoek en is dus in bepaalde gevallen partieel. Zo bevat het veld 'dorsalen' niet *alle* dorsalen, maar enkel de gegevens die relevant zijn voor de reconstructie en organisatie van de stedelijke secretarie en bijzondere aspecten van het stedelijk oorkondewezen. De vele latere dorsale beheersnotities van de betreffende archiefinstellingen zijn niet opgenomen.

ELEKTRONISCHE BIJLAGEN OP CD-ROM

- Database
- Bijlage 6. Paleografische analyse van de stedelijke oorkonden op maandbasis, 1310 tot en met 1449
- Bijlage 7. Overzicht van de dictaatformules en -sleutels in de database, 1202 tot en met 1449
- Afbeeldingen van de handen van stadsklerken en -secretarissen tot ca. 1450

CURRICULUM VITAE

Geertrui Vansynghele werd op 9 februari 1957 geboren te Oudenaarde (België). Zij volgde de Latijns-Griekse humaniora aan het Instituut Dames Van Maria te Aalst. Van 1975 tot 1979 studeerde zij Geschiedenis aan de Universiteit Gent en onderzocht zij in haar licentiaatsverhandeling de oorkonden van het scriptorium van de abdij van Affligem tot 1300. In oktober 1979 trad zij in dienst bij het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis (ING) in Den Haag voor de bewerking van het tweede deel van het *Oorkondenboek van Noord-Brabant*, dat in 2000 verscheen. Vanaf 1987 verzorgde zij voor de Stichting Brabantse Regionale Geschiedbeoefening cursussen Latijnse en Middelnederlandse paleografie, alsmede Paleografie van het schepenenprotocol van Den Bosch. In 1993 leidde dit tot de publicatie van *'Het Bosch' Protocol. Een praktische handleiding*, onder auspiciën van de Stichting Brabantse Regionale Geschiedbeoefening en het Stadsarchief te 's-Hertogenbosch. Samen met A.M. van Lith-Droogleeuw Fortuijn en J. Sanders publiceerde zij in 1997 de *Kroniek van Peter van Os. Geschiedenis van 's-Hertogenbosch en Brabant van Adam tot 1523*, uitgegeven door het ING. Op dit ogenblik is zij senior-onderzoeker van het ING en eindredacteur van de serie *Broncommentaren*.